

EUROPOS SĄJUNGA
Europos fondas trečiųjų
šalių piliečių integracijai

Viešoji įstaiga
Nacionalinė regionų
plėtros agentūra

Pagal Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijos
2009 m. metinę programą įgyvendinamo projekto
„Regioninių socialinės partnerystės tinklų kūrimas Lietuvoje“
(nr. EIF/2009/3/26/PG/2)

DELFI GRUPĖS REZULTATAI

**IŠŠŪKIAI IR JŲ SPRENDIMO GALIMYBĖS SIEKIANT SOCIALINĖS
PARTNERYSTĖS LIETUVOJE INTEGRUOJANT TREČIŲJŲ ŠALIŲ GYVENTOJUS**

Grupę vedė ir ataskaitą rengė:

Jonas Ruškus

Vytauto Didžiojo universiteto

Socialinio darbo katedros profesorius

2010

TURINYS

ĮVADAS – 3 p.

1. DAUGIAKULTŪRIŠKUMAS IR ĮGALINIMAS – SĖKMINGOS IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS DEMOKRATINĖJE VISUOMENĖJE PRINCIPAI – 7 p.

1.1. Daugiakultūriškumas ir visuomenės kaita – 7 p.

1.2. Įgalinimas ir visuomenės kaita – 9 p.

1.3. Socialinė partnerystė – 11 p.

1.4. Imigrantų ir pabėgėlių integracijos modelis siekiant pilietiškumo – 13 p.

2. DELFI GRUPĖS REZULTATAI - 25 p.

2.1. Imigrantų integracijos ir socialinės partnerystės požymiai ir jų reikšmės – 25 p.

A) Telkiamasis ties baziniais imigranto poreikiais – 25 p.

B) Susitelkimas ties imigrantų gyvenimo kokybe – 40 p.

C) Susitelkimas ties kaimynyste, bendruomenės vystymu ir politika – 46 p.

D) Kiti veiksniai – 58 p.

2.2. Imigrantų integracijos ir socialinės partnerystės veiksniai ir jų reikšmės – 62 p.

IŠVADOS IR ATITINKAMOS REKOMENDACIJOS – 65 p.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS – 68 p.

PRIEDAI

Nr. 1. Delfi grupės pagrindu sudaryta imigracijos iššūkių ir būklės anketa

Nr. 2. Delfi grupės pagrindu sudaryta imigracijos sprendimų anketa

ĮVADAS

Globalizacijos procesų įtakoje Lietuva vis labiau tampa atvira pasaulio dalimi, kurioje emigracija ir imigracija tampa kasdieninio gyvenimo dalimi. Emigracija ir imigracija kelia vis naujus iššūkius. Dėl emigracijos Lietuva praranda dalį savo visuomenės, galinčios kurti šalies gerovę ir ateitį, ir tai jau kelia rūpestį ne tik šalies politikams, tačiau ir darbdaviams, švietimo, socialinės apsaugos ir kitų sričių atstovams. Imigracija yra priešingas reiškinys, kai į šalį atvykstama dėl įvairių priežasčių. Nors emigracija ir imigracija yra simetriški – išvykimo ir atvykimo – reiškiniai, jų keliami iššūkiai, problemos, sprendimai yra visiškai nesimetriški, keliantis visiškai skirtingo pobūdžio klausimus. Imigracija kelia įstatymines, darbo rinkos, daugiakultūriškumo (kalbų ir kultūrų skirtumų), socialinės pagalbos ir kitus klausimus. Lietuvai tai naujas iššūkis, kadangi šiuolaikinė Lietuva visada pasižymėjo demografiškai išreikštu tautiniu grynumu, stipriu tautinio tapatumo susivokimu, todėl globalizacija šaliai tampa vis didesniu iššūkiu tiek juridiniais, tiek demografiniais, tiek kultūriniais, tiek ir socialiniais bei švietimo aspektais.¹

Nors Lietuvoje imigracijos mastai nėra tokie dideli, kaip Vokietijoje, tačiau akivaizdu, kad imigracijos procesų keliamos įtampos neretai girdimos Lietuvos viešajame diskurse. Kadangi imigracijos procesai neišvengiami, būtina Lietuvoje kuo daugiau diskutuoti imigracijos tema, didinti su imigracija susijusių asmenų kompetencijas, plėtoti visuomenės narių atvirumą. Imigracijai turi ruoštis ir viešojo sektoriaus institucijos (savivaldos, švietimo, sveikatos, socialinės apsaugos), nes joms vienaip ar kitaip reikės spręsti su imigracija susijusius klausimus. Kita vertus, akivaizdu, kad skirtingi požiūriai į imigraciją ir imigrantus yra neišvengiami, be to, neišvengiami ir įvairiausi tarpkultūriniai nesusipratimai, didinantys

---

¹ Tai, kad imigracijos sąlygojamas augantis daugiakultūriškumas kelia vis naujus ir vis daugiau klausimų, rodo ir Europos sąjungos šalių oficialiai reiškiamas nerimas. Štai dienraštis Lietuvos rytas apibendrina aktualią Vokietijos dienraščių temą: Kanclerė A.Merkel sekmadienį pareiškė, kad multikultūralizmas Vokietijoje žlugo. Anot jos, įsitikinimas, kad vokiečiai ir darbininkai iš užsienio gali „laimingai gyventi šalia“, pasirodė tesąs iliuzija. „Mes apgaudinėjome save kurį laiką, kad jie nepasiliks. Bet tikrovė ne tokia“, - kalbėjo ji Krikščionių demokratų partijos jaunimui, turėdama galvoje vadinamųjų kvietinių darbininkų antplūdį, padėjusį šaliai greitai atsigausti po karo. „Žinoma, vyravo tendencija „priimkime multikultūralizmo konceptą ir gyvenkime vieni su kitais laimingai“. Bet šis konceptas žlugo, ir žlugo visiškai“, - aiškino ji. Kanclerei antrino Bavarijos žemės vadovas Horstas Seehoferis. Jis taip pat pareiškė, kad „multikultūralizmas yra miręs“, ir tikino, kad jo Krikščionių socialinės sąjungos partija įsipareigojusi saugoti vokiečių „Leitkultur“, t.y. „dominuojančią vokiečių kultūrą“. A.Merkel teiginiai dar labiau išjudino ir taip įnirtingus debatus apie imigraciją. Pulkas politikų tvirtina, kad daug žmonių iš imigrantų bendruomenės, į kurią įeina apie keturis milijonus musulmonų, nesugebėjo integruotis į Vokietijos visuomenę. Ypač daug diskusijų sukėlė rugpjūtį išleista Thilo Sarrazino knyga, kurioje jis imigrantus kaltina dėl Vokietijos visuomenės žlugimo. Apklausos rodo, kad daugumai vokiečių imigracija kelia nerimą. Valstybinės televizijos ARD penktadienį parodyti rezultatai atskleidė, kad tik aštuoni procentai vokiečių mano, jog imigrantai prisitaikė prie visuomenės. O Didžiausi Vokietijos laikraščiai taip pat nelieka nuošaly. „Die Welt“ rašo: „Niekas neturi nieko prieš imigrantus, kurie gyvena ir dirba tarp mūsų. Bet daug žmonių prieštarauja tiems imigrantams, kurie nori įvesti savo teisingumo sistemą. Imigracija reiškia priimti pasirinktos šalies tradicijas - ir taip pat gerbti tas tradicijas. Kas čia begyventų, turi priimti, kad nužudymas dėl garbės yra žmogžudystė. Kas to priimti nenori, privalo palikti šalį. „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ rašo: „Imigracijos spaudimas nėra priežastis žmonėms nukirsti savo šaknis. Kaip bebūtų, yra daugiau nei keletas, kurie nori imigruoti čia, į šalį, kurioje verta gyventi. Kas benorėtų čia atvykti, kas benorėtų vadinti šią šalį namais, turėtų būti priimti šiltais, neatsižvelgiant, iš kokios kultūros jie kilę.“ „Jų pasirinkta tėvynė yra pokyčių procese, bet imigrantai vis dar turi prisitaikyti prie savo naujų namų. Šaltinis:

socialinę įtampą. Todėl būtina kuo daugiau diskutuoti imigracijos tema, į diskusijos ratą įtraukti kuo didesnę gyventojų ratą.

Vykdamas pagal Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijos 2009 m. metinę programą įgyvendinamo projekto „Regioninių socialinės partnerystės tinklų kūrimas Lietuvoje“ (nr. EIF/2009/3/26/PG/2), įgyvendintas tyrimas, kurio tikslas buvo atskleisti iššūkius ir sprendimo galimybes kuriant socialinės partnerystės tinklus Lietuvoje integruojant trečiųjų šalių gyventojus. Pasirinktas kokybinio tyrimo metodas, kuris derinamas su kiekybinio tyrimo metodais:

1. Suburta Delfi (orakulų) grupė. Delfi grupės metodas reiškia, kad su nagrinėjama problema susiję asmenys kartu identifikuoja esamas problemas bei iššūkius ir projektuoja sprendimus problemoms spręsti. Problemų ir iššūkių bei jų sprendimų identifikavimas vyksta remiantis grupės dalyvių patirtimi, patirtis aptariant kartu, jas interpretuojant ir diskutuojant su kitais grupės dalyviais. Tokiu būdu, remdamiesi patirtimi, interpretacijomis ir diskusijomis, per dvi dienas grupės dalyviai išsakė 68 imigracijos iššūkių ir 89 imigracijos problemų sprendimų požymius. Visi požymiai diskusijos metu buvo rašomi visiems matomoje vietoje ant sienos Microsoft PowerPoint programos ir kompiuterinės technikos pagalba, todėl dalyviai turėjo galimybę tikslinti savo mintis, kurios vėliau buvo perkeltos į analizės matricą.

2. Visi 157 imigracijos iššūkių (68) ir jų sprendimų (89) požymiai buvo perkelti į dvi, iššūkių ir sprendimų, struktūruotas anketas, kur kiekvienam požymiui buvo patikti ranginio tipo skalės atsakymai. Imigracijos iššūkių anketoje buvo pateikti du atsakymai: *Kiek tai yra iššūkis mums, Lietuvai? Ir Ar realiai praktikoje esate su tuo susidūrę, patyrę, stebėję?*. Šiais atsakymais į imigracijos iššūkių požymius buvo siekiama sužinoti, kokios svarbos/reikšmės yra įvardintas iššūkis (pirmasis atsakymas) ir kiek šis imigracijos iššūkis vyksta realiai (antrasis atsakymas). Imigracijos iššūkių sprendimų anketoje buvo pateikti trys atsakymai: *Ar tai yra skubios priemonės, siekiant sėkmingos imigrantų integracijos?, Ar realiai praktikoje šios priemonės vyksta, veikia? ir Koks tikėtinas šių priemonių efektyvumas integruojant imigrantus?*. Šiais atsakymais į imigracijos iššūkių sprendimą buvo siekiama sužinoti, kaip ekspertai vertina įvardintų imigracijos iššūkių sprendimų svarbą (pirmas atsakymas), taikymą praktikoje dabartiniu metu (antras atsakymas) ir numanomą sprendimų efektyvumą (trečias atsakymas). Į kiekvieną integracijos iššūkių požymį buvo atsakyta du kartus, o integracijos iššūkių sprendimų požymį – tris kartus (žr. 1 ir 2 lentelės, taip pat 1-ą priedą, kuriame pateiktos delfi grupės dalyvių sudarytos ir pildytos anketos). Ekspertai užpildė anketos matricą, duomenys buvo

suvesti duomenų statistinės analizės matricą SPSS 11, kurios pagalba duomenys buvo

Grupėje išsakytos mintys apie imigraciją:	Kiek tai yra iššūkis mums, Lietuvai?			Ar realiai praktikoje esate su tuo susidūrę, patyrę, stebėję?		
	Mažas	Vidutinis	Didelis	Neteko	Teko	Tenka nuolat
Visuomenėje yra daug stereotipų	●	●	●	■	■	■
Esame tolerantiški, kol jų nėra šalia mūsų	●	●	●	■	■	■

analizuoti taikant aprašomosios statistikos metodus (vidurkiai M, neparametrinis testas Kruskal-Wallis, $p \leq 0,01$).

1 lentelė

Delfi grupės narių sudaryta integracijos iššūkių matricos (anketos) fragmentas

2 lentelė

Delfi grupės narių sudaryta integracijos iššūkių matricos (anketos) fragmentas

Grupėje išsakytos mintys apie priemones gerinant imigracijos procesus	Ar tai yra skubios priemonės, siekiant sėkmingos imigrantų integracijos?			Ar realiai praktikoje šios priemonės vyksta, veikia?			Koks tikėtinas šių priemonių efektyvumas integruojant imigrantus?		
	Iš dalies skubios	Labai skubios	Neatidėliotinos	Ne	Iš dalies	Taip	Menkas	Dalinis	Didelis
Kultūrinių skirtumų supratimas padeda visiems (imigrantui ir lietuviui)	●	●	●	■	■	■	●	●	●
Nemokamų lietuvių kalbos kursai imigrantams	●	●	●	■	■	■	●	●	●

Žvalgomojo tyrimo focus grupė atlikta VŠĮ Nacionalinėje regionų plėtros agentūroje Šiauliuose, įgyvendinant projektą „Regionų socialinės partnerystės tinklų kūrimas Lietuvoje“. Tyrime dalyvavo 30 dalyvių dirbančių: Vilniaus, Panevėžio, Šiaulių, Kelmės, Klaipėdos, Kauno miestų atstovų dirbančių „Prekybos, pramonės ir amatų rūmuose“ (10), „Darbo biržose“ (1), policijos komisariato migracijos poskyryje (1), vieno iš miestų savivaldybės Socialinės paramos skyriuje (1), švietimo įstaigose (4) bei kitose organizacijose, susiduriančiose ir sprendžiančiose imigracijos klausimus (14).

Pagrindinis tyrimo instrumentas buvo struktūrizuota apklausa raštu. Klausimyno turinį sudarė požymių sistema, grindžiama teorine objekto operacionalizacija ir focus grupės metu išsakytais požymiais. Struktūrizuotos apklausos imtį sudarė asmenys, dalyvavę Focus grupėje (31), taip pat Šiaulių ir Tauragės miestuose gyvenantys imigrantai (3) ir jų sutuoktiniai (2) ar šeimos nariai (1), Kauno miesto tarptautinių savanorių koordinatoriai (2), Kelmės policijos migracijos skyriaus darbuotoja (-s) (1), Kauno miesto Raudonojo kryžiaus pabėgėlių dienos centro socialinė darbuotoja (1), o taip pat kitų Kauno miesto institucijų bei nevyriausybinių organizacijų socialiniai darbuotojai, savo profesinėje praktikoje sprendžiantys imigracijos klausimus (2). Anketų grįžtamumo kvota lygi 89%.

Analizuojant duomenis buvo naudotas Leonardo Da Vinci Europos sąjungos programos Olandijoje sudarytas imigrantų sėkmingo integravimo į visuomenę modelis (Logger C., Paulsen N., Rothfus J. *Integration & Citizenship. Integration of immigrants and refugees toward citizenship in a democratic society*). Šis modelis labai pravartus tuo, kad ne tik įvertina imigrantų integracijos į visuomenę veiksnius, tačiau ir numato priemones, kurios yra veiksmingos siekiant sėkmingos imigrantų integracijos plėtojant pilietiškumą demokratinėje visuomenėje. Todėl jau delfi grupės metu klausimai ekspertams buvo keliami numatant analizės struktūrą, atliktą pagal minėtą Olandijoje sukurtą modelį. Sėkmingos integracijos modelis numato du esminius demokratinės visuomenės principus, daugiakultūriškumą ir įgalinimą.

1. DAUGIAKULTŪRIŠKUMAS IR ĮGALINIMAS – SĖKMINGOS IMIGRANTŲ INTEGRACIJOS DEMOKRATINĖJE VISUOMENĖJE PRINCIPAI

1.1. Daugiakultūriškumas ir visuomenės kaita

Šiandieninis pasaulis keičiasi itin sparčiai. Agrarinę visuomenę pakeitė industrinė visuomenė su jai būdingu tautiškumo ir vienodumo akcentavimu. Industrinė visuomenė šiandien jau nebėra realybė, ją pakeitė globalumu pasižyminti informacinė visuomenė. Dėl globalioje visuomenėje esančių kultūrinių skirtumų ir vis intensyvesnės jų raiškos, aktualia tampa daugiakultūriškumo idėja.

Sociologiniu požiūriu, daugiakultūriškumas – tai valstybės buvimas daugiakultūriška, žvelgiant į daugialuktūriškumą iš politinės perspektyvos – tai valstybės politika bendruomenių atžvilgiu, kurios pagrindinis tikslas – išlaikyti tautinių kultūrų įvairovę (Day, 1999).

Daugiakultūriškumas apibūdinamas kaip radikali idėja, teigianti, kad žmonės, nesvarbu, ar gyvenantys savo gimtosiose kultūrose ar kitose, yra lygūs moraliniu požiūriu, turintys teisę į vienodą pagarbą, rūpestį, negali būti nuvertinti ar laikomi prastesniais, pavaldžiais. Toks daugiakultūriškumo supratimas užkerta kelią netolerancijai įvairiose gyvenimo sferose, atranda tuos individus, kurie yra traktuojami, kaip „kiti“, ir remia kultūrinius skirtingumus. Siauresniu požiūriu, daugiakultūriškumas numato priešinimąsi lengvam susitaikymui su egalitariniais (vienodumo) įsitikinimais. Tačiau vis dar yra kultūrų, kurios daugiakultūriškumo nepripažįsta net kaip teorijos ar ideologinio principo galimybės, kad visi žmonės yra verti vienodos pagarbos (Okin, 1999).

Rosado² (1997) daugiakultūrališkumą apibūdina kaip tikėjimų ir elgsenų sistemą, pripažįstančią ir gerbiančią visų skirtingų grupių buvimą organizacijose ar visuomenėje, priimančią ir vertinančią šių skirtingų grupių sociokultūrinius skirtumus, drąsinančią įnešti savo kultūrinį įnašą į organizacijas bei visuomenę.

Daugiakultūriškumo kaip globalaus judėjimo idėja teigia, kad mažumų kultūros ar jų gyvenimo būdas nėra pakankamai apsaugoti vien tik praktiškai užtikrinant jų individualias teises, svarbiausia – suteikti mažumų grupėms specialias teises ir privilegijas.

Okin (1999) teigia, kad mažumų grupės turi savo socialines kultūras, kurios užtikrina grupės narių prasmingą gyvenimą ir elgesio būdus tokiose veiklose kaip socialinis, ugdymosi, religinis, pramoginis ir ekonominis gyvenimas, įskaitant viešas ir privačias erdves. Kadangi

---

² http://www.rosado.net/pdf/Def_of_Multiculturalism.pdf

socialinės kultūros yra visa apimančios ir fundamentalios mažumų grupių gyvenime, ir kadangi joms nuolat gresia išnykimas, mažumų grupių kultūros turėtų būti saugomos suteikiant joms specialias teises.

Kai kurie mažumų grupių teisių šalininkai sutinka, kad net toms mažumoms, kurios menkina savo narių teises liberalioje visuomenėje, turėtų būti suteikiamos įvairios teisės ir privilegijos, jei nuo to priklauso tos grupės išgyvenimas ir tęstinumas. Kiti mažumų šalininkai teigia, kad ne visoms grupėms turėtų būti suteikiamos įvairios teisės ar užtikrinamos privilegijos. Mažumų grupės, net ir neliberalios ar niekinančios savo grupės narius, turėtų būti „paliktos vienos“ liberalioje visuomenėje, tačiau be papildomų privilegijų. Akivaizdu, jog abiem atvejais palaikomos liberalios vertybės, individų laisvė.

Leončiko (2005) teigimu, pagrindinį dėmesį skiriant mažumų grupėms kaip dariniui ir jų tapatybei, dažnai pamirštami tą grupę sudarantys individai, kurių tikslas ne visada yra savojo identiteto išsaugojimas ar nuolatinis buvimas grupės nariu. Į visuomenę žiūrint kaip į įvairiaspalvį sodą, skirtingų kultūrų atstovai izoliuojami pagal kilmę savoje kultūroje. Taigi, daugiakultūriškumas kaip pats savaime, be papildomų procesų gali tapti, o dažnai ir yra destruktivus, kadangi siekiama išlaikyti kilmės bruožus. Todėl, nors ir daugybę metų pragyvenę naujoje šalyje, idealiai akultūravęsi, asmenys išlieka mažumos grupių atstovais ir netampa pilnaverčiais visuomenės nariais. Šioje situacijoje iškyla jautrios asimiliacijos poreikis. Sprendžiant imigrantų integracijos klausimus daugiakultūriškumo ir asimiliacijos kontekste, svarbu nuolat kelti klausimą „kiek asimiliacijos reikia“, „kokio pobūdžio“ ir „kokiose dimensijose“ ji turi būti. Atsakymai į šiuos klausimus leistų kalbėti apie imigrantų ir vietinių gyventojų panašumus, jų formavimosi procesus ir sritis, bei mažumų grupių kultūros išsaugojimą.

Drbohlav, Dziurova (2007) teigia, kad asimiliacija gali būti dviejų tipų: mažumų grupės gali įsitraukti į dominuojančią grupę arba skirtingos mažumų grupės gali susiliesti į vieną, suformuojant naują visuomenę.

Laikantis daugiakultūriškumo ir dalinės imigrantų asimiliacijos principų, etninės, religinės, kultūrinės bei kitos mažumų grupės turėtų galimybę nebūti uždarnos vien tik į savo prigimtine tapatybę, o skatinamos turėti bendrumus visoje visuomenėje, išsaugant atskirų kultūrų savitumus. Tokiu būdu būtų pereinama nuo diferencijavimo prie bendrumų, išlaikant kultūrų unikalumą. Išlaikant savo kultūrinės grupės tinklus ir ryšius, tačiau tuo pat metu dalyvaujant visuomenės, kurioje gyvenama gyvenime, švietime, pilietinėje, politinėje,

socialinėje ekonominėje veiklose vienu metu būtų išsaugoma prigimtinė tapatybė bei susiliejiama su visuomene.

Tenka pripažinti, kad Lietuva nėra daugiakultūriška šalis, nors Gedimino laikais, taip pat dvidešimto amžiaus pradžios Vilniuje visuomenė pasižymėjo daugiakultūriškumu, vienoje teritorijoje gyvenant ir sugyvenant skirtingų tautų atstovams. Tačiau šiuolaikinė Lietuva nėra daugiakultūriška, ir, turint omenyje globalizacijos įtakoje vykstančią aktyvią emigraciją ir imigraciją, Lietuva turi įveikti vienakultūriškumo įpročius ir pereiti prie daugiakultūriškumo įpročių.

1.2. Įgalinimas ir visuomenės kaita

Įgalinimo sąvoka – nevienareikšmis apibrėžimas, dažnai apibūdinamas kaip procesas, kurio tikslas – pakeisti egzistuojančius individų, grupių, organizacijų bei visuomenės galių santykius. Esminis įgalinimo konceptas – mąstymo, struktūrų, sistemų keitimas. Ši mąstymo, jausmų, savęs, kitų žmonių ir visuomenės suvokimo kaita pasiekama abipusio dialogo būdu (Logger, Enrum, 2006).

Įgalinimas numato pokyčius dviem kryptimis. Pirma, asmenų, kurie visai neturi ar mažai turi galių įvairiose socialinėse situacijose, galių didinimas; tokie ir yra imigrantai. Antra, asmenų, kurie turi įtaką ir galią darbo rinkoje, atvirumo didinimas. Šių abiejų pusių įgalinimas vyksta socialiniame, politiniame ir kultūriniame kontekstuose. Įgalinimas numato pokyčius ir specialistų (socialinių darbuotojų, psichologų, andragogų) taikomose darbo su klientais metoduose. Atidžiai ir rimtai žiūrima į patirtis, žinojimus, tikslus, poreikius, požiūrius, supratimus tų žmonių, kurie turi mažai įtakos, siekiama suteikti jiems galimybes veikti įvairiuose socialiniuose procesuose ir įvykiuose. Tokiu būdu tikimasi, kad mažiau galių turintieji tampa efektyviau siekiantys savo tikslų, aktyvesni asmeninėje situacijoje. Individų atžvilgiu, įgalinimas yra nesibaigiantis cikliškas mokymosi procesas, lydimas kasdinių situacijų refleksijos bei „pagerintų“ asmens veiksmų ir elgesio tose situacijose. Tai reiškia, jog imigrantas tampa labiau galintis, gebantis ir efektyvesnis, siekiant asmeninių tikslų.

Imigrantų įgalinimo procese svarbu nepamiršti, kad kiekvienas individas interpretuoja savo būti kaip intersubjektyvią realybę. To, kaip žmogus elgiasi ir ko siekia savo elgesiu, jis mokosi visą gyvenimą kasdien sąveikaudamas su kitais žmonėmis. Sąveika su kitais yra nuolatinė. Asmuo turi internalizuoti (įsisavinti) pirminių socialinių grupių elgesio būdus, manieras, taisykles, tai kas galima, ir tai, ko negalima. Tai numato reikšmingą ir prasmingą žmonių ir visuomenės supratimą, leidžia pasitikėti; taip atsiranda bendras realybės suvokimas, visuomenėje

traktuojamas kaip tiesa. Visuomenės lygmenyje tiesas įkūnija įstatymai ir taisyklės (Logger, Enrum, 2006).

Freire akcentuoja būtiną pagalbą keičiant mažą galią turinčių asmenų naivumą į kritinį sąmoningumą. Įgalinimo metodas siekia padėti imigrantams suprasti naujoje visuomenėje egzistuojančius socialinius, ekonominius ir politinius prieštaravimus, vedančius juos į bejėgį gyvenimą bei įpareigoja imtis veiksmų, padedančių įveikti slogias ir sunkias gyvenimo situacijas. Tai padaryti galima įsijungiant į įvairias sąjungas ar politines partijas, arba spontaniškai susibūriant į atskiras (specifines) bendruomenes. Drbohlav, Dzurova (2007) teigimu, imigrantų integracijos ir įgalinimo būti aktyviais savo situacijos veikėjais procese, itin svarbų vaidmenį atlieka etninės organizacijos, jų organizuojama veikla, o ypač kultūriniai renginiai.

Įgalinimo procese kritinė asmens refleksija ir jo veiksmai yra neatsiejami vienas nuo kito. Bieniecki ir Frelak (2005) pastebi, kad dažniausiai prieš įsisavindami tam tikrą savęs identifikavimo naujoje visuomenėje strategiją, imigrantai išgyvena periodą, kupiną dramatiškų jausmų ir pastangų, siekiant atrasti ir identifikuoti save ir savo vietą naujoje socialinėje aplinkoje. Tačiau, anot autorių, savęs atradimas naujoje visuomenėje ne visada baigiasi apsisprendimu įsiliesti į ją ar grįžti į gimtąją šalį. Dažnai imigrantai nusprendžia keltis kitur, ieško vietų, kurios labiau atitiks jų poreikius, lūkesčius, situaciją.

Sąveikaudamas su kitais, atvykęs asmuo dažnai pastebi, jog jo elgesys, interpretacijos skiriasi nuo kitų turimų interpretacijų bei elgesio. Tokiose situacijose individai gali imti ieškoti kitų galimų alternatyvių sprendimų, veiksmų, gali nuspręsti elgtis kitaip, nei anksčiau. Tokio pobūdžio mokymosi procesas dažniausiai atsiranda remiantis aplinkinių žmonių teikiama nauja informacija. Tie, iš kurių mokomasi, gali stimuliuoti besimokančiuosius toliau mokytis, supriešinti su alternatyviomis veiksmų interpretacijomis, paskatinti naudoti naujus elementus savoje aplinkoje ar parodyti naujas elgesio galimybes. Šis mokymosi procesas prasideda ir vyksta palaipsniui ir yra paremtas abipusiu dialogu tarp imigranto ir profesionalo. Tokiu būdu įgalinimas įgauna naują reikšmę, kuomet imigrantui ir profesionalui suteikiamos anksčiau neturėtos veiksmų galimybės, jas naudojant vienas kito atžvilgiu. Bendrai tariant, įgalinimas akcentuoja patirtį, jog kasdienis veikimas, mąstymas, veiksmai ir jausena tapo geresni.

Abipusiškumas ir įgalinimas sudaro ciklišką mokymosi procesą, kuriame abipusis supratimas, lingvistinė jo ekspresija, pakitęs išvalgumas, pagerėję kasdienės praktikos veiksmai yra esminiai žingsniai. Imigranto įgalinime mokymosi procesas yra empatiškai išreikštas;

įgalinimas gali būti tik tuomet, kai jis yra pagrįstas abipusiu pasitikėjimu. Tai plačių pažiūrų, optimalaus noro suprasti kito žmogaus ketinimus siekis, vietoje jo teisimo ar smerkimo. Specialistai ir atvykę imigrantai šiame procese yra lygūs, bet nėra tokie patys; jie turi savo gebėjimus ir skirtingas socialines pozicijas. Pasitikėjimas imigranto įgalinimo procese turi kognityvinius ir emocinius aspektus ir yra būtina sąlyga abipusiam supratimui.

Logger, Enrum (2006) teigia, kad kiekviename imigrantų įgalinimo žingsnyje abipusis supratimas yra esminis elementas, kiekvieną kartą pasireiškiantis skirtingomis formomis. Svarbiausias momentas šiame mokymosi cikle yra kuomet pasikeičia skirtingo elgesio supratimas (vyksta įgalinimo momentas). Abipusis supratimas yra daugiau nei verbalinė interpretacija. Tai apima abiejų pusių istoriją, biografijas, normas, vertybes, institucinius įstatymus, socialinį statusą ir klasę, emocijas, intuícijas, jausmus ir sensorinius suvokimus.

Atvykę į naują šalį imigrantai atsineša jiems artimas ir priimtinas situacijų interpretacijas, elgesį, tuo tarpu naujoje šalyje yra kitokia kultūra, taisyklės ir reikalavimai. Ta pati situacija gali turėti skirtingą prasmę, reagavimo ir elgesio modelius, taip pat situacijos gali būti visiškai nepažįstamos. Kadangi imigrantai turi nestiprų arba neturi jokio kontakto su vietiniais gyventojais, dažnai savo elgesį jie supranta kaip neadekvatų kultūrinei aplinkai, tačiau nesupranta tokių patirčių priežasties. Jie nežino kaip efektyviai įveikti tam tikras situacijas, todėl dažnai jaučiasi atstumti vietinių gyventojų. Neretai vietinių tarpe dominuoja požiūris, jog imigrantas privalo labai daug mokytis prieš tampant lygiateisiu naujosios visuomenės nariu. Retai atvykusieji yra laukiami dėl įdomių ir skirtingų savo vertybių, žinojimo ar turimų įgūdžių. Imigrantų įgalinimo procese svarbų vaidmenį atlieka profesinių santykių konsultantai, supervizoriai, psichologai, socialiniai darbuotojai, savanoriai (Logger, Enrum, 2006).

1.3. Socialinė partnerystė

Socialinė partnerystė skirtinguose literatūros šaltiniuose yra apibrėžiama sąlyginai panašiai. Vienuose didesnis dėmesys skiriamas ekonominiams klausimams, kituose – socialiniams, tačiau visuose jų abi šios sritys yra glaudžiai susijusios ir neatskiriamos. Nicholls (2006) teigimu, šiandieninėje visuomenėje egzistuojanti socialinės partnerystės samprata yra gerokai platesnė ir gilesnė nei ankstesnioji, kadangi dabar dėmesys skiriamas ne tik darbinei ir ekonominei sėkmei, dėmesio centre laikant dirbančią visuomenę, bet taip pat ir socialinei atsakomybei, bendrajai visuomenės gerovei, gerbūviui. Golan, Patmore (2006) analizuodami Europos socialinės partnerystės modelį, atskleidžia, kad socialinė partnerystė numato socialinio dialogo vystymą ir palaikymą įstatymų nustatytais formomis, jame dalyvaujant

darbuotojams. Svarbu atkreipti dėmesį į faktą, kad šiame modelyje verslo įmonėms išipareigojimų turintys asmenys atlieka ne tik ekonomines, bet taip pat ir socialines funkcijas. Ananiadis (2003) atskleidžia, kad socialiniai partneriai konsultuojasi tarpusavyje ir dalyvauja visų svarbiausių socialinę reikšmę visuomenės nariams turinčių veiklų įgyvendinime. Autorė išskiria tokias sritis kaip mokymosi visą gyvenimą plėtotė, pokyčių valdymas, mobilumo didinimas, aktyvaus senėjimo ar lygių galimybių gerinimas ir kt.

Faktą, jog socialinė partnerystė tampa ne vien sėkmingų ekonominių ar finansinių klausimų sprendimo garantu, tačiau vis plačiau apima ir socialines visuomenės gyvenimo dalis, patvirtina faktas, kad Europos Darbų Tarybos direktyvoje išskirti pagrindiniai socialinės partnerystės tikslai siekia puoselėti ir gerinti darbuotojų socialines teises, informuojant ir konsultuojant juos, o taip pat skatinant jų pačių dalyvavimą sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesuose; taip pat siekia gerinti dialogą tarp vadovų ir darbuotojų, harmonizuojant susitelkimą, palaikant užsienio įmonių susijungimą ir skatinant bendros atsakomybės prisiėmimą (Golan, Patmore, 2006). Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad visi šie tikslai vienu metu yra socialiniai, ekonominiai ir kultūriniai, o taip pat tiesiogiai susiję su integracijos klausimais Europoje. Golan, Patmore (2006) išanalizavę Europos Bendrąją Darbuotojų Informavimo ir Konsultavimo direktyvą teigia, kad šiame dokumente numatyti esminiai tikslai pagrindinį dėmesį skiria socialinio dialogo tarp vadovų ir darbuotojų gerinimui, abipusio pasitikėjimo stiprinimui, darbuotojų gebėjimų didinimui imantis veiklų, didinančių jų įsidarbinimo galimybes, darbuotojų išitraukimo į ateities planavimą palaikant kooperatyvinius santykius su aplinka didinimui, o taip pat, užtikrinimui, kad visi piliečiai turėtų vienodas galimybes patirti ekonominio vystymosi nulemtą gerovę.

Socialinės partnerystės gilumą ir platumą atskleidžia Nicholls (2006) teigdamas, kad socialinė partnerystė yra procesas, siekiantis konkrečių tikslų visaapimančioje politikoje, o ne konkrečioje jos dalyje. Kuomet naujos politinės iniciatyvos padeda pasiekti konkrečių pokyčių politikoje, tuomet socialinės partnerystės susitarimai įpareigoja socialinius partnerius konkretiems veiksams (pvz., naujos strategijos priėmimui). Šių konkrečių tikslų yra pasiekama, kadangi pagrindinė diskusija tarp suinteresuotų pusių, kitaip tariant, socialinių partnerių, vyksta dar prieš pasirašant bendrą susitarimą, atsižvelgiant į visuomenės poreikius, politikos tikslus ir poveikio visuomenei analizę. Šių politinių sprendimų įgyvendinimo procesas ir progreso valdymas taip pat yra numatytas bendru socialinių partnerių sutarimu. Autorius atskleidžia, kad socialinė partnerystė suteikia galimybę tapti labiau atviromis ir augti daugybei

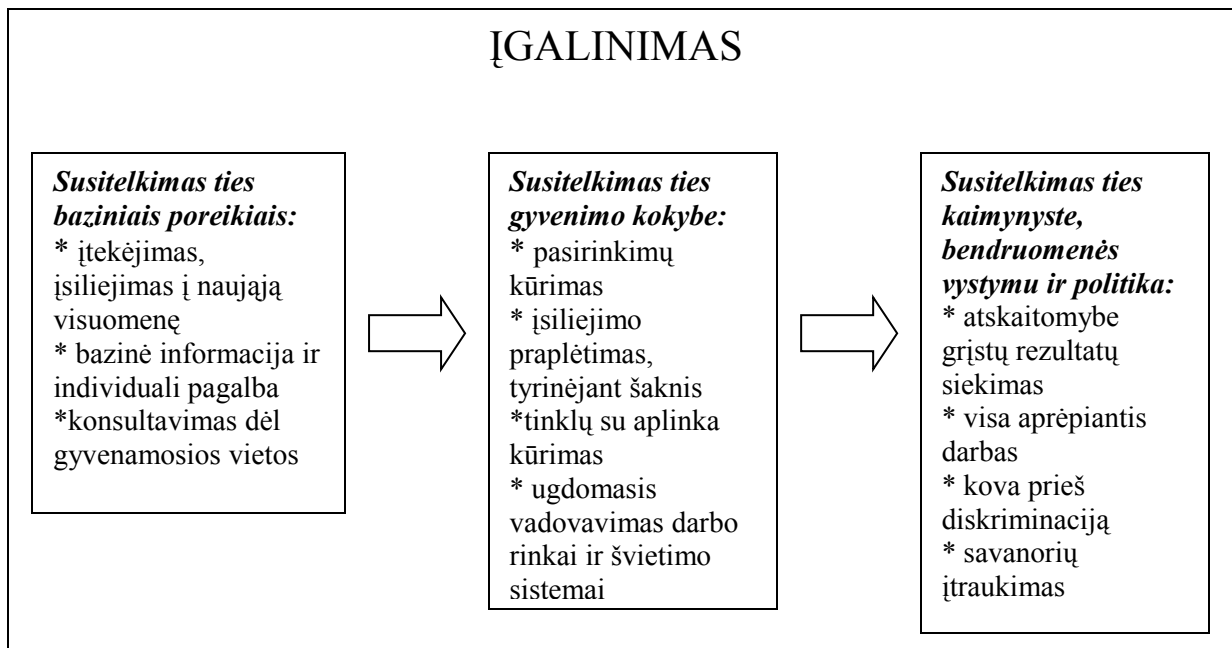
organizacijų ir institucijų, o taip pat ir visuomenei. Šiuo atveju į socialinę partnerystę galima žiūrėti kaip į nuolat besitęsiantį ir besivystantį procesą, paremtą derybomis ir diskusijomis grįstais susitarimais bei sprendimais. Svarbu tai, kad socialinė partnerystė, anot autoriaus, palaiko trišalę struktūrą, įtraukdama šalies, verslo ir darbo rinkos atstovus, o taip pat ir kitas suinteresuotas puses. Įvairias sritis ir pozicijas atstovaujančių partnerių įtraukimas yra svarbus siekiant kokybiško ir optimaliai produktyvaus sprendimų priėmimo proceso, tačiau dar didesnę reikšmę įgauna perkeliant ir adaptuojant politinius sprendimus praktikoje.

1.4. Imigrantų ir pabėgėlių integracijos modelis siekiant pilietiškumo

Analizuojant duomenis buvo naudotas Leonardo Da Vinci Europos sąjungos programos Olandijoje sudarytas imigrantų sėkmingo integravimo į visuomenę modelis (Logger C., Paulsen N., Rothfusz J. (2006). *Integration & Citizenship. Integration of immigrants and refugees toward citizenship in a democratic society*). Jau keletą dešimtmečių imigracijos klausimus sprendžiančių Europos valstybių (Olandijos, Čekijos, Danijos, Belgijos ir Norvegijos) universitetų socialinio darbo atstovai sukūrė vieningą sėkmingos imigrantų integracijos modelį. Šis modelis labai pravartus tuo, kad ne tik įvertina imigrantų integracijos į visuomenę veiksnius, tačiau ir numato priemones, kurios yra veiksmingos siekiant sėkmingos imigrantų integracijos plėtojant pilietiškumą demokratinėje visuomenėje.

Svarbiausias projekto dalyvių – modelio rengėjų - išsikeltas uždavinys – sukurti skirtingumą vienybę. Modelis ir jame naudojami metodai buvo kurti remiantis gerąja partnerių patirtimi, intensyviai vystyti ir pritaikyti, remiantis kūrybingu ir kritišku imigrantų atgaliniu ryšiu. Visuose modelio metoduose svarbiausi elementai yra demokratinės vertybės, įgalinimas, tinklų kūrimas ir darbas su savanoriais, o vieną svarbiausių vaidmenų imigrantų integracijos procese atlieka socialinis darbuotojas, kuris traktuojamas kaip pokyčių agentas.

Konceptualiai metodas pagrįstas trimis pagrindiniais imigrantų poreikiais integracijos procese: baziniais poreikiais; praktiniais, socialiniais ir emociniais poreikiais; kokybiško gyvenimo poreikiais. Šis integracijos modelis nusako dvikryptį požiūrį į integracijos procesą: tiek imigrantai, tiek vietiniai gyventojai privalo veikti, žengti tam tikrus žingsnius. Svarbu paminėti, jog integracijos procese būtini pokyčiai priimančioje visuomenėje. Sėkmingos imigrantų ir pabėgėlių integracijos modelį sudaro trys siekiai, kurių kiekvienas turi jam būdingus unikalius ir privalomus įgyvendinti etapus (1 paveikslas).

**1 pav. Imigrantų ir pabėgėlių integracijos modelis siekiant pilietiškumo
(Logger C., Paulsen N., Rothfus J., 2000)**

Modelis skirstomas į tris siekius, kurie realizuojami įgyvendinant tam tikrus etapus.

A) Susitelkimas ties baziniais imigranto poreikiais

Asmeniui atvykus į svečią šalį pirmiausia būtina pasirūpinti jo baziniais poreikiais. Dažniausiai tai apima tokius imigranto gyvenimo klausimus kaip finansų valdymas, maistas, medicininė priežiūra, gyvenamoji vieta, darbas, švietimo sistema ir pan. Siekiant, kad imigranto baziniai poreikiai būtų patenkinti, būtina užtikrinti trijų etapų įgyvendinimą.

1-asis etapas – imigranto išsiliejimas į naująją visuomenę.

Šiame etape akcentuojama pirminės pagalbos svarba imigrantui atvykus į šalį, siekiant padėti jam įsilieti į naująją visuomenę. Šis etapas yra esminis siekiant tikslingai teikti pagalbą atvykusiam asmeniui ir yra pagrįstas praeities bei esamos situacijos ir ateities tikslų peržiūra, pagrindinį dėmesį skiriant išsilavinimui, darbiniai patirčiai, kalboms, hobiams ir pomėgiams, socialiniams kontaktams, praktinėms žinioms, individualiai ir šeimyniniai situacijai. Anot Kilbride ir kt. (2000) asmeniui atvykus į šalį, pirmiausia siekiama suteikti visa apimančias ir kokybiškas pirmines paslaugas. Pirminių paslaugų paketą sudaro vietinės kalbos mokymas, pagalba integruojantis į darbo rinką, individualus ir šeimos konsultavimas, vertimas ir išaiškinimas, tarpininkavimas gaunant medicininės ir socialines paslaugas. Visos šios paslaugos

yra teikiamos įvairaus pavaldumo organizacijų. Į šį procesą įsitraukia valstybinės institucijos, savivaldybės, seniūnijos, labdaringos bendruomenių organizacijos, privatūs fondai. Nepaisant plataus įsijungiančių organizacijų spektro, svarbiausią vaidmenį pirminių paslaugų teikimo imigrantams procese atlieka bendruomenėse veikiančios nevyriausybinės organizacijos. Šiose institucijose dirbantys socialiniai darbuotojai, analizuoja imigranto kompetencijas, gebėjimus, poreikius bei kuria produktyvius, padedančius siekti tikslų ir asmeninės progresijos tarpusavio santykius. Imigranto išsiliejimas į visuomenę kuriamas būtent per jo ir socialinio darbuotojo tarpusavio santykius. Pirmiausia, keičiamasi informacija, imigrantui suteikiama kuo išsamesnė informacija, duodami profesiniai ir praktiniai patarimai (dažnai rašytiniai), įveikiami visi galimi barjerai ir komunikacijos problemos. Visa tai vyksta socialiniam darbuotojui kuriant pozityvią atmosferą ir motyvuojančius santykius. Bojar (2007) pastebi, kad dažnai viešajame sektoriuje egzistuoja priešinga situacija. Imigrantai dažnai išgyvena daugybę tokių negatyvių patirčių kaip nepagarba, perdėtas, žeminantis, maloningo elgesio su viešųjų įstaigų atstovais (policininkais, savivaldybės darbuotojais, apsaugos darbuotojais, bilietų kontrolieriais) reikalavimas.

Užmezgus pirminius santykius, svarbu išsiaiškinti kokie yra imigranto norai bei, atsižvelgiant į šiuos norus, išsikelti atitinkamus tikslus jiems išpildyti. Visuose šiuose procesuose itin svarbi ir skatinama vietinių gyventojų savanorių pagalba, asistavimas.

2-asis etapas – bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimas

Šiame etape pagrindinis dėmesys skiriamas konkrečios bazinės informacijos teikimui bei individualiai pagalbai ir paslaugoms. Kiekvieną atvykusį į naują šalį domina piniginiai klausimai, maitinimosi ypatumai, medicinos priežiūros sistema, apgyvendinimo galimybės, darbo rinka, švietimo sistema. Atsakymai į šiuos klausimus bei informacija *ka, kaip, iki kada ir kodėl* reikia daryti, dažniausiai yra pateikiami specializuotuose rašytiniuose informaciniuose giduose, lankstinukuose. Visa ši informacija itin detali, pateikiama įvairiomis kalbomis. Tai suteikia imigrantui platesnį žinojimą apie šalį, jos sistemą, įvykius aplink. Neretai socialiniai darbuotojai ir imigrantai visa šia informacija dalijasi specializuotuose internetiniuose puslapiuose. Atitinkama, dažnai specializuota informacija taip pat turi būti prieinama ir su imigrantu dirbantiems socialiniams darbuotojams bei savanoriams. Abipusis informavimas laiduoja pagalbą imigrantui įgyvendinant biurokratinis įsipareigojimus, skatina jo savarankiškumą.

Kuomet atvykusiam asmeniui prireikia platesnės informacijos, nei pateikta informaciniuose giduose, lankstinukuose ir kituose rašytiniuose jam prieinamuose šaltiniuose, asmuo gali

kreiptis į specializuotus „pagalbos stalus“, kurie savo paslaugas teikia biuruose, telefonu ar kliento namuose. „Pagalbos staluose“ imigrantams teikiamos tarpininkavimo, dokumentų pildymo, laiškų rašymo, informavimo, intervencijų, skubių situacijų sprendimo paslaugos, taip pat teikiamos konsultacijos psichologiniais, socialiniais ir teisiniais klausimais, padedama integruotis į darbo rinką, spręsti gyvenamosios vietos ir turiningo laisvalaikio klausimus, o taip pat padedama grįžti į gimtąją šalį. Visa informacija ir pagalba teikiama imigranto gimtąja kalba, taip skatinant jo biurokratinę integraciją naujojoje šalyje. Esant poreikiui, atvykusiam asmeniui, socialinių darbuotojų ar savanorių, yra teikiama trumpalaikio asistavimo paslauga. Bojar (2007) teigimu, profesionalius ir pozityvius santykius su vietos institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis patiriantys imigrantai akcentuoja svarbų jų vaidmenį sėkmingai adaptuojantis, įsiliejant į švietimo sistemą ir darbo rinką, o taip pat plėtojant gerus tarpusavio santykius su vietiniais gyventojais.

3-asis etapas – konsultavimas dėl gyvenamosios vietos

Trečiajame etape imigrantams teikiamos konsultacijos įvairiais gyvenamosios vietos klausimais. Silka (2007) teigimu, imigrantų apgyvendinimo klausimas yra toks elementarus, kad dažnai pamirštama, kad jis yra svarbiausias. Kuomet imigrantai atvyksta į šalį, jų apgyvendinimas yra prioritetinė veikla. Autorė pastebi, kad į bendruomenes atvykstantys imigrantai ir pabėgėliai pirmiausia apsigyvena nuomojamuose namuose ar butuose, kadangi neištengia įsigyti nuosavos gyvenamosios vietos. Kadangi atvykusieji neišmano vietinės rinkos, mokesčių ir jų mokėjimo sistemos bei kitų klausimų, nuomos klausimais dažniausiai rūpinasi nuomojamų būtų šeimininkai. Anot autorės, dėl ribotų finansinių išteklių imigrantai nėra pajėgūs gyvenamas vietas rinktis geruose ir saugiuose rajonuose, todėl dažniausiai pirmoji jų gyvenamoji vieta naujoje šalyje būna kriminaliniuose ar kitaip nesaugiuose rajonuose. Taip gyvenamosios vietos klausimas itin tampriai susipina su atvykusių asmenų saugumo klausimu. Taip pat dažna atveju, kuomet atvykusieji gyvena su kitais, dažnai net nepažįstamais imigrantais mažoje erdvėje. Viena vertus, toks gyvenimo būdas suteikia puikias galimybes socialinių tinklų plėtrai, tačiau kita vertus, dažnai neigiamai veikia atvykusiųjų sveikatą.

Nuoseklios ir kryptingos konsultacijos ir paslaugos gyvenamosios vietos klausimais, kurias įvairiose šalyse dažniausiai teikia nevyriausybinių organizacijų, imigrantams leidžia jaustis savarankiškesniais, labiau pasitikėti savimi, būti aktyvesniais sprendžiant ne tik gyvenamosios vietos, bet apskritai gyvenimo naujoje šalyje, problemas ir iššūkius. Dažnai imigrantų konsultavimas gyvenamosios vietos klausimais apima šias sritis: būsto paieška; būsto

praradimas ir kitos skubios situacijos; konfliktai su būsto savininkais, valdytojais; neatitinkantis reikalavimų būstas; būsto pakeitimas; konfliktai su kaimynais, kartu gyvenančiais, šeimos nariais; smurtas namuose.

B) Susitelkimas ties imigrantų gyvenimo kokybe

Antrasis modelio metodas pagrindinį dėmesį teikia imigrantų gyvenimo kokybės gerinimui. Kuomet patenkinti baziniai imigrantų poreikiai, susikoncentruojama ties jų gyvenimo kokybės gerinimu. Tai reiškia, jog naujojoje visuomenėje imigrantas turi rasti erdvę, kurioje galėtų realizuoti savo turimus privalumus bei aktyviai veikti joje. Šį metodą sudaro keturi etapai: pasirinkimų kūrimas; efektyvesnis įsiliejimas į visuomenę *atskleidžiant* imigranto „atsineštas“ kompetencijas; socialinių tinklų kūrimas; treniravimas darbo rinkai ir mokslui.

1-asis etapas pasirinkimų kūrimas

Šio etapo tikslas – suteikti imigrantams įrankius asmeninio gyvenimo kūrimui naujoje šalyje. Norint to pasiekti, imigrantui pirmiausia reikia žinoti ko jis nori, kokie yra jo tikslai. Siekiant priimti realistiškus sprendimus, svarbus turimų privalumų žinojimas bei galimybių juos panaudoti naujoje visuomenėje išsiaiškinimas. Ne mažiau svarbu, kad imigrantai išmoktų maksimizuoti savo įtaką, siekiant išsikeltų tikslų.

Sprendimų priėmimas imigranto gyvenime yra atskaitos taškas gerinant jo gyvenimo kokybę. Tai pabrėžia pasirinkimų kūrimo procesą ir padeda galvoti kada ir kaip kuriami ir priimami sprendimai, kokia asmens įtaka ir galimybės šiame procese. Taip imigrantai skatinami, stimuliuojami atrasti kiek laisvi jie yra kuriant pasirinkimus, kaip gali padidinti savo įtaką asmeninei situacijai.

2-asis etapas – imigranto įsiliejimas į naująją visuomenę atskleidžiant jo „atsineštas“ kompetencijas

Šiame atvykusio asmens integracijos etape siekiama maksimizuoti imigranto žinias apie jo turėtas kompetencijas gimtojoje šalyje bei kaip tas kompetencijas, įgūdžius, žinias ir kitus privalumus pritaikyti ir visa tai atskleisti naujoje šalyje. Tai būtina sąlyga asmens augimui ir vystymuisi, dažnai apibūdinama kaip vietos radimas išsaugant ir atskleidžiant turimas imigranto kompetencijas. Socialiniai darbuotojai bei savanoriai turi padėti imigrantui atskleisti ką jis geba, ką moka, kokia jo patirtis, žinios, įgūdžiai, kad pasinaudojęs savoje šalyje sukaupta patirtimi ir žiniomis jis galėtų gauti darbą, bei gyventi kokybiškesnį gyvenimą naujoje

visuomenėje. Pagrindiniai būdai, padedantys atskleisti turimus privalumus yra: autobiografijos rašymas; gabumų, privalumų, teigiamybių, vertingumo identifikavimas; gyvenimo aprašymo (CV) rašymas; svarbių žodžių mokėjimas ir vertimas. Visa tai padeda atskleisti gimtojoje šalyje imigranto įgytas ir naudotas žinias, įgūdžius, gebėjimus, motyvaciją, vertę, vertybes bei kitus veiksnius, kurie yra itin svarbūs atvykus į kitą šalį, tačiau dažnai aplinkiniams nežinomi, neatrasti, todėl ir neįvertinti. Šie elementai tampa itin svarbūs ieškant darbo, siekiant profesinio savęs realizavimo. Svarbų vaidmenį šiame procese atlieka socialinis darbuotojas – treneris, kurio įgūdžiai ir gebėjimai padėti imigrantui atskleisti tai, kas svarbu naujoje visuomenėje, yra itin svarbūs, siekiant kokybiško asmens gyvenimo.

3-asis etapas – tinklų su aplinka kūrimas

Trečiasis šio metodo etapas – imigranto tinklų kūrimas su aplinka, kurio tikslas – sukurti bei palaikyti tinklą žmonių, kurie padėtų atvykusiam asmeniui tikslingai siekti tikslų. Kuo daugiau kontaktų imigrantas turi, tuo greitesnė ir efektyvesnė jo integracija. Dažniausiai į svetimą šalį atvykęs asmuo užmezga bei plėtoja trejopo pobūdžio tinklus. Pirmiausia, apie imigrantą susiburia įvairias paslaugas įvairiose institucijose teikiančių profesionalų tinklas. Šiuo atveju paslaugas ir pagalbą teikiantys profesionalai dirba kartu, derindami ir papildydami vienas kitą. Imigranto socialinės – emocinės paramos tinklą naujoje šalyje dažniausiai sudaro šeimos nariai ar draugai, tačiau šis tinklas yra labai laikinas, nepastovus. Vienas svarbiausių tinklų – tinklas kaip veikla. Kuomet imigrantas jau yra pakankamai įsiliejęs į visuomenę, žino savo galimybes ir norus, jis gali megzti ir plėtoti atitinkamus kontaktus ir pažintis. Tokiu būdu asmuo gauna daugiau ir įvairesnės informacijos jį dominančiais klausimais, pavyzdžiui, apie darbą, mokslą, hobius, sportą. Šiuose procesuose svarbu atsižvelgti į skirtingas žmonių asmenines savybes ir įgūdžius, kultūrinius skirtumus ir panašumus, kadangi tai gali paaiškinti asmens savybes, charakterį bei jo turimos kultūros prasmes.

4-asis etapas – imigrantų ugdomas vadovavimas (koučingas) darbo rinkai ir švietimo sistemai

Sėkminga imigranto integracija darbo rinkoje ir švietimo sistemoje – esminiai šio etapo tikslai. Bieniecki ir Frelak (2005) į Lenkiją atvykstančius imigrantus pagal įsiliejimo į darbo rinką tikslus ir pobūdį skirsto į tris grupes. Pirmajai grupei autoriai priskiria aukštą išsilavinimą ir kvalifikacijas turinčius imigrantus, kurie dažniausiai nepatiria sunkumų gaunant gerai apmokamą darbą. Šiai grupei taip pat priskiriami asmenys, kuriems nereikia darbo leidimų, jie yra įdarbinami pagal atskirus legalius įsakymus. Antrajai grupei priklauso tie imigrantai, kurie

yra gavę leidimą pradėti privatų verslą šalyje. Dažniausiai šie asmenys vietinėje darbo rinkoje nišą savo verslui randa patys: atidaro restoranus, barus, rytietiško maisto užėigas, natūralios medicinos kinikas, teikia vertimo paslaugas. Trečiąją dirbančių imigrantų grupę sudaro pragyvenimui siekiantys užsidirbti asmenys. Šie imigrantai dažniau nei specialistai keičia darbą, patiria kolektyvo narių kaitą. Svarbus faktas tas, kad šie žmonės dažnai akcentuoja sudėtingą ir painią legalaus darbo šalyje sistemą, su darbo rinkos galimybėmis, būtinomis procedūromis ir dokumentais susijusios informacijos ribotą prieinamumą, neefektyvumą, dviprasmiškumą. Omidvar, Richmond ³(2003) teigia, kad pastaruoju metu pastebimi pastovūs ir nuolat augantys sunkumai integruojant imigrantus darbo rinkoje. Imigrantų nedarbo ir pakartotinių išdarbinimų lygis, kaip ir imigrantų šeimų skurdo lygis, nuolat auga. Tai liudija tautinėms mažumoms priklausančių darbuotojų, o taip pat ir imigrančių moterų diskriminaciją. Kita vertus, neapibrėžta ir lėta darbo rinkos sistema riboja darbdavių iniciatyvas ir realius veiksmus imigrantų įdarbinimo klausimais. Tai reiškia, kad dauguma imigrantų, kurie norėtų dirbti legaliai, dėl vietinės sistemos neefektyvumo ir biurokratinių kliūčių yra priversti ieškoti nelegalaus darbo. To pasekoje, didelė dalis imigrantų iš Rytų valstybių dar prieš atvykdami į šalį, ne tik svarsto nelegalaus darbo galimybes, tačiau dažnai net ir turi jį (Bojar, 2007).

Siekiant spręsti aprašytas su darbo rinka ir įsiliejimu į ją susijusias problemas bei siekti etape numatytų tikslų, buvo remtasi Danijos gerąja patirtimi, kur imigracijos politikos svarbiausia idėja – kiekvienam gyventojui prieinamas darbas ir socialinis gyvenimas. Šį etapą sudaro dvi fazės: prieglobsčio ieškojimo fazė ir integracijos fazė.

- *Prieglobsčio ieškojimo fazėje* pagrindinis dėmesys skiriamas imigrantų, dažniausiai pabėgėlių mokymui bei aktyvinimui. Kiekvienas suaugęs imigrantas privalo atlikti paskirtas užduotis ir dalyvauti įvairiose veiklose, bei mokymosi ir aktyvinimo projektuose. Visomis šiomis veiklomis siekiama sukurti sėkmingos integracijos pamatus imigrantams, kurie siekia gauti leidimą gyventi šalyje, o tiems, kurie siekia grįžti atgal į gimtąją šalį, šį procesą padaryti kiek įmanomą lengvesnį. Taip pat siekiama sukurti įgalinančią veikti ir prasmingą kasdienio gyvenimo aplinką kiekvienam imigrantui; palaikyti ir plėtoti prieglobsčio siekiančių asmenų bendrąsias ir profesines kompetencijas; didinti imigrantų atsakomybės jausmą už savo asmeninį gyvenimą ir bendruomenę, kurioje jie gyvena. Šalia šių veiklų dėmesys skiriamas ir laisvalaikio, socialinių ir kultūrinių veiklų, sporto, projektų ir kursų planavimui bei imigrantų

---

³ http://maytree.com/PDF_Files/SummaryImmigrantSettlementAndSocialInclusion2003.pdf

įtraukimui į juos. Svarbu paminėti, jog prieglobsčio prašantys asmenys gali dalyvauti įvairiose veiklose už jiems paskirtos gyvenamosios vietos, dažniausiai specialios prieglaudos ribų, gali užsiimti savanorišku humanitariniu darbu ar kitaip savanoriauti visuomenėje. Visi šie susitarimai ir dalyvavimas veiklose įtvirtinami imigrantui ir prieglaudos vadovui pasirašant oficialius dokumentus. Prieglobsčio prašantieji taip pat turi dalyvauti įvadiniuose kursuose, apimančiuose bazinį kalbos žinių įgijimą bei *susipažinti su* ir *mokytis apie* vietinę kultūrą ir visuomenę. Imigrantui šalyje gyvenant ilgiau nei tris mėnesius jis dalyvauja tolesniuose ir išsamesniuose mokymuose.

- Kuomet prieglobsčio prašymo fazė baigiasi, pereinama į *integracijos fazę*, kurią pasiekia imigrantai, gavę leidimą gyventi šalyje. Atsižvelgiant į šalies politiką, demografinę padėtį bei kitus aspektus, imigrantai perkeliami į atitinkamas savivaldybes, kurios toliau rūpinasi integracija bei įvadine – pažintine programa. Danijoje ši programa apima kalbos mokymą ir žinių apie kultūrą ir visuomenę plėtotę; treniravimą ir papildomų kvalifikacijų įgijimą; praktiką kompanijose ir įstaigose; subsidijuotą įdarbinimą. Ši integracijos programa itin lanksti, suteikianti daugybę galimybių, atsižvelgianti į individualius imigranto poreikius ir norus, darbo rinkos situaciją ir specialistų poreikį, ir taip imigrantą įgalinanti būti visiškai ar dalinai savarankišku.

Kilbride (2000) teigia, kad daugumai emigrantų ir pabėgėlių atvykus į šalį bei pirmuosius keletą metų, jiems būtinos sureguliuotos paslaugos, o ypač lingvistiškai ir kultūriškai tinkamos sveikatos ir socialinės paslaugos. Tinkamas minėtų paslaugų teikimas svarbus tiek siekiant užtikrinti imigranto efektyvų funkcionavimą naujoje visuomenėje, tiek palaikant šalies darbo rinkai būtinos imigracijos kiekį. Autorius atskleidžia, kad visuomenės palaikymas ir pagalba imigrantui yra esminiai veiksniai, lemiantys jo ekonominę gerovę ir socio-politinį išitraukimą. Mwarigha⁴ (2002) atskleidžia, kad viena opiausių problemų planuojant paslaugų imigrantams sistemą yra susikoncentravimas ties pirminių paslaugų atvykus teikimu, tuo tarpu tolimesnių paslaugų teikimo procesas nėra išvystytas, nors iš tikrųjų jis turėtų būti tęstinis ir apimantis didžiąją imigranto gyvenimo dalį, o kartais net visą gyvenimą. Autoriaus teigimu, pasibaigus imigranto adaptacijos etapui, prasideda vidurinis jo gyvenimo svečioje šalyje etapas, kurio metu jam prireikia kitokio pobūdžio paslaugų, pavyzdžiui, pagalbos gaunant valstybės ir savivaldybių savalaikes ir teisingas, bešališkas paslaugas įsiliejant į darbo rinką. Šiame etape nemažiau svarbūs yra imigrantų apgyvendinimo, sveikatos paslaugų, teisėto asistavimo ir

---

⁴ http://maytree.com/PDF_Files/SummaryTowardsAFrameworkForLocalResponsibilityMwarighaMS2002.pdf

kalbos mokymo poreikiai. Paskutiniame integracijos etape, imigrantai ir pabėgėliai stengiasi tapti lygiaverčiais naujosios visuomenės ekonominio, kultūrinio, socialinio ir politinio gyvenimo dalyviais. Dėl daugiausiai teikiamo dėmesio paslaugoms, reikalingoms pirmajame imigrantų integracijos procese ir tolesniuose integracijos etapuose būtinų paslaugų ignoravimo, daugumos šalių imigrantų ir pabėgėlių integracijos sistemos ir politika patiria krizę.

C) Susitelkimas ties kaimynyste, bendruomenės vystymu ir politika

Trečiasis modelio etapas pagrindinį dėmesį skiria *kaimynystės, bendruomenės ir politikos vystymui*, kadangi svečioje šalyje imigrantas gali dėti visas pastangas, siekiant sėkmingos integracijos, tačiau jis vis viena liks pašalietis ir svetimas, jei vietinė bendruomenė jam neatvers savųjų durų. Tai reiškia, jog turi būti organizuojamos įvairios iniciatyvos, projektai ir kitokios veiklos, siekiant padrašinti bendruomenę, padėti jai būti atviresnei savo kaimynams iš užsienio šalių.

Susitelkimo ties kaimynyste, bendruomenės vystymu ir politika metodą sudaro keturi etapai: rezultatais grįsta atskaitomybė; visa parėpiantis darbas; kova prieš diskriminaciją; ir darbas su savanoriais.

1-asis etapas – atskaitomybė grįstų rezultatų siekimas

Šiame etape susikoncentruoja ties imigranto dalyvavimo bendruomenės gyvenime gerinimu, įvertinant ir matuojat procesą ir rezultatus, kuomet nuo diskusijų pereinama prie konkrečių veiksmų. Skatinama galvoti kokia bus situacija, jei niekas nieko nedarys, nekeis, bus pasyvūs. Sprendimo link einama nuosekliai, žingsnis po žingsnio, pasitelkiamos įvairios strategijos ir veiklos, reikalingos pasiekti trokštamą situaciją.

Šiame etape nuolat stebimas, kiekybiškai ir kokybiškai vertinamas ir procesas, ir pasiekti rezultatai. Atsižvelgiant į šiuos rezultatus, tobulinamos, koreguojamos ir kuriamos paslaugos, kuriuos tuo metu yra reikalingos bendruomenėje. Į šiuos procesus įtraukiami imigrantai, bendruomenės nariai, vietinė valdžia, organizacijos. Visos dalyvaujančios pusės turi ugdytis supratimą, jog optimaliausias rezultatas gali būti pasiektas tik bendradarbiaujant, prisiimant atsakomybes bei dirbant išvien siekiamų tikslų linkme. Siekiant optimaliai įgyvendinti šį etapą, reikia įgyvendinti vienuolikos žingsnių programą: stebėti ir suformuluoti problemą; išanalizuoti, ko reikia, kad problema nebeplistų; rinkti duomenis; suformuoti strateginę sąjungą; įsitikinti, kad visi žino terminologiją; pradėti nuo pirmosios temos; paversti norimą situaciją į išmatuojamus rezultatus; išanalizuoti esamą situaciją; suformuluoti strateginį veiksmų planą; užtikrinti išmatuojamą procesą; išmatuoti pasiektus rezultatus.

Šiame etape itin svarbus imigrantų tarpininkų vaidmuo. Imigrantai tarpininkai – tai imigrantai savanoriai arba profesionalūs darbuotojai. Turėdami savo žinias ir patirtį apie grupę, iš kurios yra patys kilę, jie padeda naujiesiems bendruomenės nariams lengviau gauti paslaugas ir pagalbą. Tarpininkais gali būti įvairių grupių, amžiaus, lyties, tautybių, religijų ir pan. atstovai, kuriems už tarpininkavimą nemokama, tačiau šioje situacijoje itin svarbus tampa pripažinimo ir jautimosi svarbiu ir reikalingu jausmas.

2-asis etapas – visa aprėpiantis darbas

Šiame etape pagrindinis dėmesys skiriamas pagalbos teikimui ir esamos situacijos gerinimui tų imigrantų, kurie gyvena socialiai atskirtose vietovėse arba turi problemų, kurių savarankiškai išspręsti nepajėgia. Šis etapas suteikia puikias galimybes atkreipti dėmesį į moterų imigrančių situaciją visuomenėje. James (1999) pastebi, kad į išsivysčiusias šalis atvykstančios moterys, ypač iš Rytų šalių, vis dar dirba prasčiausiai apmokamą, sunkų fizinį darbą. Jos taip pat turi daugybę naštų, susijusių su atsakomybėmis namuose (namų ruoša, šeimos išlaikymas, vaikų socializacija) ir joms bene labiausiai yra reikalinga specifinė ir jautri pagalba.

Šiame etape pirmiausiai išanalizuojama bendruomenės situacija bei galimos problemos integracijos procese. Vėliau analizuojami visi galimi sprendimai ir pagalbos galimybės nukreipiant asmenis į atitinkamas institucijas. Galiausiai, atsižvelgiant į individualius imigranto poreikius, problemas, bendruomenės ir institucijų galimybes, planuojami ir vykdomi mokomieji, lavinamieji kursai.

Šiame etape svarbu pamatyti imigranto situaciją „iš vidaus“, stimuliuoti jį sėkmingai integracijai, padaryti aplink esantį pasaulį reikšmingą imigrantui (atvykusiam asmeniui svarbu žinoti kas ir kodėl vyksta aplink jį, todėl jam reikia padėti suprasti naujojoje visuomenėje egzistuojančių taisyklių ir reikalavimų prasmę, aplink jį vykstančius įvykius ir procesus), užtikrinti saugumo ir apsaugos poreikį, asmeninio identiteto poreikį, bei gyvenimo perspektyvų poreikį.

3-asis etapas – kova prieš diskriminaciją

Šiame metodo etape siekiama kovoti prieš egzistuojančią imigrantų diskriminaciją. Bojar (2007) atskleidžia, kad imigrantų integracijos procese dažnai išskylanti problema – skirtingas požiūris į iš Rytų ir Vakarų valstybių atvykstančius asmenis. Atvykstantieji tiek iš Rytų, tiek iš Vakarų jaučia, jog migracijos darbuotojai į rytiečius žiūri ne taip rimtai, kaip į vakariečius, dažnai juos nuvertina, tuo tarpu atvykstantiems iš Vakarų valstybių, priskiriami tokie bruožai kaip geresnis išsilavinimas, kompetencijos, gyvenimo modernioje biurokratijoje patirtis bei

geresnės įstatymų žinios. Autorė taip pat pastebi, kad atvykstantieji iš Rytų (ypač iš šalių, anksčiau priklausiusių Sovietų Sąjungai) bei esantys kitokios išvaizdos, nei įprasta naujajai visuomenei, patiria gerokai didesnę diskriminacijos riziką. Kilbride ir kt.⁵ (2000) akcentuoja faktą, kad imigrantai ir pabėgėliai išgyvena skirtingas rasizmo ir diskriminacijos patirtis, kurios dažnai yra nulemtos integracijos klausimų. Dažniausios blogo elgesio su imigrantais formos yra: imigranto nepagarba, vietinio gyventojų turimų teisėtų galių viršijimas imigranto atžvilgiu, atsisakymas būti kartu su jais, o taip pat iš Rytų atvykstančių moterų žeminimas ir nepagarba joms (Bojar, 2007).

Kova prieš diskriminaciją siekiama gerinti vietinių gyventojų ir atvykusiųjų tarpusavio santykius. Tačiau tai nėra vienintelis tikslas, kadangi taip pat siekiama didinti toleranciją mažumos grupių atžvilgiu; gerinti atvykusiųjų socialinę poziciją visuomenėje; teikti informaciją apie šalyje gyvenančias socialines ir kultūrinės grupes; skatinti toleranciją ir pagarbą; „eiti prieš“ negatyvias nuomones, nuostatas; skatinti ir rodyti pozityvų elgesį ir nuostatas kitataučių atžvilgiu; gerinti tarp-etninį ir tarpkultūrinį klimatą šalyje; palaikyti skirtingumo ir lygiateisiškumo, principus; riboti negatyvius judėjimus (rasizmą, nacionalizmą ir tt.); skatinti, palaikyti pozityvų daugiakultūrinės visuomenės vystymąsi, paremtą tokiomis vertybėmis kaip tolerancija ir pagarbą. Visų šių tikslų siekiama pasitelkiant tokius metodus kaip: bendros diskusijos, kūrybinės veiklos, tarpkultūriniai žaidimai, bendruomenėje susitinkančių kultūrų pristatymai, darbo grupės, filmų peržiūros, paskaitos, muzikos klausymasis, parodos, informaciniai leidiniai ir tt., diskusijos su studentais, bendri neformalūs vakarai.

4-asis etapas – savanorių įtraukimas

Šiame etape pagrindinis dėmesys skiriamas savanorių įtraukimui bei jų paruošimui padėti ir dirbti su imigrantais. Visuomenei modernėjant, keičiasi savanoriško darbo pagrindas, apibrėžimas bei suvokimas, tačiau tikslai iš dalies lieka tie patys. Šiandien savanorystė suprantama kaip vienas iš būdų spręsti visuomenės problemas Lietuvoje. Savanoris apibrėžiamas kaip žmogus, skiriantis savo veiklą, žinias, patirtį, energiją darbui organizacijoje ir neimantis už tai piniginio atlygio (Brabaron, Matisoff, Raižaitis, 1999) ar darantis ką nors savo valia, o ne prievarta (Leliūgienė, 2003). Įvairiuose šaltiniuose savanoriškas darbas apibrėžiamas pakankamai vienodai, dažniausiai išskiriami tokie savanoriško darbo požymiai kaip nepriklausomai nuo įvairių asmeninių charakteristikų savo sugebėjimų ir patirties

---

⁵ <http://ceris.metropolis.net/virtual%20library/other/kilbride2.html>

panaudojimas ar pomėgių realizavimas, siekiant įgyti naujų žinių, įgūdžių, tapti reikalingu kitiems, produktyviai ir kokybiškai praleisti laisvalaikį, įsitraukti į darbą ir dalyvauti visuomenės gyvenime, keičiant jį pagal bendruomenės poreikius (Brabaron, Matisoff, Raižaitis, 1999).

Šiandieniniame globaliame pasaulyje savanorystė imigrantų integracijos procese sutinkama visur ir įvairių formų, o savanorių veikla ne tik padeda imigrantams siekti formaliai numatytų tikslų ir įsipareigojimų, bet taip pat padeda užmegzti intensyvius ir stiprius ryšius su vietiniais gyventojais. Savanorių pagalba imigrantams svarbi ir naudinga mokantis kalbą, sprendžiant praktinius ir biurokratinius klausimus, kuriant socialinius tinklus, bei įvairiose socio-kultūrinėse veiklose. Svarbu paminėti, jog ruošiant savanorius darbui su imigrantais svarbūs ir patiriami visi savanorių mokymų etapai, tačiau itin svarbus yra konkrečių savanorių atrinkimas darbui su konkrečiais imigrantais.

2. DELFI GRUPĖS REZULTATAI

2.1. Imigrantų integracijos ir socialinės partnerystės požymiai ir jų reikšmės

Delfi grupės rezultatai grupuojami pagal aukščiau aptarto modelio struktūrą. Ši struktūra leidžia geriau atpažinti imigracijos keliamus iššūkius, problemas, o taip pat ir jų įveikimo galimybes. Atliekant analizę buvo svarbu tai, kad kai kurios modelio (teorinės) struktūrinės dalys delfi grupėje atsikartojė, grupėje buvo įvardinta daug požymių, tuo tarpu kai kurios kitos modelio dalys delfi grupės metu praktiškai nebuvo paminėtos. Dar daugiau, delfi grupės metu buvo išsakytos su socialine partneryste susijusios ir kitos mintys, kurios nėra įvardintos modelyje. Šie duomenų rinkimo ir analizės faktai rodo, kad delfi grupės rezultatai yra originalūs, kultūriškai apspręsti, nors ir turi nemaža bendrų bruožų su kitų šalių imigracijos iššūkių įveikimo patirtimi.

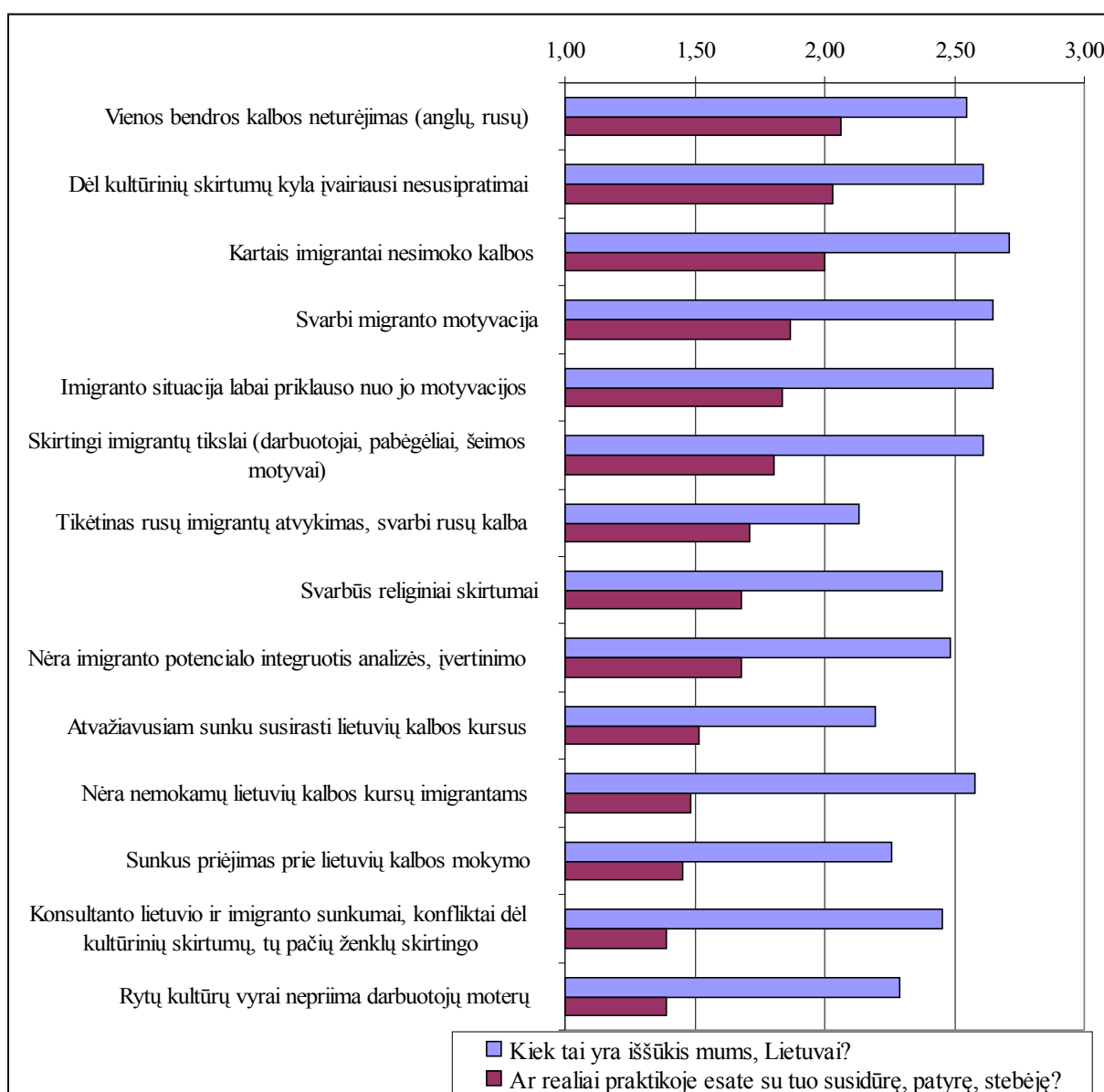
A) Telkiamasis ties baziniais imigranto poreikiais

1-asis etapas – imigranto įsiliejimas į naująją visuomenę.

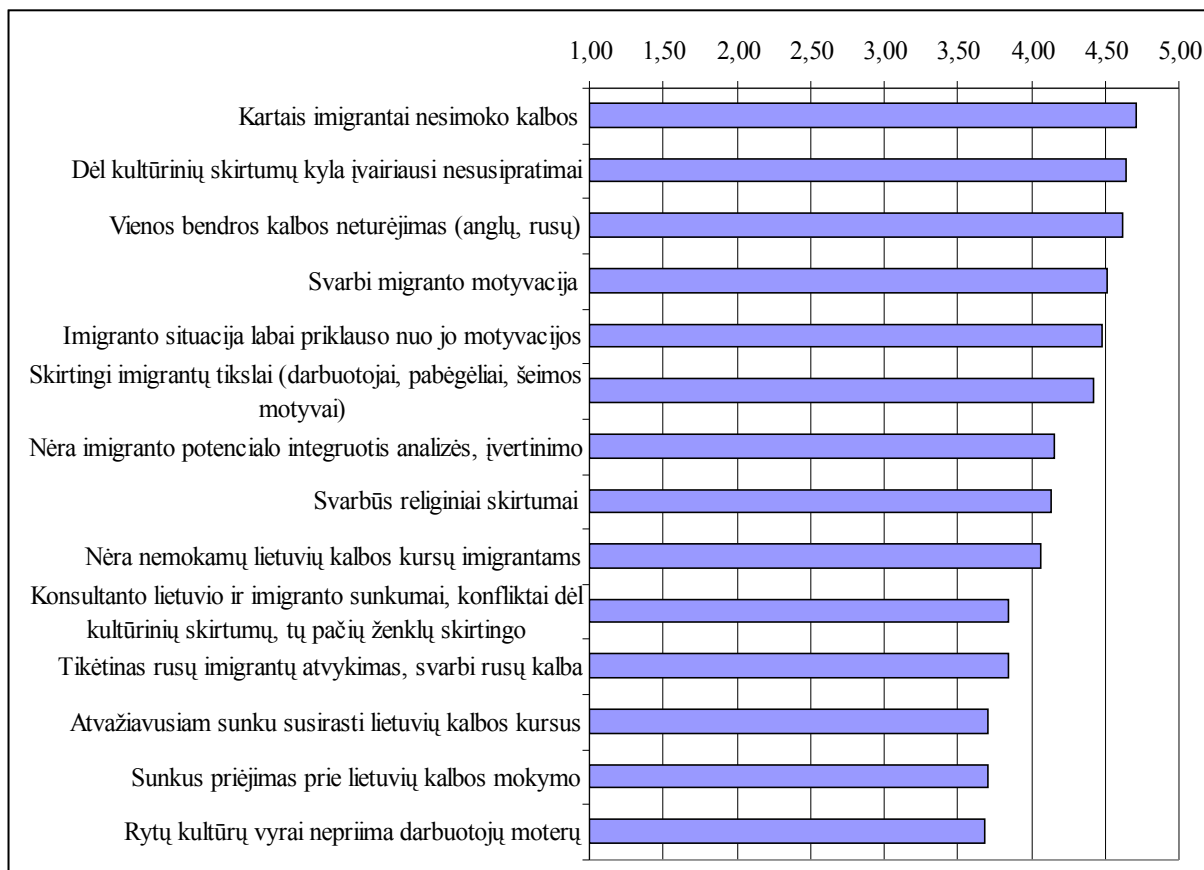
Imigranto įsiliejimas į naująją, šiuo konkrečiu atveju- Lietuvos, visuomenę yra siejamas su lietuvių kalbos mokėjimu (2 pav.). Kalbos mokėjimas siejamas ne tik su sugebėjimu komunikuoti, bendrauti, susiprasti, tačiau iš lietuvių populiacijos pusės numanomas pageidavimas, kad imigrantas mokėtų lietuvių kalbą. Atitinkamai, lyg ir formuluojama nuostata, kad imigranto įsiliejimo į Lietuvos visuomenę pagrindas yra lietuvių kalbos mokėjimas, atitinkamai, lietuvių kalbos nemokėjimas yra esminė kliūtis imigrantui tapti visaverčiu visuomenės dalyviu. Tačiau akivaizdu, kad kalbos mokėjimas yra susijęs su galimybe išmokti lietuvių kalbos. Akivaizdu, kad lietuvių kalbos mokymosi resursų prieinamumas yra svarbus veiksnys imigrantui įsiliejant į visuomenę. Nėra nemokamų kalbos kursų imigrantams“, „Sunkus priėjimas prie lietuvių kalbos mokymo“, „Atvažiavusiam sunku susirasti lietuvių kalbos kursus“, šiuos požymius labiau yra patyrę ($p=0,01$) imigrantai ir jų artimieji, nei specialistai. Vienas tyrime dalyvavęs imigrantas pastebi, kad šiuo metu į Lietuvą atvykusiems asmenims lengviau yra susirasti anglų kalbos kursus nei lietuvių.

Svarbi ir paties imigranto nuostata. Šiai nuostatai („Svarbi paties imigranto motyvacija“), net labiau nei specialistai, pritaria ir patys imigrantai ($p=0,01$). Delfi grupės dalyviai teisūs, minėdami, kad imigrantai yra labai įvairūs, aukšto socialinio statuso (užsienio piliečiai, dirbantys gerai apmokamą darbą, arba tie, kurie atvykę iš Europos sąjungos arba Šiaurės Amerikos kraštų), vidutinio socialinio statuso (užsienio piliečiai iš Rytų Europos kraštų), žemo

socialinio statuso (užsienio piliečiai pabėgėliai iš musulmoniškų kraštų), neapibrėžto socialinio statuso (užsienio piliečiai iš Kinijos). Akivaizdu, kad šių keturių tipų imigrantai sau ir Lietuvai kelia skirtingus tikslus, taip pat ir Lietuvos politika nėra vienoda jų atžvilgiu. Žinoma, labiausiai problemizuojama atvykusiųjų iš musulmoniškų kraštų asmenų padėtis, pabrėžiant kultūrinius skirtumus, pasireiškiančius visose gyvenimo srityse. „Dėl kultūrinių skirtumų kyla įvairiausi nesusipratimai“, ši požymį labiau yra patyrę ($p=0,01$) imigrantai, nei jų artimieji ar kiti.

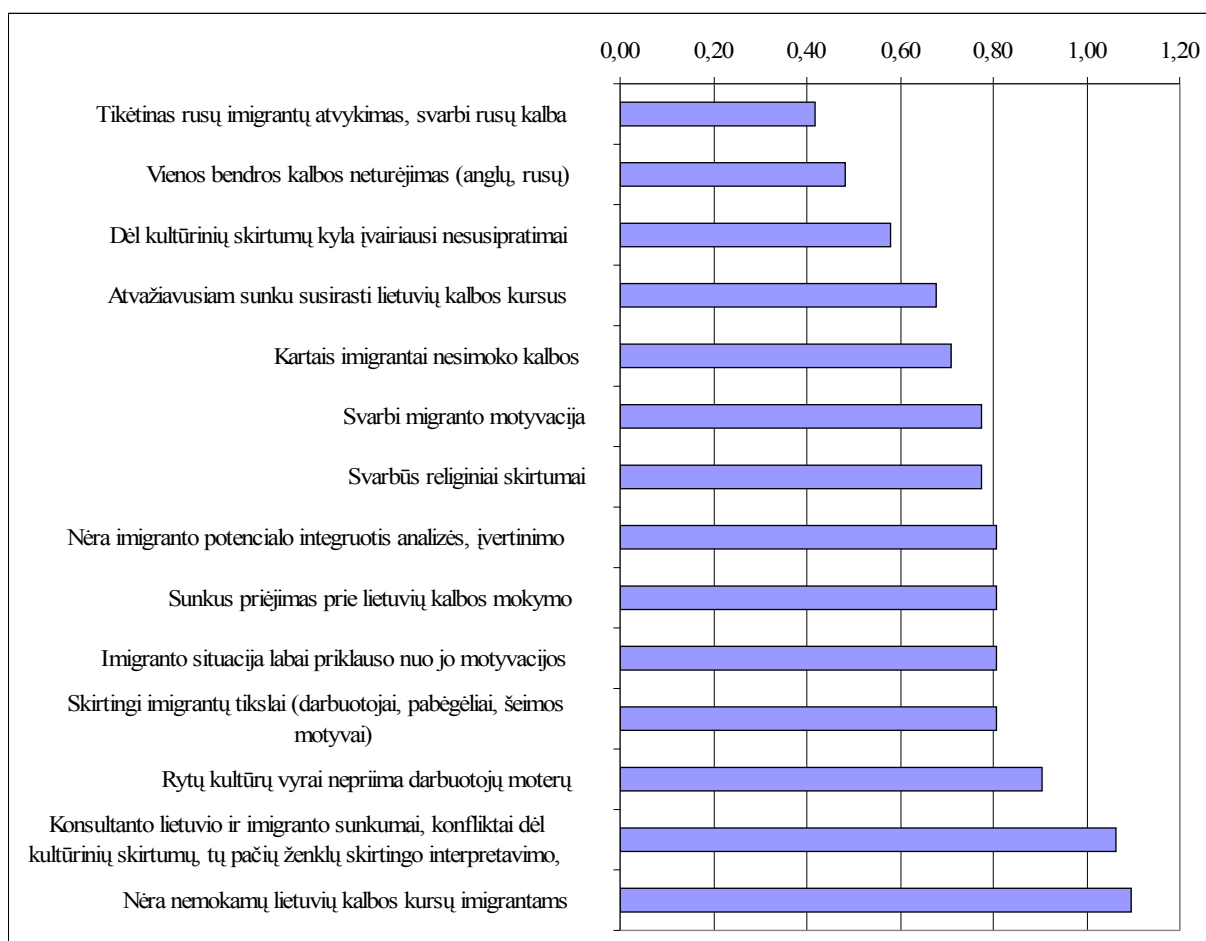

2 pav. Imigranto įsiliejimo į Lietuvos visuomenę iššūkių ir patirties požymių reitingas

**3 pav. Imigranto įsiliejimo į naująją visuomenę požymių svarbos reitingas
(iššūkių + patirtis)**

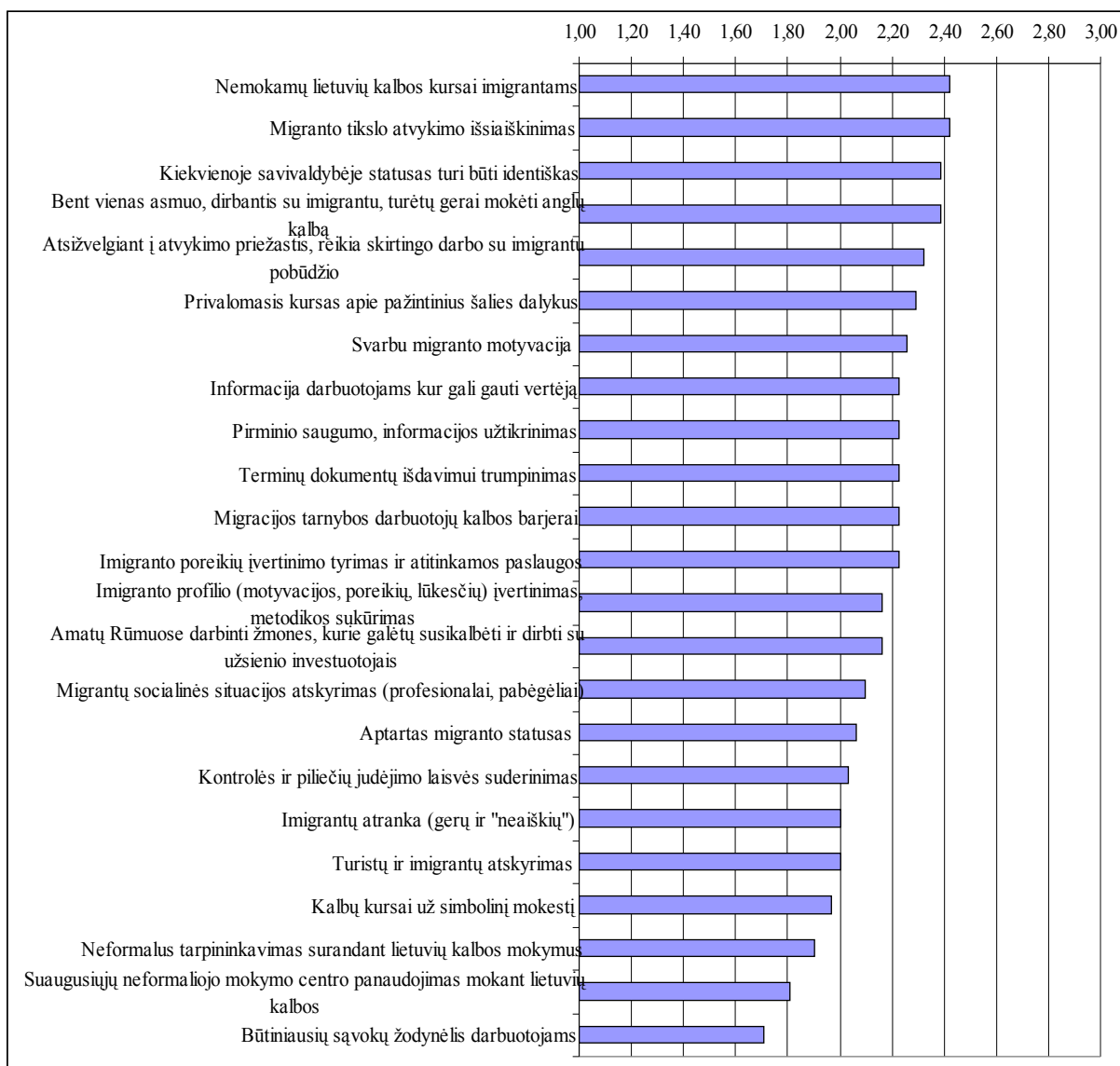
Kalba, atitinkamai lietuvių kalbos mokymosi prieinamumas, kultūriniai skirtumai ir skirtingos imigrantų motyvacijos yra bene svarbiausi veiksniai integruojantis imigrantui į naująją, šiuo atveju, Lietuvos, visuomenę (3 pav.).

**4 pav. Imigranto įsiliejimo į naująją visuomenę realumo požymių reitingas
(Iššūkiai - patirtis. Kuo indekso reikšmė mažesnė, tuo požymio realumas didesnis)**

Imigranto įsiliejimo į naująją visuomenę realumo požymių reitingas taip pat parodo, kiek svarbu, o taip pat ir realiai vyksta, kalbos mokėjimas, kultūriniai skirtumai. Labiausiai tikimasi rusakalbių imigrantų, tai lyg ir nurodo palengvinančio faktoriaus siekį, kadangi rusakalbių imigrantų buvimas yra labiausiai kompromisinis variantas Lietuvos visuomenei (4 pav.).

Delfi grupėje buvo įvertinti ne tik imigranto įsiliejimo į Lietuvos visuomenę iššūkiai ir būklė, tačiau buvo įvardijami ir sprendimai iššūkiams įveikti (5 pav.).

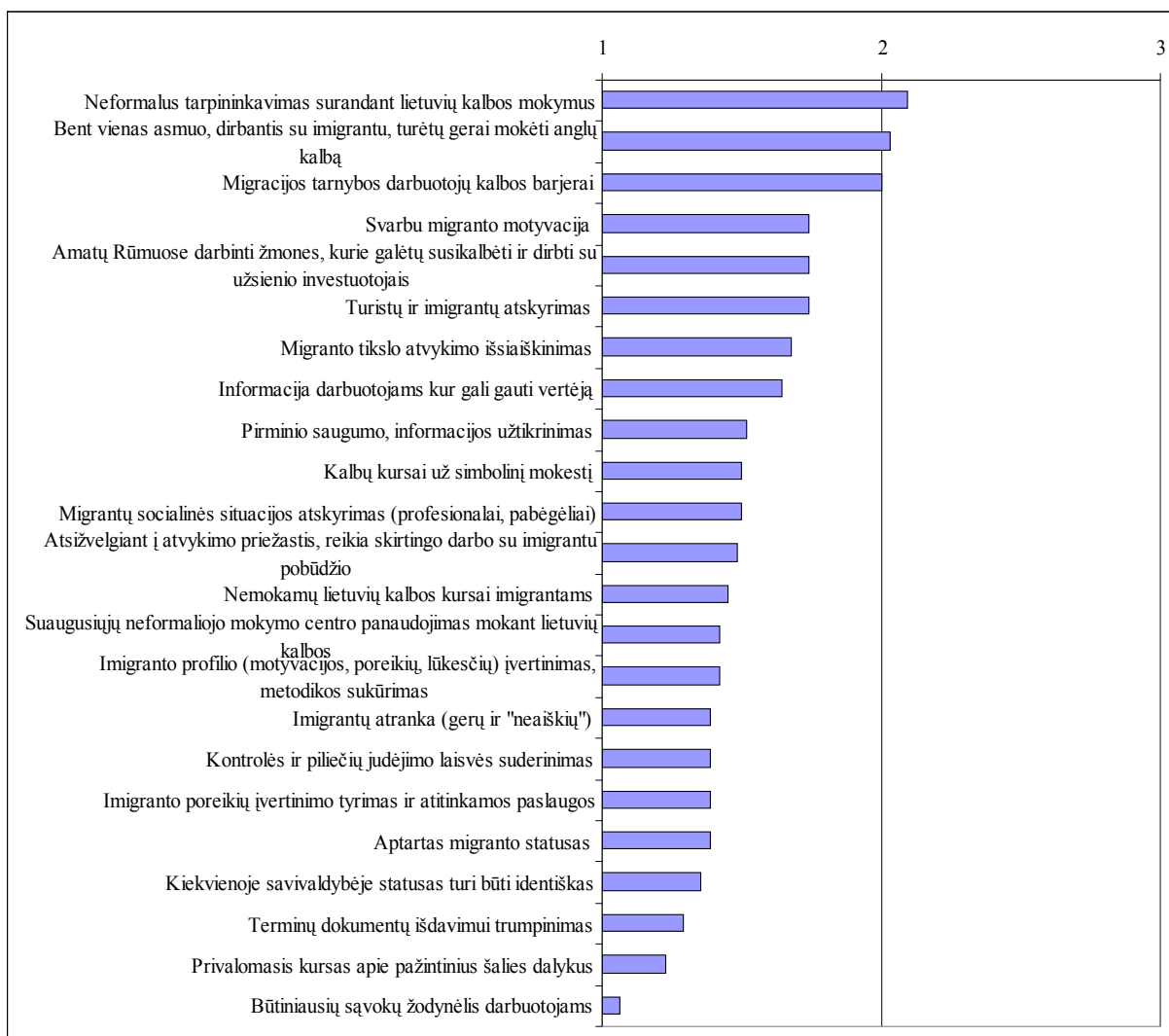
5 pav. Imigranto įsiliejimo priemonių, padedančių imigrantui sėkmingai integruotis į visuomenę, svarbos (skubumo) reitingas

Nemokamų lietuvių kalbos kursų teikimas aktualizuojamas kaip svarbiausia priemonė gerinant imigranto integraciją. Akivaizdu, kad identifikavus kalbos mokėjimą kaip esminį imigranto integracijos veiksnį, kalbos mokymuisi turi būti sudarytos pačios geriausios sąlygos prieinamumo požiūriu. Štai specialistai ypač pabrėžia „Neformalų tarpininkavimą surandant lietuvių kalbos mokymus“ (šiam svarbos požymiui labiau pritaria ($p=0,01$) specialistai, nei imigrantai ir jų artimieji), kai kurie delfi grupės dalyviai yra patys asmeniškai neformaliai tarpininkavę imigrantui susirandant ir lankant lietuvių kalbos kursus. Manoma, kad vien

formalios priemonės nepadės užtikrinti imigranto prieinamumo prie lietuvių kalbos kursų, reikia skatinti neformalias priemones, susijusias su socialinio tinklo plėtimu ir aktyvinimu.

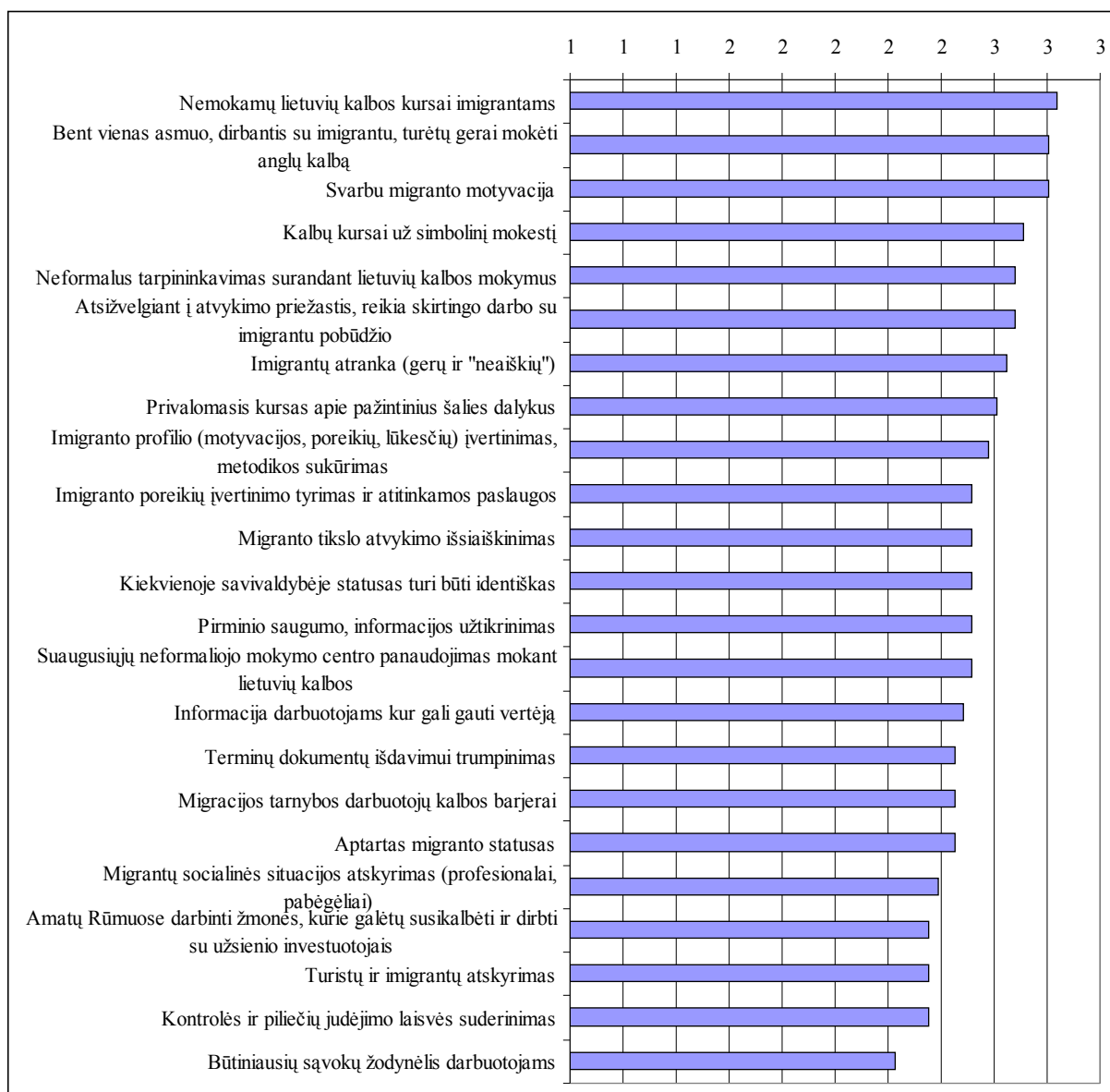
Kalbos mokymasis svarbus ne tik imigrantui, tačiau ir specialistams, dirbantiems su imigrantu. Būtina mažinti kalbos barjerus didinant specialistų kompetencijas ne tik žinoti užsienio kalbas, tačiau ir pasinaudoti esamais resursais ar juos organizuoti (vertimo klausimai, žodynų pasirengimas ir pan.). „Migracijos tarnybų darbuotojų kalbos barjerai“, „Pirminio saugumo, informacijos užtikrinimas“ – šiam svarbos požymiui labiau pritaria ($p=0,01$) imigrantai, nei jų artimieji bei specialistai. Akivaizdu, kaip lietuviškajai pusei rūpi imigranto lietuvių kalbos mokėjimas ir mokymasis, taip imigrantui svarbus yra migracijos specialistų gebėjimas komunikuoti su juo.

Svarbus, kaip minėta, yra ir kultūrinio susipratimo klausimas. Todėl būtina didinti kultūrinį susivokimą tiek paties imigranto, jį supažindinant su Lietuvių kultūriniais įpročiais, tiek pačių lietuvių, jiems parodant kitų kultūrų savitumus, supratimus ir grožį.

6 pav. Imigranto įsiliejimo priemonių, padedančių imigrantui sėkmingai integruotis į visuomenę, būklės reitingas

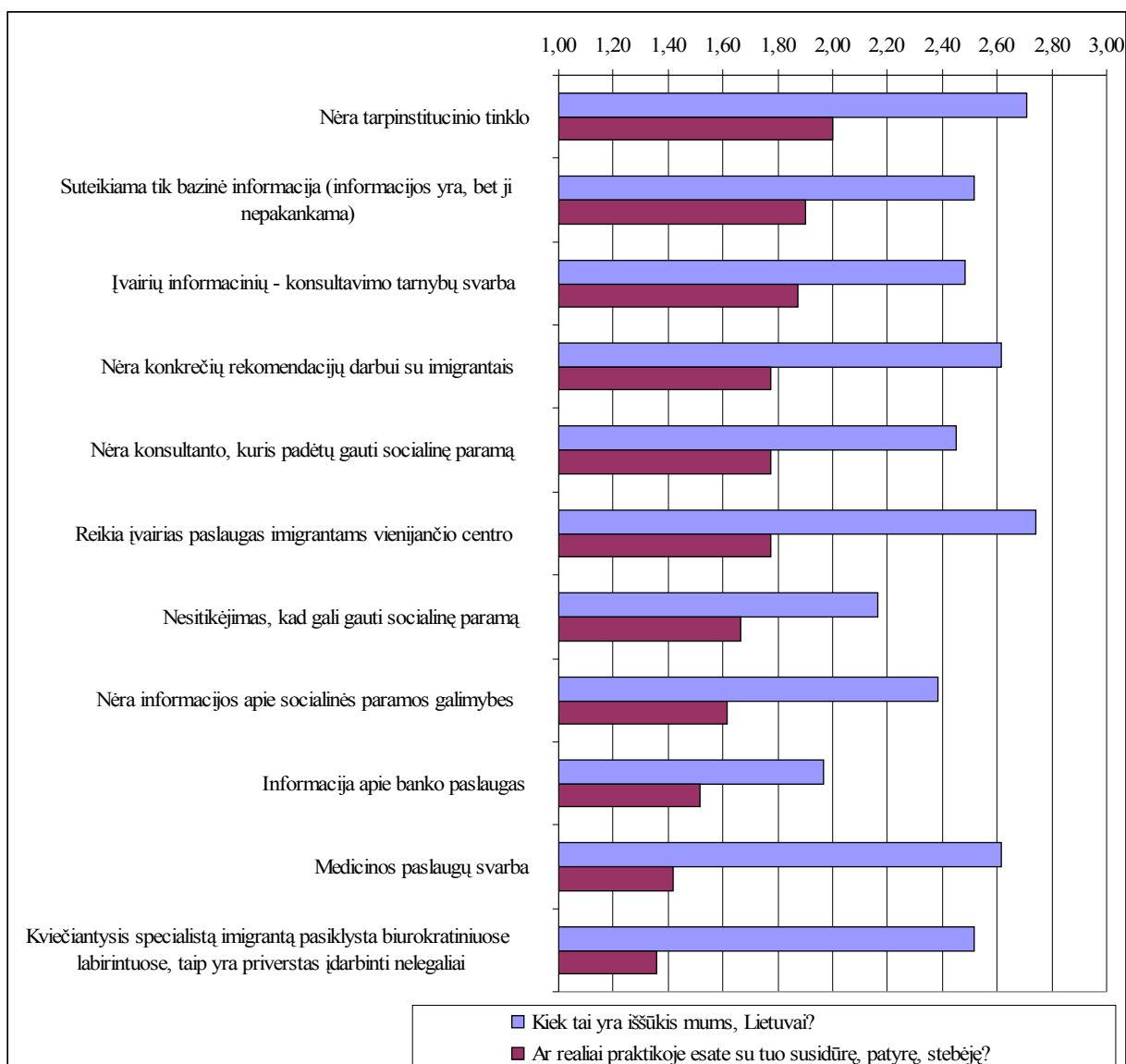
6 pav. atskleidžia imigrantų integracijos sprendimų dabartinės būklės vertinimą. „Neformalus tarpininkavimas surandant lietuvių kalbos mokymus“ – šiam esamos būklės požymiui labiau pritaria ($p=0,01$) specialistai, nei imigrantai ir jų artimieji. „Migracijos tarnybų darbuotojų kalbos barjerai“ – šiam būklės požymiui labiau pritaria ($p=0,01$) imigrantai, nei jų artimieji bei specialistai. Šie faktai rodo, kad kalbos barjerų įveikimas įvairiomis priemonėmis yra esminis imigrantui įsiliejant į visuomenę. Tai parodo ir imigranto įsiliejimo į visuomenę priemonių tikėtino efektyvumo reitingas (7 pav.).

7 pav. Imigranto įsiliejimo priemonių, padedančių imigrantui sėkmingai integruotis į visuomenę, tikėtino efektyvumo reitingas

2-asis etapas – bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimas

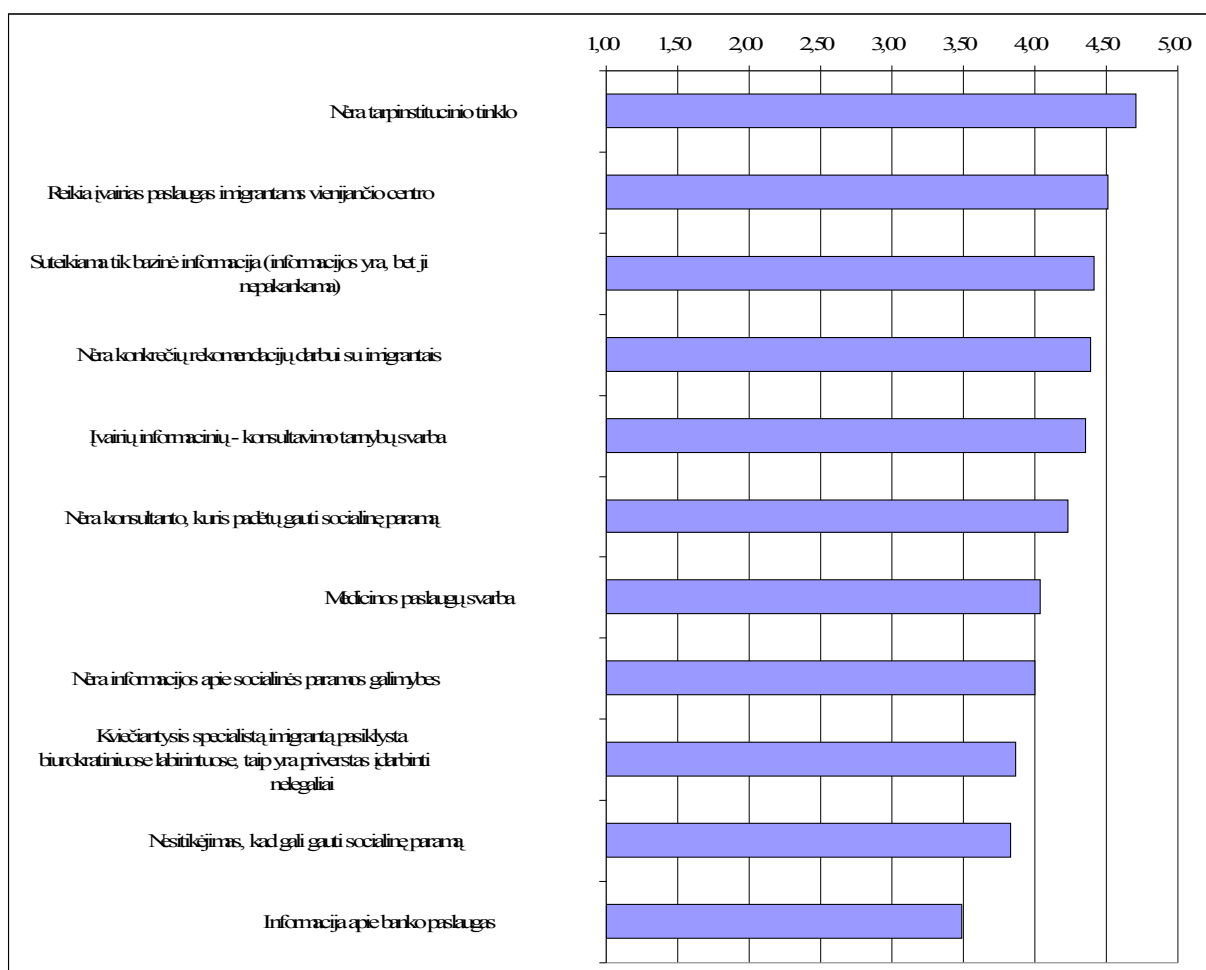
Antrasis integracijos etapas aktualizuoja bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimą. Tai nurodo labai praktiškos pagalbos imigrantams būdus. Žemiau aptariama, kokie Lietuvos laukia iššūkiai šioje srityje, taip pat kokia yra šiuolaikinė būklė, o vėliau aptariami galimi sprendimai bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimo srityje (8 pav.).

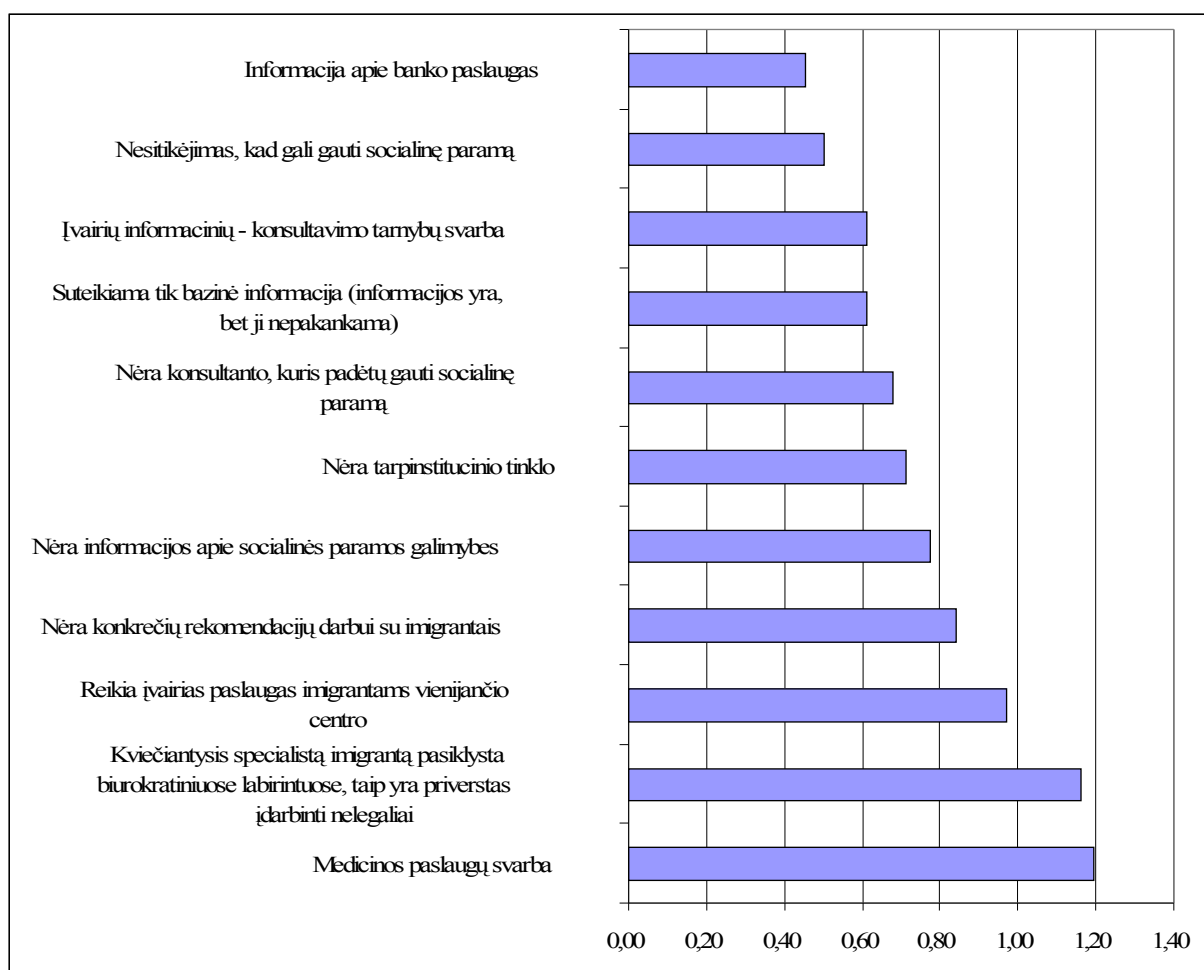
8 pav. Bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimo iššūkių ir patirties požymių reitingas

Stebime, kad bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimo sritis yra iš ties probleminė, nes čia minimos labai konkrečios pagalbos priemonės, kurios dar netapo gerai veikiančiu mechanizmu integruojant imigrantus. Delfi grupės dalyviai nurodo, kad esminiai dalykai šioje srityje yra koordinuotas pagalbos teikimas, veikimas partnerystėje ir socialiniuose tinkluose, be to, aktualizuojamas pagalbos proceso formalizavimas, kitaip tariant,

biurokratizavimas, išreiškiant nerimą, kad eilinį kartą geri norai ir iniciatyvos gali virsti imigrantui neįveikiamu „procedūrų brūzgynu“. Dalyviai imigrantai ir jų artimieji, labiau nei specialistai ($p=0,01$) pabrėžia tokius požymius, kaip „Nesitikėjimas, kad gali gauti socialinę paramą“, „Nėra konsultanto, kuris padėtų gauti socialinę paramą“, „Reikia įvairias paslaugas vienijančio centro“, „Įvairių informacinių tarnybų svarba“, „Nėra tarpinstitucinio tinklo“ (9 pav.).

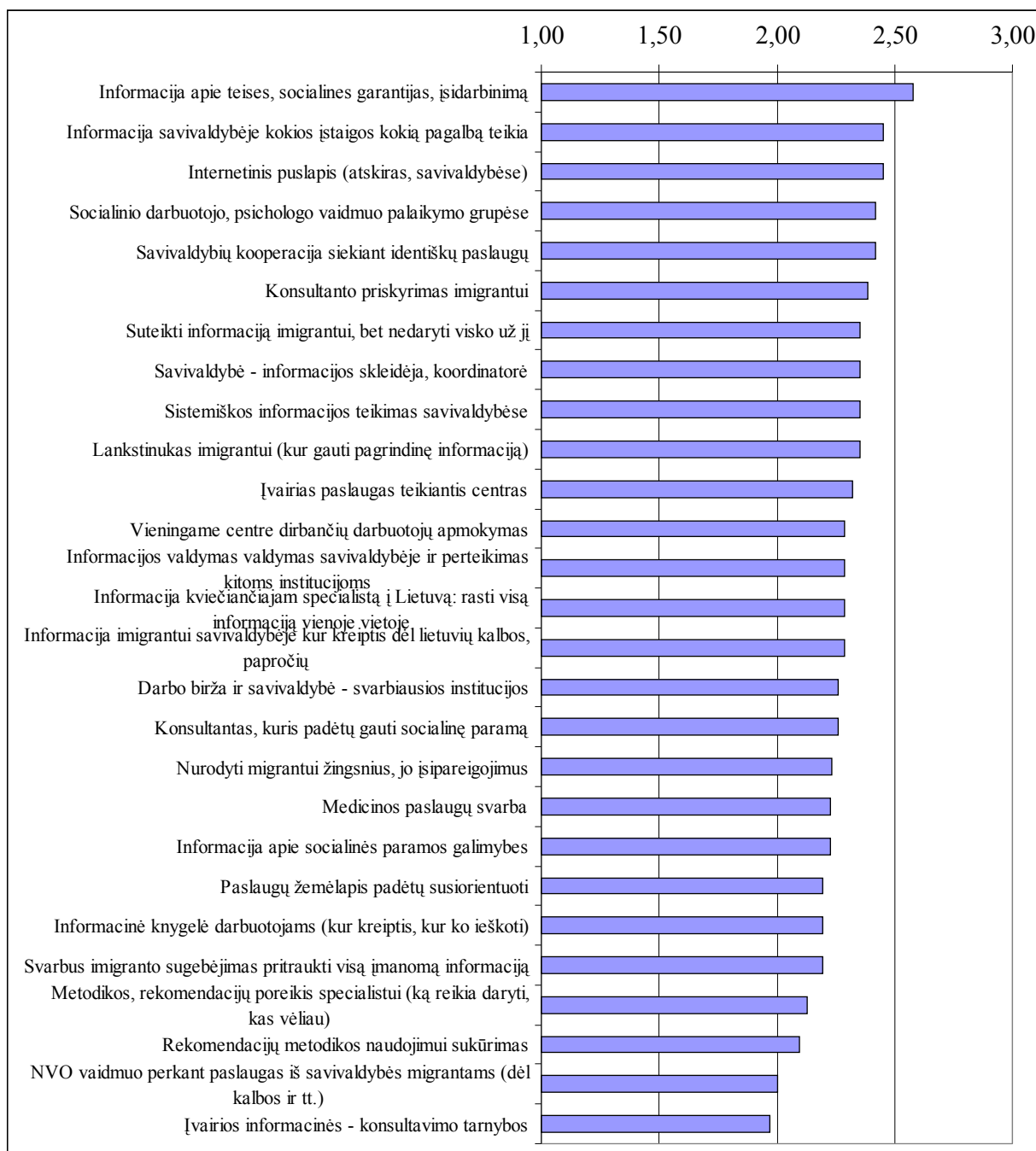
9 pav. Bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimo požymių svarbos reitingas (iššūkiei + patirtis)

10 pav. Bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimo požymių realumo reitingas (Iššūkiai - patirtis. Kuo indekso reikšmė mažesnė, tuo požymio realumas didesnis)

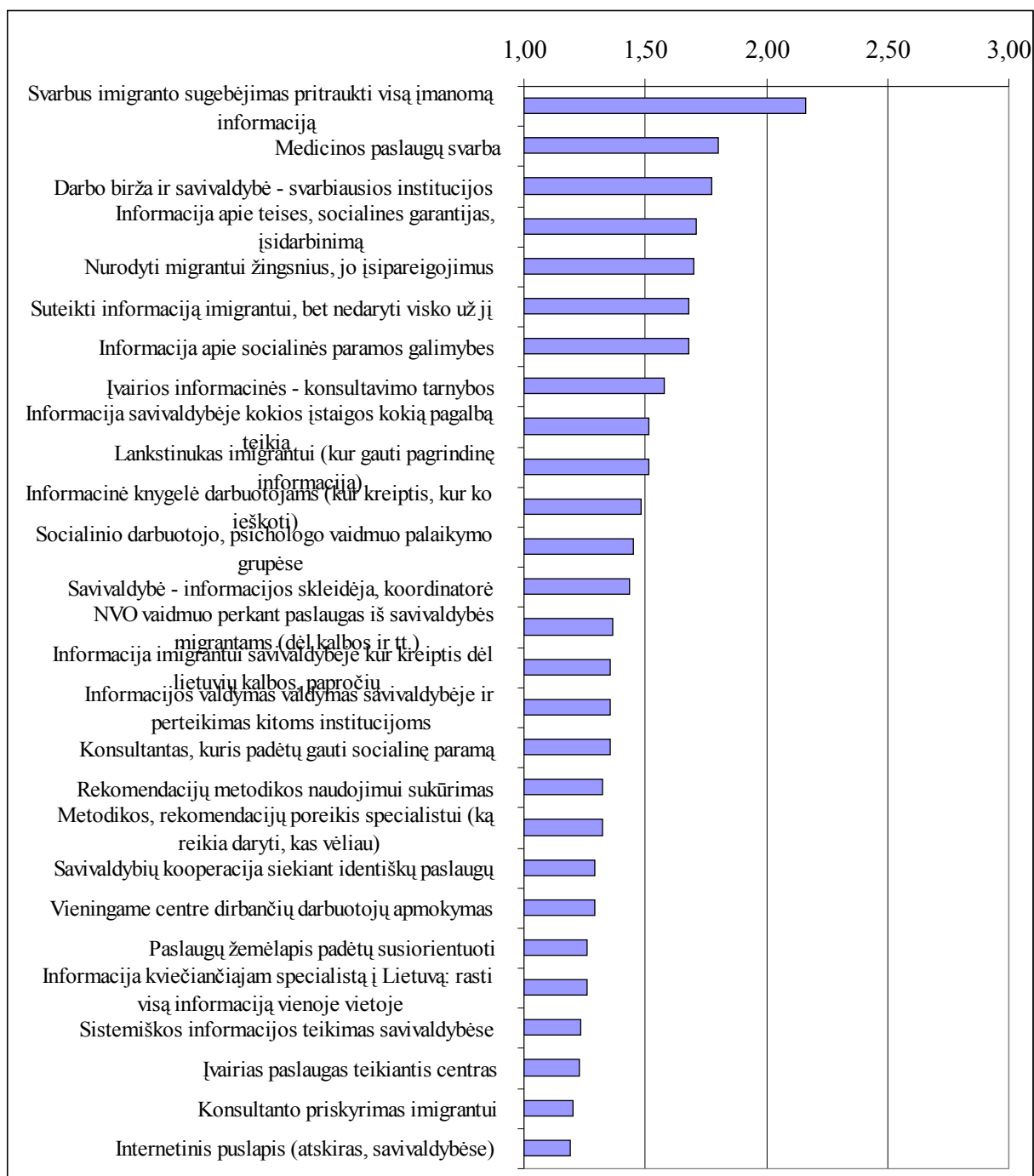
10 pav. pateiktas bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimo realumo reitingas parodo, kiek šios srities požymiai, delfi grupės dalyvių nuomone, yra realūs. Informacija apie banko paslaugas yra labiausiai aiški ir reali, tačiau vargu ar pati reikalingiausia imigrantui, atvykusiam į šalį. Be to, bankų veikla yra praktiškai vienoda visose šalyse, todėl ši sritis tikrai nėra probleminė. Tačiau faktai, kad imigrantas gali nesitikėti gauti socialinę paramą, neturėti konsultanto, neįsijungti į socialinius tinklus nurodo, kad imigrantas gali susidurti su konkrečiomis ne nuo jo priklausančiomis aplinkybėmis ir atsidurti ne savo valia visuomenės užribyje. Vienas tyrime dalyvavusių imigrantų atkleidė, kad atvykimo į Lietuvą pradžioje susidūrė su daugybe biurokratiškų kliūčių ir problemų, prarado keletą įsidarbinimo galimybių. Pagrindinėmis tokios situacijos priežastimis vyras įvardijo kalbos barjerus ir pagalbinių šalia nebuvimą, kuris ne tik padėtų susikalbėti, bet apskritai paaiškintų ką ir kaip Lietuvoje galima ir

reikia daryti, kokie mūsų šalies socialinės ir politinės sistemos ypatumai. Štai imigrantai delfi grupės dalyviai labiau nei jų artimieji ar specialistai, mano, kad „Suteikiama tik bazinė informacija“.

11 pav. Bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimo priemonių, padedančių imigrantui sėkmingai integruotis į visuomenę, svarbos (skubumo) reitingas

Svarbos reitingas (11 pav.) parodo, kokios priemonės skubiai turi būti sukurtos, kad imigrantų integracija būtų kuo greičiau ir kuo sėkmingiau vykdoma. Informacija apie teises, socialines garantijas, įsidarbinimą, taip pat, kad ši informacija būtų laisvai prieinama kiekvienoje savivaldybėje, bei specialiuose lengvai randamuose internetiniuose tinklapiuose yra tos priemonės, kurios skubiai turi būti įdiegtos praktikoje. Beje, būtina identifikuoti labai svarbų socialinių darbuotojų vaidmenį imigranto integracijos procese, kadangi socialinis darbuotojas čia gali būti imigranto ir visuomenės tarpininku, padedančiu imigrantui ir visuomenei vienas kitą geriau pažinti, suprasti, komunikuoti. Būklės reitingas (12 pav.) rodo, kad dabar didžioji dalis iniciatyvos yra palikta pačiam imigrantui.

12 pav. Bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimo priemonių, padedančių imigrantui sėkmingai integruotis į visuomenę, būklės reitingas

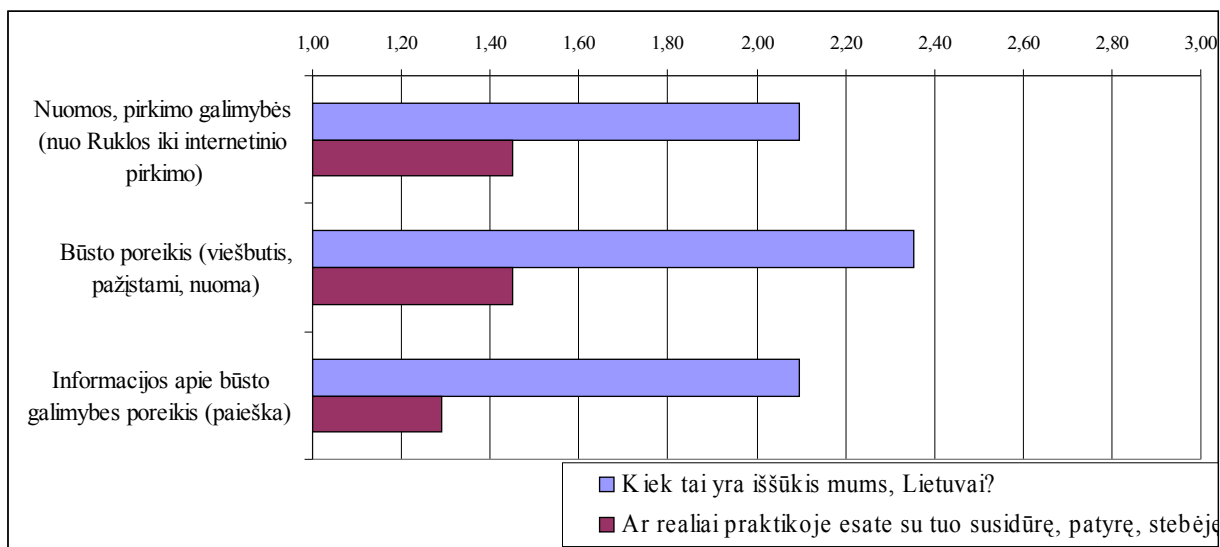
13 pav. Bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimo priemonių, padedančių imigrantui sėkmingai integruotis į visuomenę, tikėtino efektyvumo reitingas

Aukščiau įvardintos skubiai diegtinos praktikoje priemonės - informacija apie teises, socialines garantijas, įsidarbinimą, taip pat, kad ši informacija būtų laisvai prieinama kiekvienoje savivaldybėje, bei specialiuose lengvai randamuose internetiniuose tinklapiuose – nurodomos ne tik kaip svarbiausios bet ir galimai efektyviausios (13 pav.).

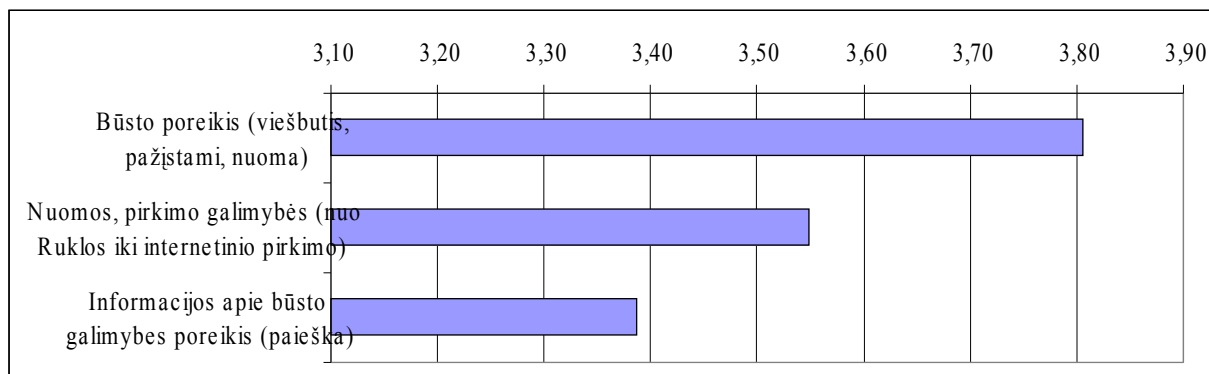
Čia patikslėja ir socialinių darbuotojų vaidmuo ne tik užtikrinant tarpininkavimą tarp imigranto ir visuomenės, bet ir atliekant imigranto įgalinimą šiam suteikiant visas galimybes bei prieinamumą prie resursų, ir paliekant veikti ir siekti integracijos savarankiškai.

3-asis etapas – konsultavimas dėl gyvenamosios vietos

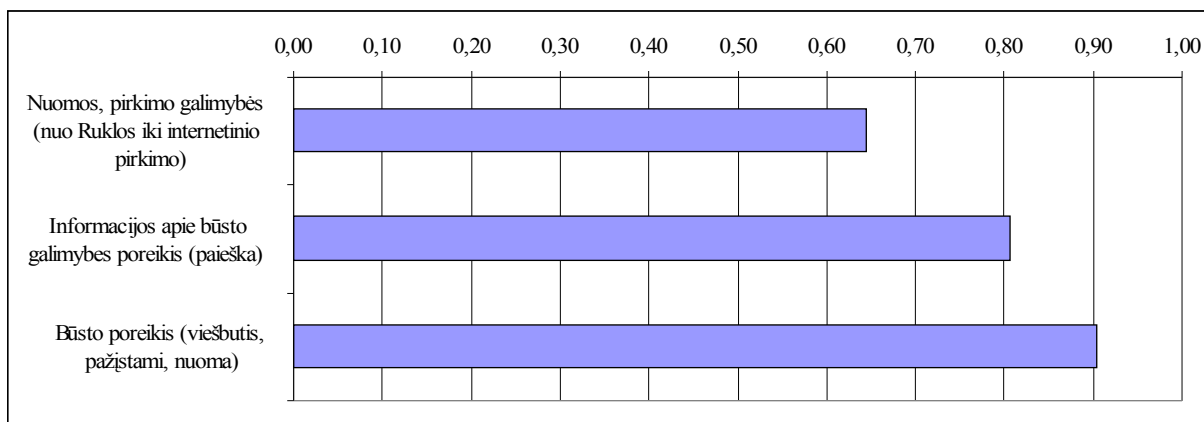
Konsultavimas dėl gyvenamosios vietos aktualizuojamas kaip svarbus veiksnys tiek teoriniame šio darbo modelyje (Logger C., Paulsen N., Rothfusz J. (2006). Integration & Citizenship. Integration of immigrants and refugees toward citizenship in a democratic society), tiek delfi grupėje išsakytoje kolektyvinėje nuomonėje. Pripažįstama, kad imigranto poreikis būstui yra iššūkis valstybei, kadangi akivaizdu, kad Ruklos resursas toli gražu neišsemia visų galimų imigrantų poreikių, o taip pat ir valstybės poreikių bei galimybių (14, 15 ir 16 pav.). Akivaizdu, kad informacijos šiandien Lietuvoje apie tai stokojama: kur ir kaip apgyvendinti imigrantus?

14 pav. Konsultavimo dėl gyvenamosios vietos iššūkių ir patirties požymių reitingas

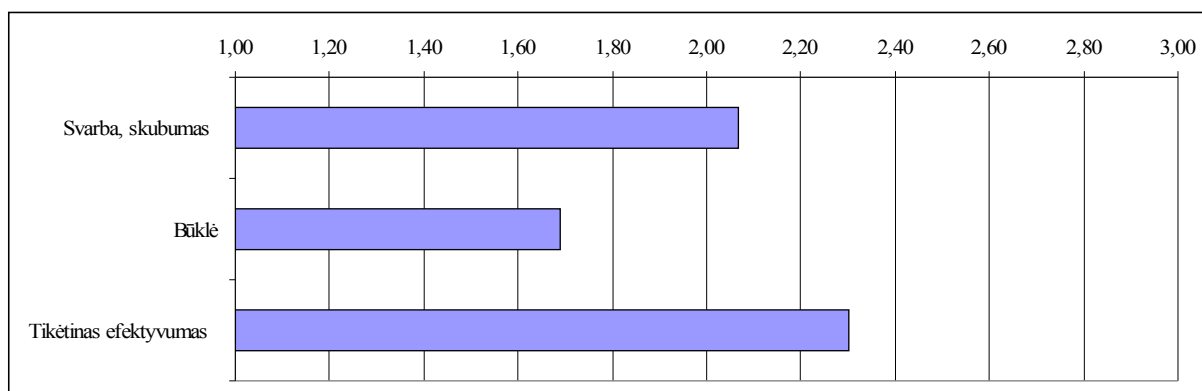
15 pav. Konsultavimo dėl gyvenamosios vietos požymių svarbos reitingas (iššūkiams + patirtis)

16 pav. Konsultavimo dėl gyvenamosios vietos požymių realumo reitingas

(Iššūčiai - patirtis. Kuo indekso reikšmė mažesnė, tuo požymio realumas didesnis)

Būsto, imigranto apgyvendinimo, klausimo sprendimas, tikėtina, gali pasižymėti aukštu efektyvumu integruojant imigrantą į visuomenę. Akivaizdu, kad Lietuvos visuomenė taip pat susidurs su dilema, ar būstas imigrantams turi būti integruotas lietuviškose bendruomenėse, ar kuriami specializuoti namai ar gyvenvietės imigrantams. Vakarų šalių patirtis rodo, kad specializuotų kvartalų, namų, centrų kūrimas gali turėti geto efektą ir latentiskai brandinti didesnes socialines problemas (17 pav.). Svarbu atkreipti dėmesį į faktą, kad imigrantų apgyvendinimo specializuotuose kvartaluose būdą buvo pasirinkę kai kurie Vokietijos miestai. Pradžioje ši idėja davė puikius rezultatus: imigrantai būrė savo bendruomenes, palaikė savo unikalias kultūras, tačiau laikui bėgant tokios imigrantų bendruomenės tapo užsidariusios vietinių gyventojų atžvilgiu, dažnai net agresyvios. Ir tik į šiuos rajonus pavieniui įsikeliant daugumoje šalių gerbiamų profesijų atstovams (gydytojams, kunigams, mokytojams, teisininkams, treneriams, imigrantams darbo vietas galintiems pasiūlyti įmonių vadovams), padėtis ilgainiui stabilizavosi, tačiau nors ir ne toks stiprus, bet vis dar jaučiamas imigrantų bendruomenių uždarymas vietinių vokiečių atžvilgiu.

17 pav. Konsultavimo dėl gyvenamosios vietos svarbos, būklės ir tikėtino efektyvumo reitingas

B) Susitelkimas ties imigrantų gyvenimo kokybe

1-asis etapas - pasirinkimų kūrimas

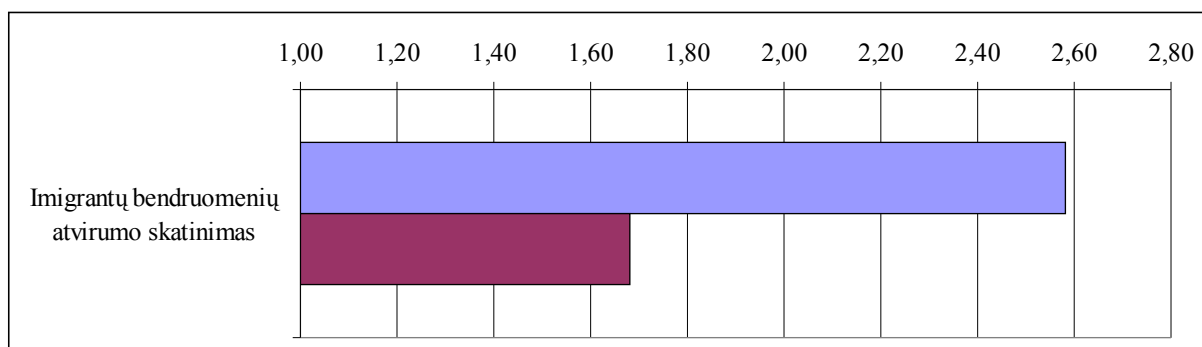
Delfi grupės dalyviai neįvardijo nė vieno požymio, kuris atitiktų imigranto pasirinkimų kūrimo veiksnį. Tas faktas, kad grupės dalyviai neįvardijo jokio pasirinkimų kūrimo požymio liudija apie dabartinės lietuvių tautos mažą patirtį integruojant imigrantus, liudija apie tam tikrą perspektyvų matymo galimybių klausimais ribotumą.

2-asis etapas – imigranto įsiliejimas į naująją visuomenę atskleidžiant jo „atsineštas“ kompetencijas

Delfi grupės dalyviai taip pat neįvardijo nė vieno požymio, kuris atitiktų imigranto įsiliejimo į naująją visuomenę atskleidžiant jo „atsineštų“ kompetencijas veiksnį. Tas faktas, kad grupės dalyviai neįvardijo jokio imigranto įsiliejimo į naująją visuomenę atskleidžiant jo „atsineštas“ kompetencijas požymio liudija apie dabartinės lietuvių tautos mažą patirtį integruojant imigrantus, liudija apie tam tikrą perspektyvų matymo galimybių klausimais ribotumą.

3-asis etapas – tinklų su aplinka kūrimas

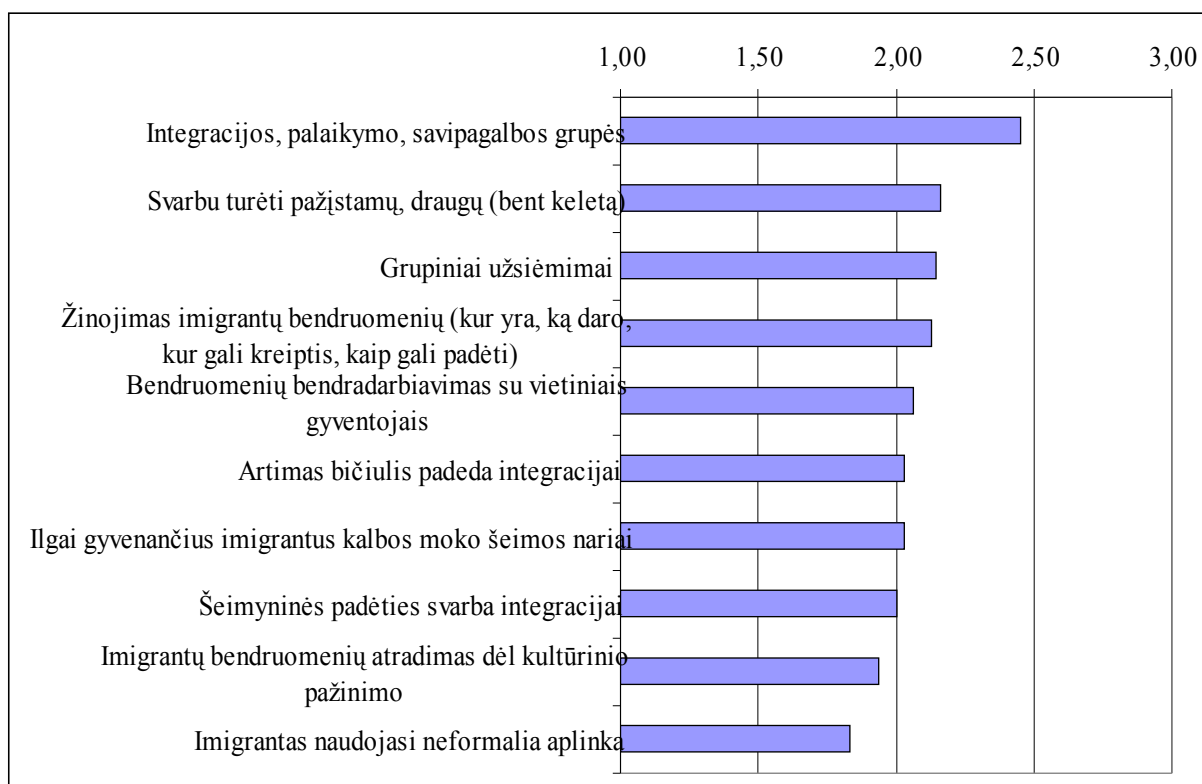
Socialinių tinklų vaidmuo integracijos procesuose užima esminę vietą. Delfi grupės dalyviai įvardijo vieną su socialiniais tinklais susijusį požymį – imigranto bendruomenių atvirumo skatinimas (18 pav.). Čia pasigestinas (grupės dalyviai jo neįvardijo) požymis apie lietuvių bendruomenių atvirumo skatinimą, nors apie tai kalbama aptariant kitą integracijos veiksnį, įvardintą kaip kova prieš diskriminaciją.

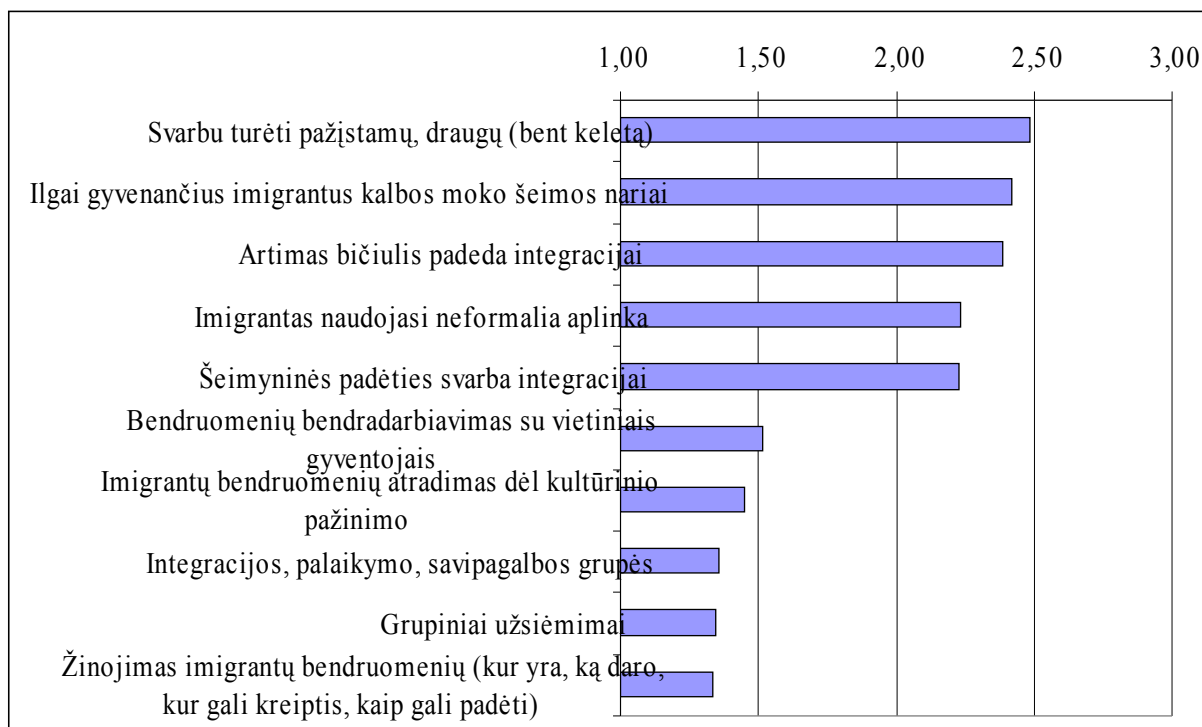
18 pav. Imigranto bendruomenių atvirumo skatinimo iššūkių ir patirties požymių reitingas

„Imigranto bendruomenių atvirumo skatinimas“,- šį požymį labiau yra patyrę ($p=0,01$) imigrantai ir jų artimieji, nei specialistai. Tai reiškia, kad emigrantai ir jų artimieji mano deda didesnes pastangas jų bendruomenėms atsiverti, nei tai jiems priskiria specialistai. Imigranto bendruomenių atvirumo skatinimo svarbos indeksas yra labai aukštas lyginant su kitų požymių analogišku indeksu (suma = 4,26), todėl šis požymis imigranto bendruomenių atvirumo skatinimas – laikytinas ne mažiau reikšmingu imigrantų integracijos veiksnium, kaip ir kiti įvardijami integracijos veiksniai. Realumo indeksas (0, 90) yra vidutinis, neišskiriantis kitų požymių tarpe.

Integracijos sprendimų požymių, susijusių su socialiniais imigranto tinklais, įvardijo gerokai daugiau (19 pav.). Pagal svarbą čia vyrauja tokie dalykai, kaip integracijos, palaikymo savipagalbos grupės, draugų rato subūrimas, grupiniai užsiėmimai, imigrantų bendruomenių žinomumas ir prieinamumams patiems imigrantams. Čia svarbi neformali aplinka, akivaizdu, kad formaliosios aplinkos, pavyzdžiui, savipagalbos grupės, tegali aprėpti nedidelį ratą asmenų, tuo tarpu neformaliosios grupės gali aprėpti labai didelį ratą imigrantų. Todėl būtina plėtoti strategijas, kaip suvesti imigrantus pagal vienus ar kitus požymius (tautinius, kalbos ir pan.), kad jie galėtų bendrauti. Čia itin svarbus tampa socialinio darbuotojo, ne tik kuriančio santykį, bet ir leidžiančio neužsisklęsti kultūriniame gete, vaidmuo.

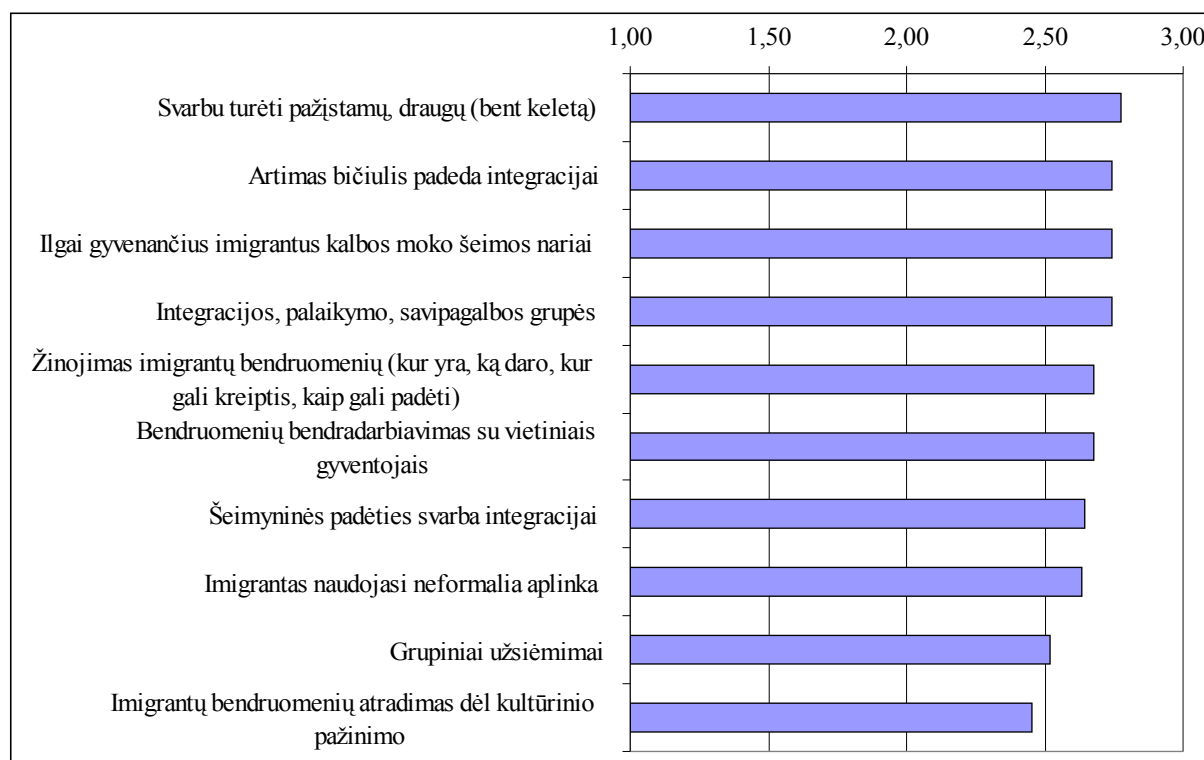

19 pav. Tinklų kūrimo priemonių, padedančių imigrantui sėkmingai integruotis į visuomenę, svarbos reitingas

20 pav. Tinklų kūrimo priemonių, padedančių imigrantui sėkmingai integruotis į visuomenę, būklės reitingas

Socialinių tinklų požymiai pagal esamą būklę nurodo neformalųjį socialinių tinklų, kuriuose dalyvauja imigrantas, dominavimą. Formaliųjų socialinių tinklų veiklą delfi grupės dalyviai nenurodo esant labai aktyvioms (20 pav.). „Šeimyninės padėties svarba integracijai“ – šiam esamos būklės požymiui labiau pritaria ($p=0,01$) imigrantai ir jų artimieji, nei specialistai. Tai reiškia, kad imigrantai į visuomenę integruojasi per šeimyninius ir kitus neformaliuosius tinklus, kurie, ko gero, ir leidžia siekti geresnės integracijos. Šį faktą patvirtina ir vienas tyrime dalyvavusių imigrantų. Vyro įsitikinimu, jis nesusidūrė su problemomis, su kuriomis susiduria kiti į Lietuvą atvykstantys asmenys tik todėl, kad visus reikalus ir situacijas jis sprendė kartu su lietuve žmona, jos artimaisiais. Vyro teigimu, tie imigrantai, kurie atvyksta vieni vieni dėl patiriamų biurokratinių pinklių ir realios pagalbos „čia ir dabar“ dažnai svarsto galimybę keltis į kitą šalį, o dalis likusiųjų visą likusį laiką jaučiasi svetimi ir iki galo nesuprantantys kai kurių situacijų. Tačiau akivaizdu, kad integracijos statyti vien tik ant neformaliųjų tinklų nėra patikima ir užtikrinta, kad neformaliuosius tinklus turi stiprinti formalieji socialiniai tinklai (savipagalbos grupės, sociokultūrinės veiklos ir pan.).

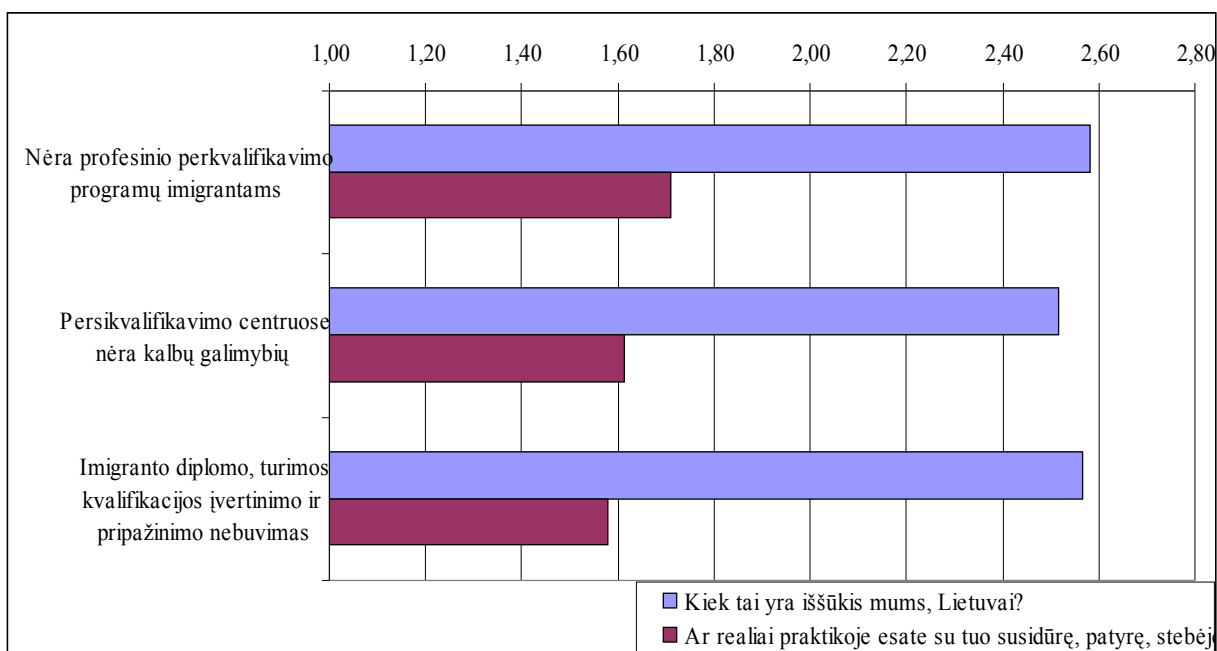

21 pav. Tinklų kūrimo priemonių, padedančių imigrantui sėkmingai integruotis į visuomenę, tikėtino efektyvumo reitingas

Socialinių tinklų sprendimų tikėtino efektyvumo reitingas (21 pav.) taip pat nurodo neformaliųjų socialinių tinklų esminį vaidmenį. Ši informacija leidžia plėtoti hipotezę, kad socialiniai darbuotojai savo veiklas turėtų nukreipti ne tik į formaliųjų veiklų organizavimą, tačiau ir neformaliųjų tinklų palaikymą bei plėtojimą suteikiant paramą ir informaciją imigrantams.

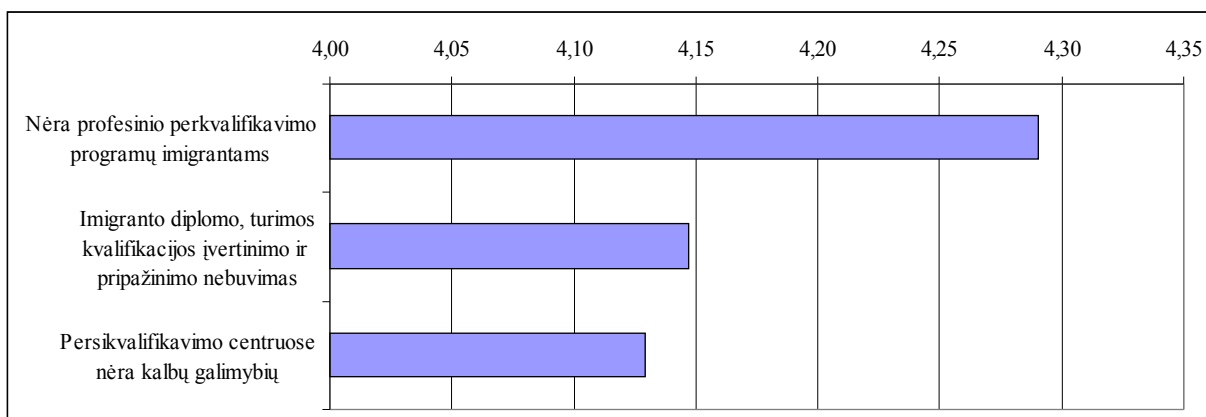
4-asis etapas – imigrantų ugdomasis vadovavimas (koučingas) darbo rinkai ir švietimo sistemai

Ugdomasis vadovavimas ([angl. coaching](#)) - lavinimo [metodas](#) ugdant asmenį ar žmonių grupę siekti tam tikrų [tikslų](#), įgyti naujų įgūdžių; asmeninio „veiksmingumo“ didinimo metodika, siekiant skatinti pokyčius ir pasiekti didesnių [rezultatų](#) įvairiose srityse. Ugdomojo vadovavimo teorija paremta tikėjimu, kad kiekvienas žmogus turi pakankamai įgimtų sugebėjimų pasiekti savo tikslus. Ugdytojas skatina žmogų savyje atrasti reikalingus gebėjimus, juos ugdyti įkvepia, siekiant pasikeitimų ir rezultatų. Šis tradicinis ugdomojo vadovavimo (koučingo) apibūdinimas įvardijamas kaip svarbi imigranto integracijos dalis tiek teoriniame šio darbo pagrindime (Logger C., Paulsen N., Rothfus J. (2006). *Integration & Citizenship. Integration of immigrants and refugees toward citizenship in a democratic society*), tiek ir delfi grupėje. Tenka pripažinti, kad delfi darbo grupė įvardijo labiau tradicinius Lietuvos švietimo ir darbo rinkai būdingus požymius, o ne į ugdomojo vadovavimo principus. Tačiau delfi grupės teiginiai vis tiek buvo priskirti šiam – ugdomojo vadovavimo – veiksmui siekiant ugdyti imigrantų integracijos proceso dalyvių platesnį supratimą apie asmens įgalinimą visuomeninėms – švietimo ir darbo – veikloms. Delfi grupė labiau norėjo įvardinti konkrečias kliūtis, su kuriomis gali susidurti imigrantas norėdamas aktualizuoti savo profesinį kapitalą (22 pav.).

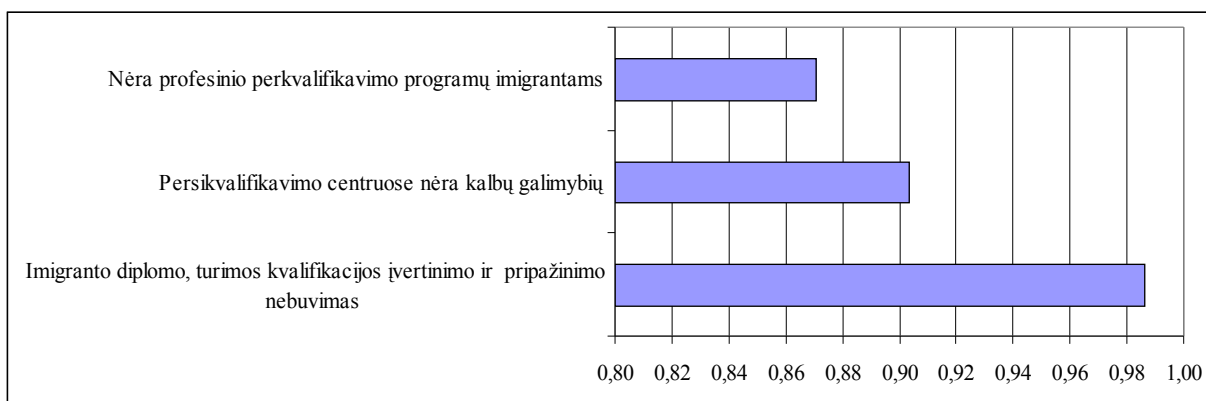

22 pav. Imigrantų ugdomojo vadovavimo (koučingo) darbo rinkai ir švietimo sistemai iššūkių ir patirties požymių reitingas

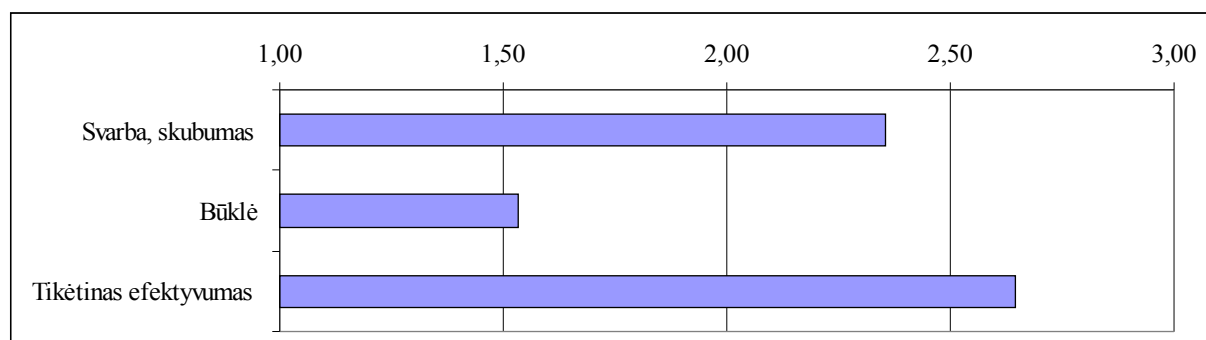
„Nėra profesinio perkvalifikavimo programų imigrantams“, „Perkvalifikavimo centruose nėra kalbų mokymosi galimybių“, „Imigranto diplomo, turimos kvalifikacijos įvertinimo ir pripažinimo nebuvimas“ - šiuos visus požymius labiau yra patyrę ($p=0,01$) imigrantai ir jų artimieji, nei specialistai. Tai, ir kiti papildomi reitingai (23, 24, 25 pav.) rodo, kad šiems jų profesinio kapitalo aktualizavimas, pripažinimas yra svarbus integracijos veiksnys, kurio įgyvendinimas šiuo metu Lietuvoje yra ribotas, nepatenkinantis esamų poreikių.

23 pav. Imigrantų ugdomojo vadovavimo (koučingo) darbo rinkai ir švietimo sistemai požymių svarbos reitingas (iššūkiams + patirtis)

**24 pav. Imigrantų ugdomojo vadovavimo (koučingo) darbo rinkai ir švietimo sistemai
požymių realumo reitingas
(Iššūkiai - patirtis. Kuo indekso reikšmė mažesnė, tuo požymio realumas didesnis)**

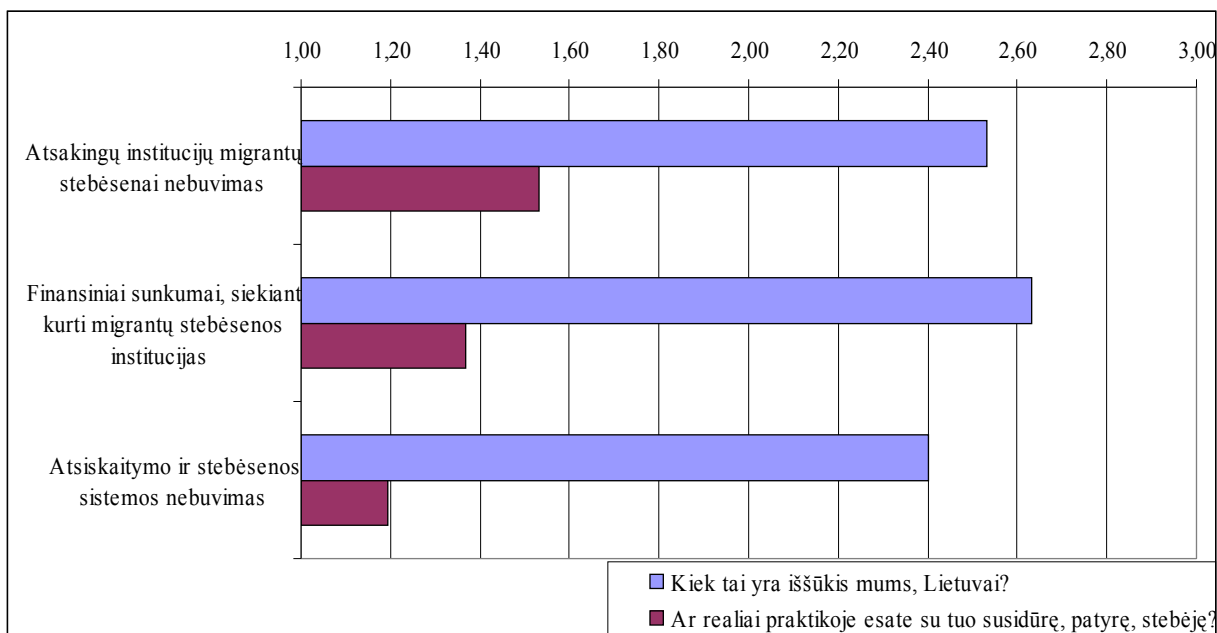
**25 pav. Imigrantų ugdomojo vadovavimo (koučingo) darbo rinkai ir švietimo sistemai
požymių svarbos, būklės ir tikėtino efektyvumo reitingas**

C) Susitelkimas ties kaimynyste, bendruomenės vystymu ir politika

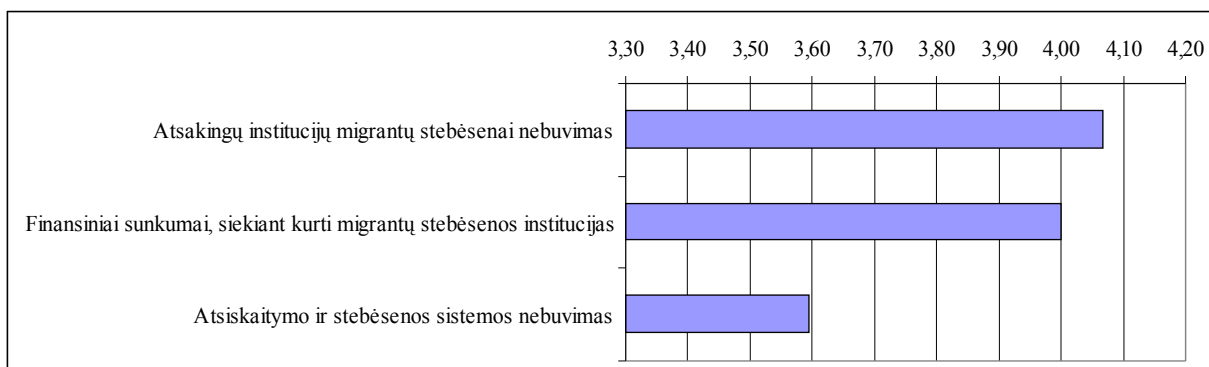
1-asis etapas – atskaitomybe grįstų rezultatų siekimas

Atskaitomybe grįstų rezultatų siekimas yra visuomenės ir specialistų siekis, kad imigrantai turėtų tam tikrus išsipareigojimus sau pačiam ir visuomenei, kad jis siektų integracijos rezultatų. Čia įvardijamas tam tikrų instrumentų poreikis, kurie leistų atlikti imigranto stebėseną (26, 27, 28 pav.). Akivaizdu, kad stebėseną ir atsiskaitymas reikalingi tik tiems imigrantams, kurie gauna tam tikrą valstybės paramą. Tuo tarpu imigrantams, kurie neturi poreikio valstybės paramai, net jos negaudami yra gerai integravęsi darbo rinkoje ir visuomenėje, jokie stebėsenos

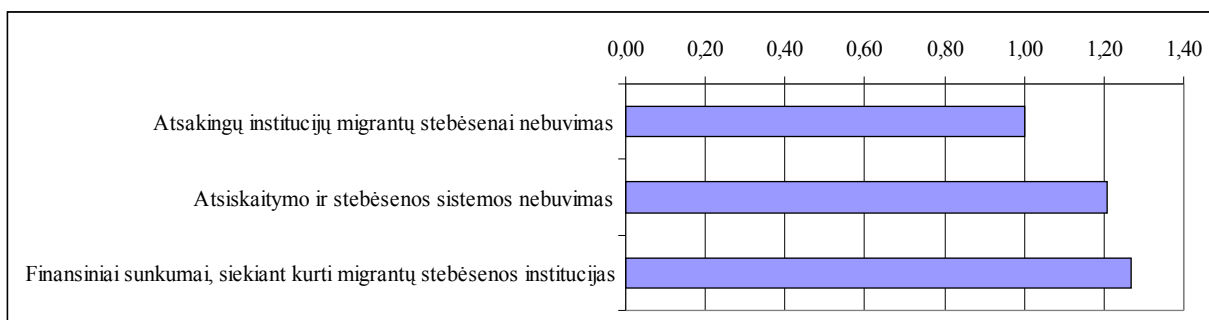
ir atsiskaitymo instrumentai nėra reikalingi. Atsiskaitomybe tikimasi siekti imigrantų įgalinimo, išipareigojant tiek pačiam imigrantui, tiek ir valstybės socialinės paramos sistemai.

26 pav. Atsiskaitomybe grįstų rezultatų siekimo iššūkių ir patirties požymių reitingas

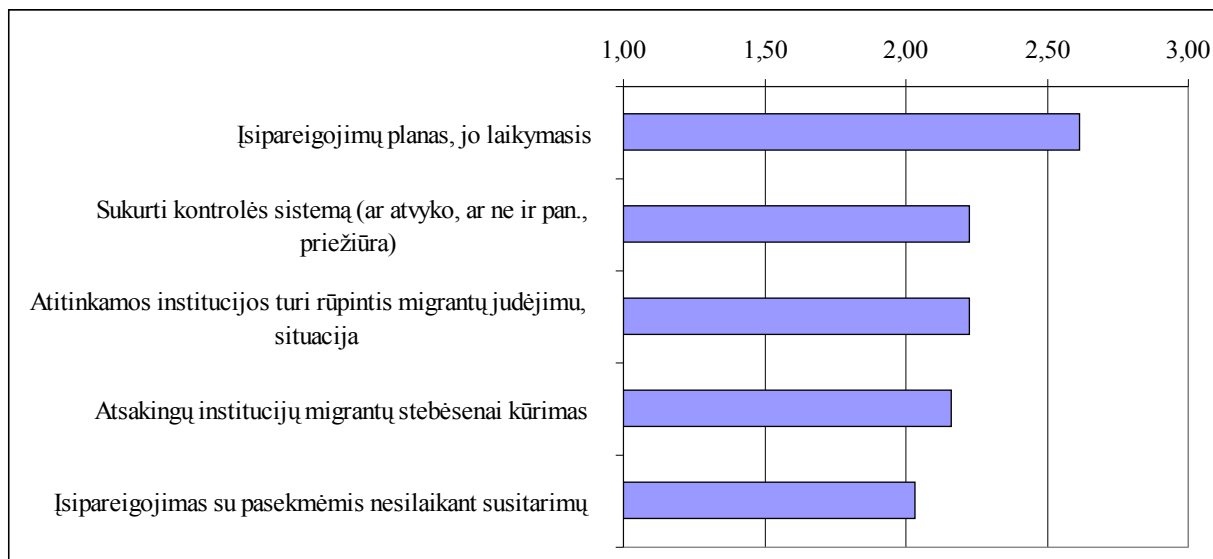

27 pav. Atsiskaitomybe grįstų rezultatų siekimo požymių svarbos reitingas (iššūkių + patirtis)

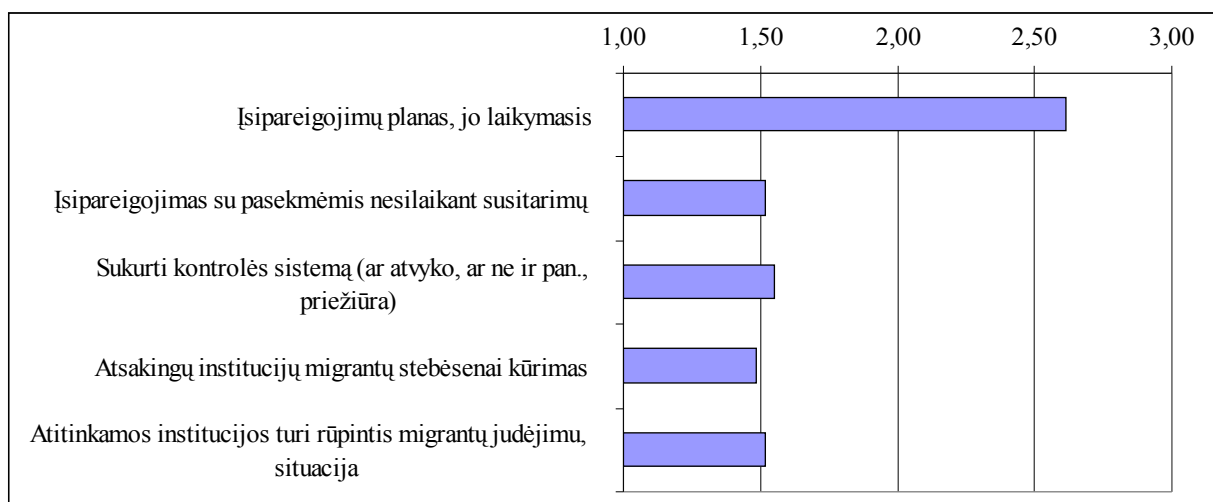

28 pav. Atsiskaitomybe grįstų rezultatų siekimo požymių realumo reitingas (Iššūkių - patirtis. Kuo indekso reikšmė mažesnė, tuo požymio realumas didesnis)

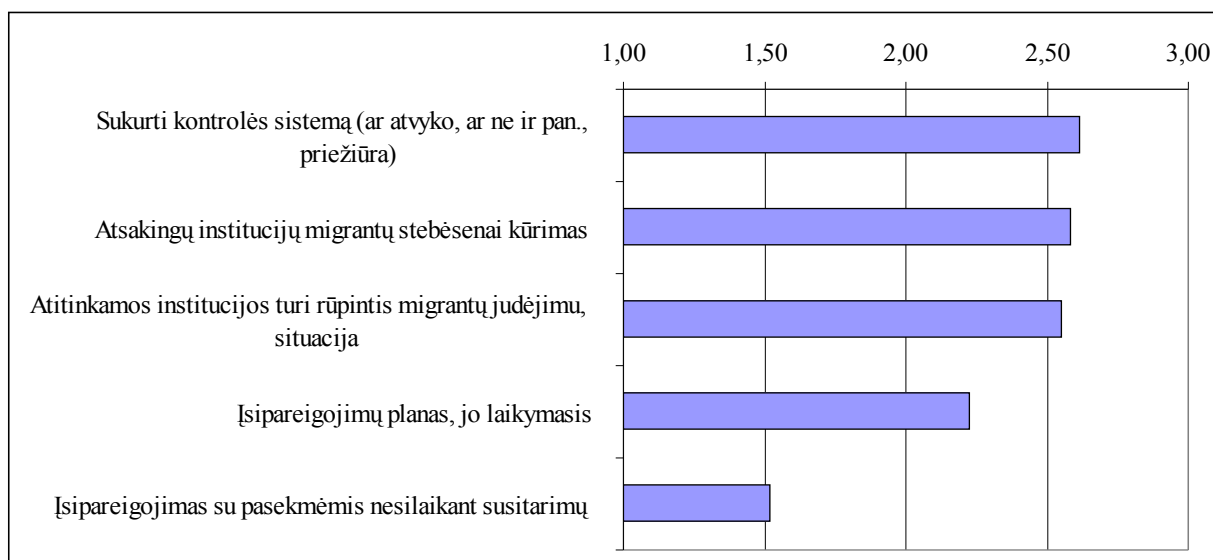
Imigranto išsipareigojimai, jų laikymasis, atitinkamų stebėsenos struktūrų sukūrimas yra laikoma atskira ir pakankamai svarbiu imigranto integracijos veiksniu (29, 30, 31 pav.). Akivaizdu, kad šie požymiai atspindi mažos tautos nerimą prapultį globalizacijos ir migracijos procesuose, tačiau tuo pačiu liudija ir tam tikrą išankstinį uždaramą ir skepticizmą.

29 pav. Atskaitomybe grįstų rezultatų siekimo požymių svarbos reitingas

30 pav. Atskaitomybe grįstų rezultatų siekimo požymių būklės reitingas

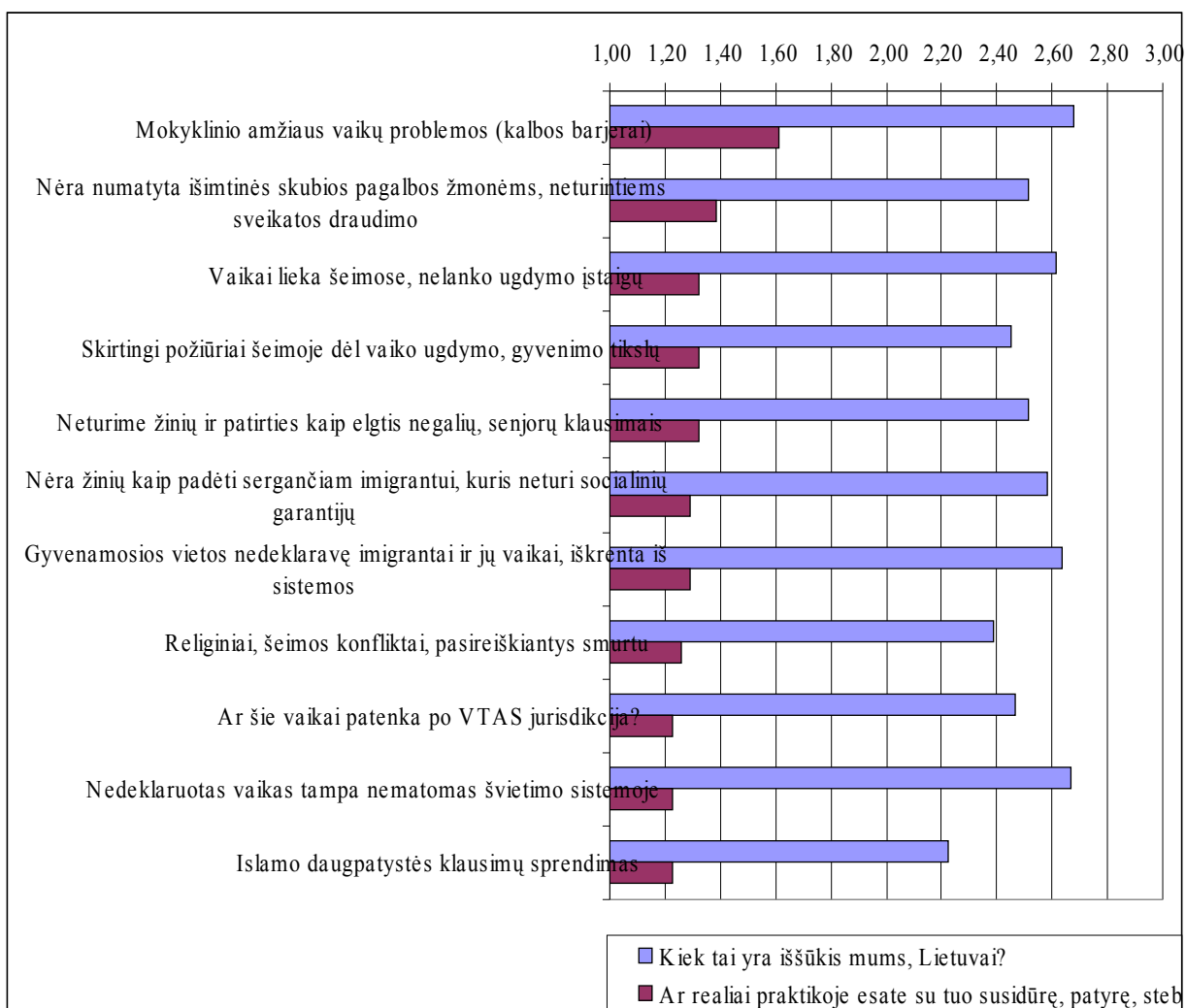

31 pav. Atskaitomybe grįstų rezultatų siekimo požymių tikėtino efektyvumo reitingas

Tenka pripažinti, kad vienokia ar kitokia kontrolės forma, stebėsenos būdas, įsipareigojimų instrumentai turi būti sukurti, kad imigracija netaptų visiškai nekontroliuojamu reiškiniu, o, priešingai, būtų valdoma ir nukreipiama pagal valstybės poreikius suderinant savisaugos ir atvirumo dimensijas.

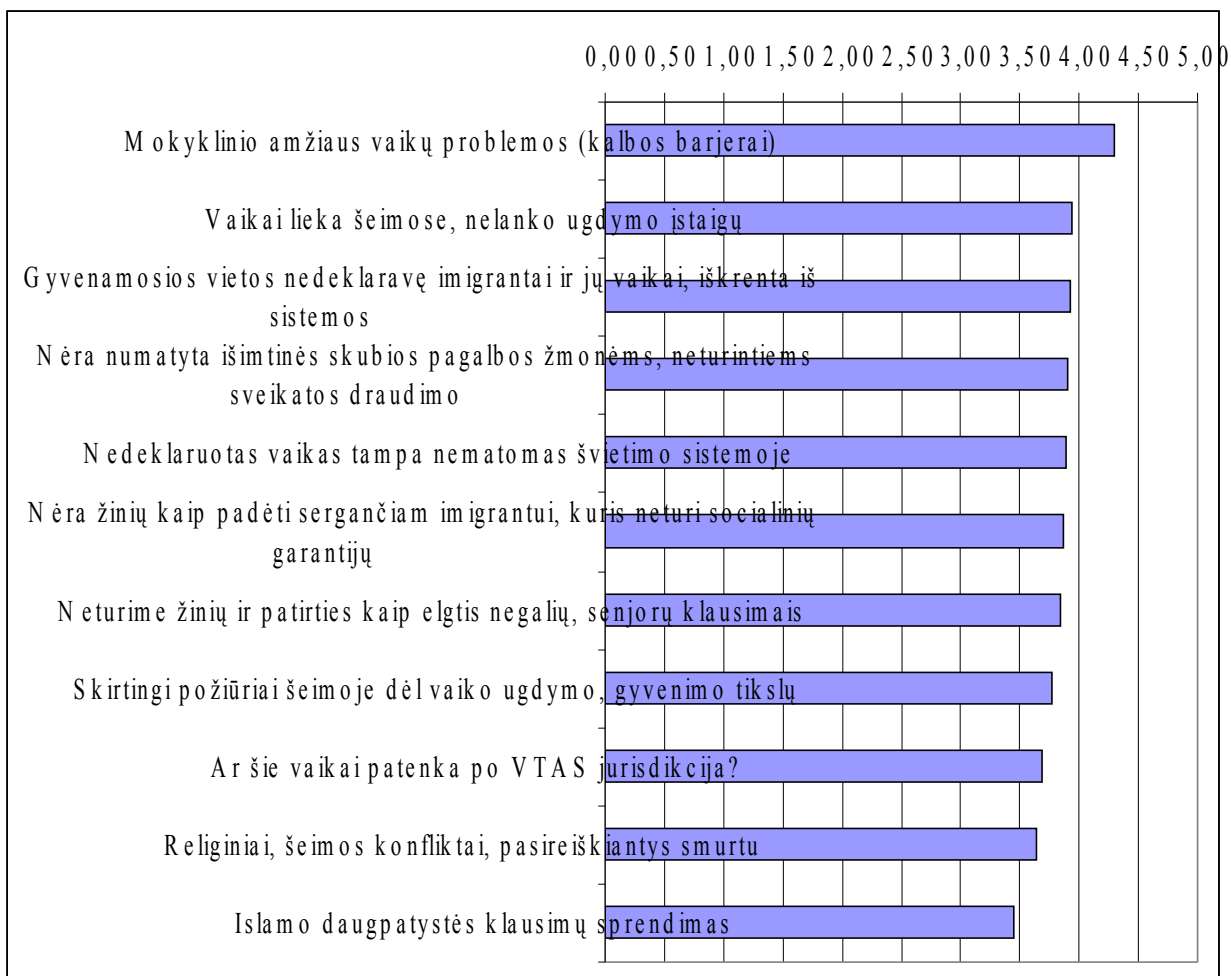
2-asis etapas – visa aprėpiantis darbas

Visa aprėpiančio darbo imigranto integracijos veiksnys nurodo plačią gamą įvairiausių gyvenimiškų veiksnių, su kuriais vienaip ar kitaip susiduria imigrantas bei jį supanti aplinka. Čia, ko gero, svarbiausia yra pažeidžiamų asmenų – vaikų, pagyvenusių žmonių – situacijos (32, 33, 34 pav.). Visa aprėpiančio darbo veiksnys nurodo integracijos sritį, kur neretai lieka už profesinio intereso lauko, kadangi realių instrumentų joms valdyti dar nėra sukurta ir sunku tikėtis, kad artimu metu bus sukurta. Todėl čia labai svarbus neformalus darbas, ypač susijęs su pedagogo ir socialinio darbuotojo veikla.

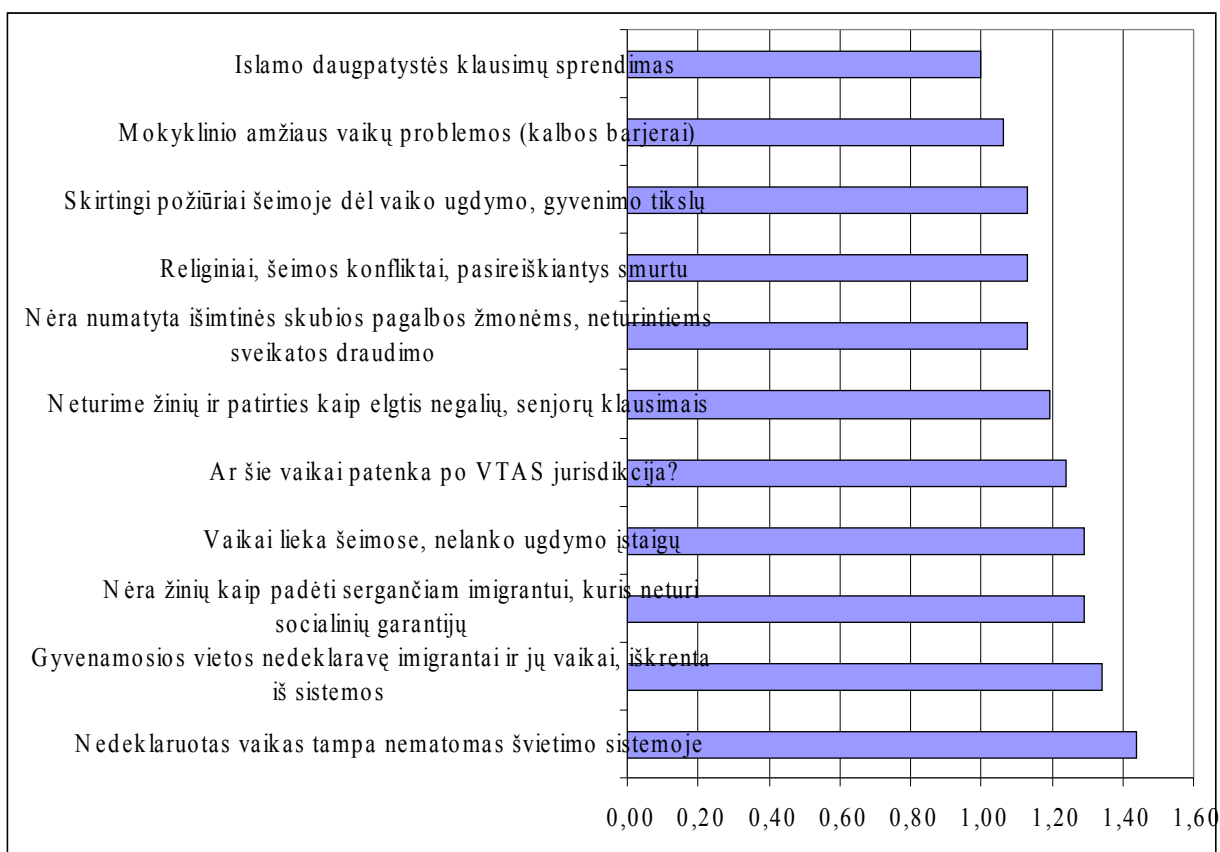
32 pav. Visa aprėpiančio darbo iššūkių ir patirties požymių reitingas

Imigrantų vaikų situacijos gali būti iš tiesų labai jautrios, o patys vaikai neretai yra pažeidžiamųjų situacijoje, nes jie neretai gali būti kitoniški, nei tradiciniai, įprasti vaikai. Tenka pripažinti, kad yra vaikų, kurie lieka namuose (ypač jei abu tėvai yra imigrantai), nelanko ugdymo įstaigos, taip praranda socializacijos ir integracijos Lietuvos visuomenėje įgūdžius.

**33 pav. Visa aprėpiančio darbo požymių svarbos reitingas
(iššūkių + patirtis)**

Beje, visa aprėpiantis darbas paliečia ir vyresnio amžiaus asmenis, kadangi nėra nei tradicijų, nei įstatyminių normų, kaip elgtis su vyresniojo amžiaus imigrantais jiems patekus į socialinės ar medicininės paramos poreikio situaciją. Kita imigrantų grupė, kuriai būtinas papildomas dėmesys – islamo kultūros bei Rytų Europos šalių moterys. Tenka pastebėti, kad būtent šios imigrantės moterys vis dar susiduria su represinėmis darbo sąlygomis, stipriausiomis diskriminacijos formomis, smurtu namuose. Imigrantai ir aprioriškai, ir realiai dažnai atsiduria nelegaliose, nelegitimiose situacijose, kadangi biurokratinis kelias dėl įvairiausių dokumentų bei pažymų jiems yra neįveikiamas. Akivaizdu, kad visa aprėpiantis darbas numato padaryti matomu tai, kas dažnai lieka nematoma, kad realios ir neretai nematomos žmonių problemos būtų atpažįstamos, įvardijamos ir į jas patekusiais asmenimis būtų pasirūpinta.

34 pav. Visa aprėpiančio darbo požymių realumo reitingas

(Iššūkiai - patirtis. Kuo indekso reikšmė mažesnė, tuo požymio realumas didesnis)

3-asis etapas – kova prieš diskriminaciją

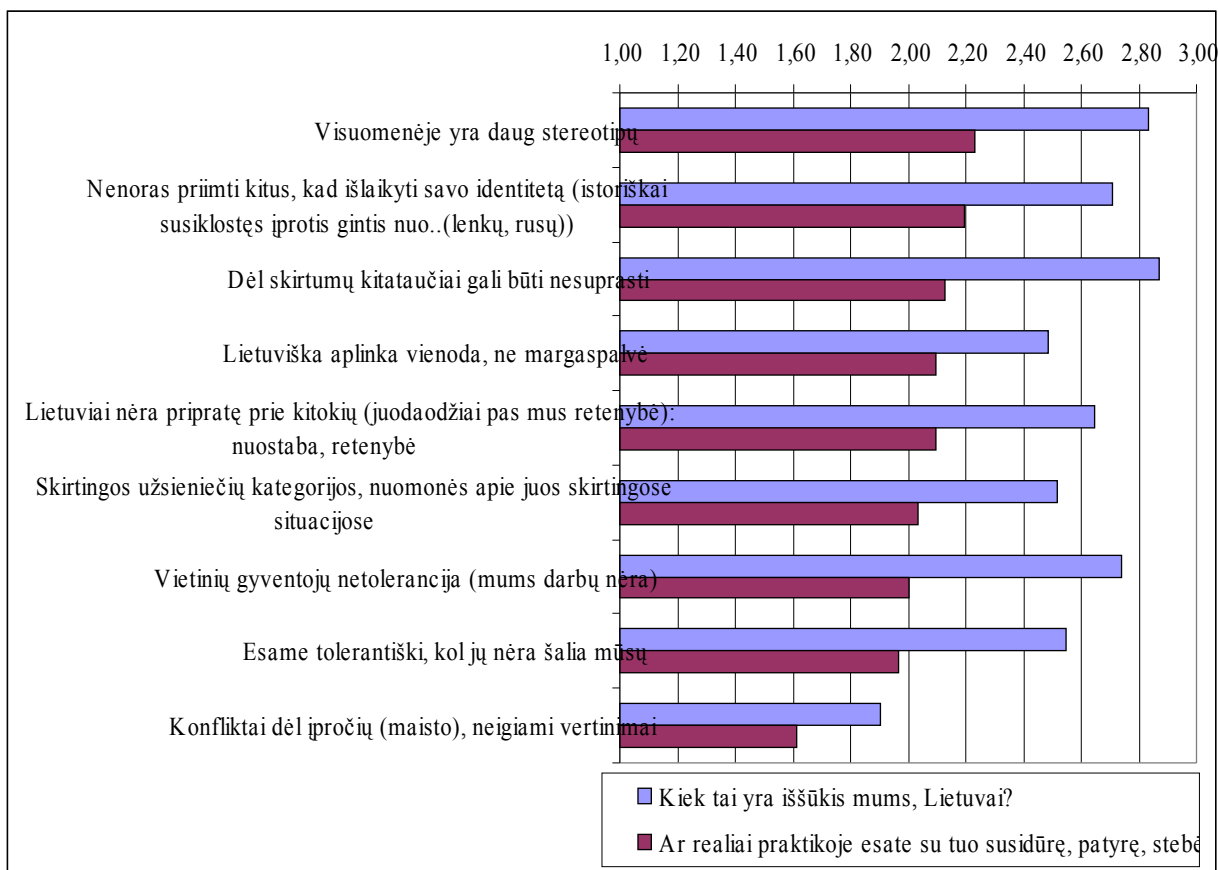
„Lietuviška aplinka vienoda, ne margaspalvė“ - šį požymį labiau yra patyrę ($p=0,01$) imigrantai, nei jų artimieji bei kiti⁶. Šis teiginys ir jo vertinimas nurodo, kad Lietuva neturi tradicijų priimti kitataučius į savo tarpą, neretai kitos tautybės žmonės yra pašiepiami, nurodomas jų tam tikras žemesnis vertingumas. Net Lietuvoje tradiciškai gyvenančios tautos (žydai, lenkai, rusai, armėnai) kartais atsiduria kiek žeminančio požiūrio taikinyje, o prasidėjus neformaliai diskusijai Lietuvai naujos imigrantų tautos (čečėnai, afganistaniečiai, pakistaniečiai, kinai) susilaukia ypač neigiamų pastebėjimų.

Visuomenėje daug stereotipų, nenorima priimti kitų, kad išlaikyti savo tapatumą, kultūriniai skirtumai, įpročiai – visi šie požymiai nurodo, kad Lietuvoje turi būti atlikta daug darbo, kad

⁶ Neseniai Lietuvos ryte pasirodė straipsnis, patvirtinantis šį teiginį. Straipsnyje minimas analogiškas teiginys: „Ypač į akis krinta individualumo ir įvairovės trūkumas“.

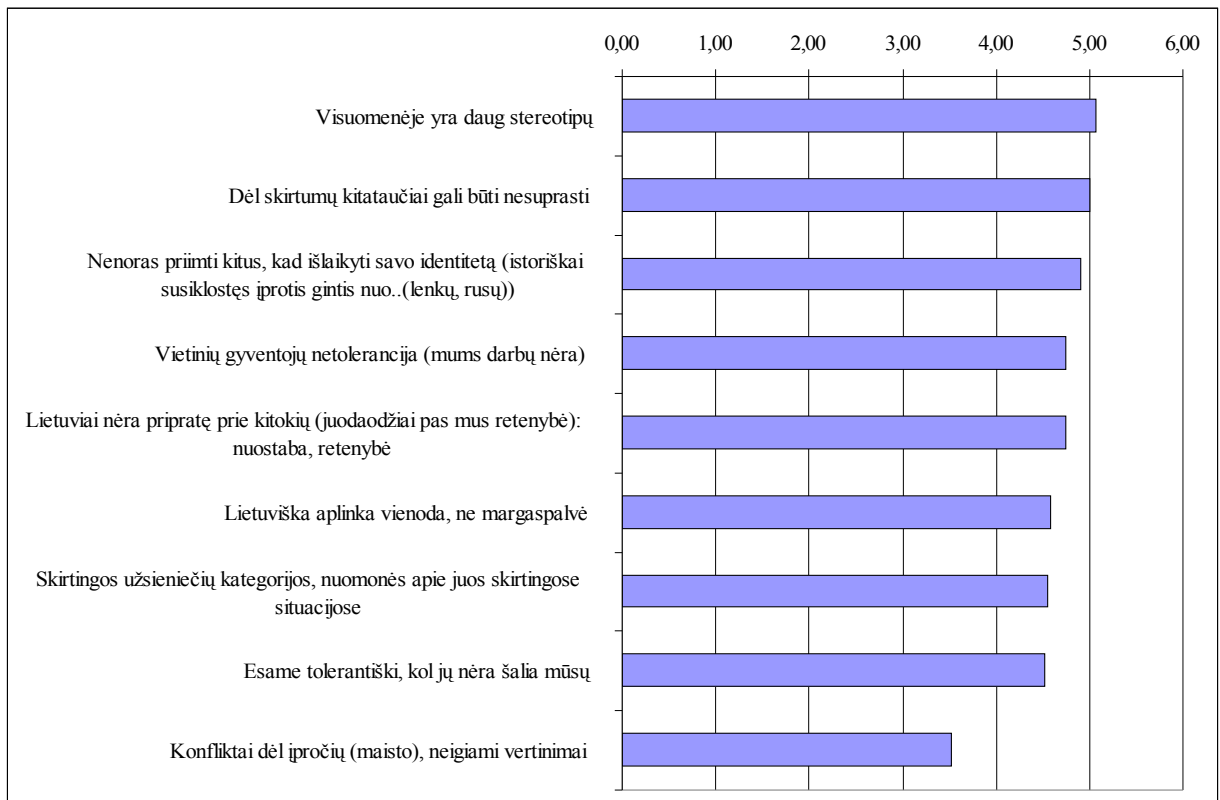
<http://www.lrytas.lt/-12911500381290869701-vilniuje-gyvenusie-amerikiet%C4%97-po-dviej%C5%B3-m%C4%97nesi%C5%B3-supranti-kod%C4%97l-tiek-daug-%C5%BEmoni%C5%B3-b%C4%97ga-i%C5%A1-lietuvos.htm>

visuomeninės nuostatos pasikeistų. Akivaizdu, kad tai ne vienos dienos darbas, nes tai nėra tiesiogiai susiję su politine propaganda, o žmonių sąmonėje iššaknijusiais stereotipais ir įpročiais (35, 36, 37 pav.).

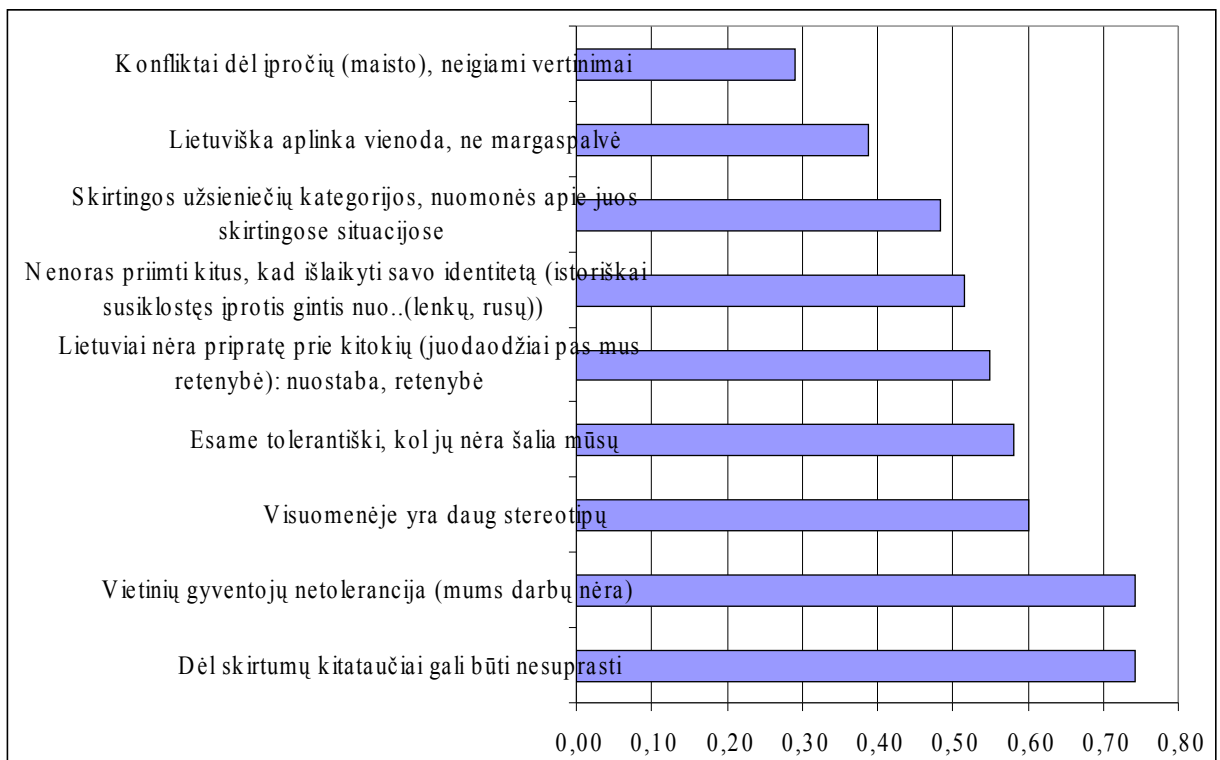

35 pav. Kovos prieš diskriminaciją iššūkių ir patirties požymių reitingas

„Konfliktai dėl įpročių, maisto“, „Dėl kultūrinių skirtumų imigrantai gali būti nesuprasti“ šiuos požymius labiau yra patyrę ($p=0,01$) imigrantai, taip pat ir jų artimieji, nei specialistai. Akivaizdu, kad labiausiai dėl lietuvių stereotipų ir daugiakultūriškumo įpročių neturėjimo nukenčia imigrantai. Lietuviai gali tolerantiškai vertinti ir priimti imigrantus tik šiems įvykdžius visas lietuvių kalbos mokėjimo, ekonominio veiksnio ir kitas sąlygas, ir tai dar lieka vietos pašiepti vienas ar kitas imigrantų savybes. Atitinkamai, sulaukę neigiamų diskriminuojančių pareiškimų imigrantai yra linkę užsisklęsti savyje, nusiteikti kritiškai ar net priešišškai lietuvių populiacijos atžvilgiu. Todėl kova su diskriminacija, tolerancijos kitataučiams ugdymas yra viena esminių veiklų tikintis sėkmingos imigrantų integracijos.

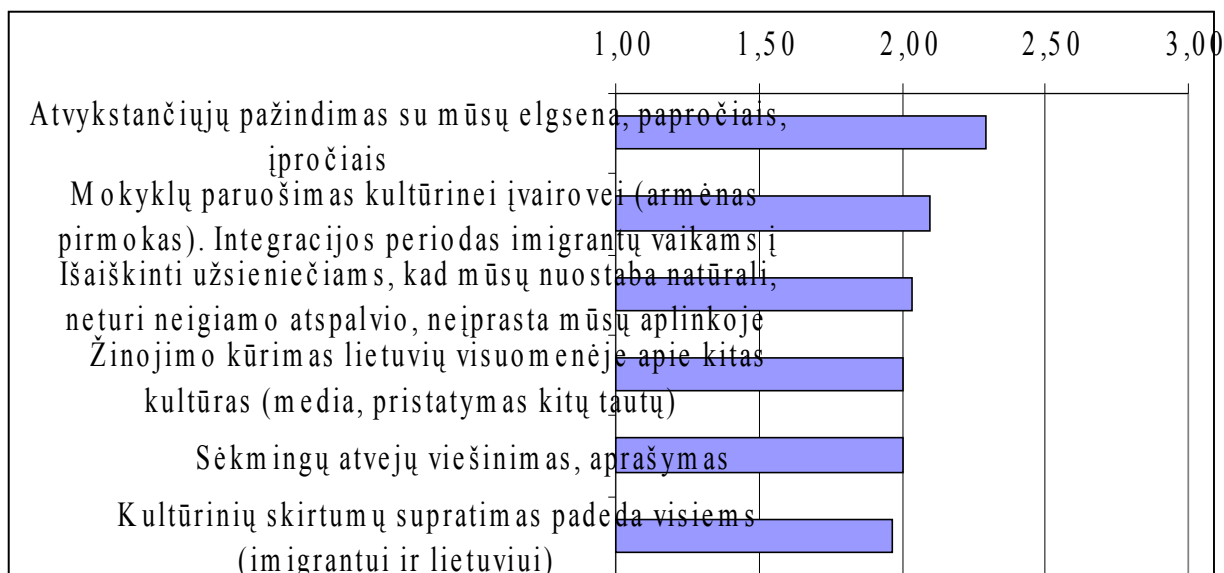

36 pav. Kovos prieš diskriminaciją požymių svarbos reitingas. (iššūkiai + patirtis)

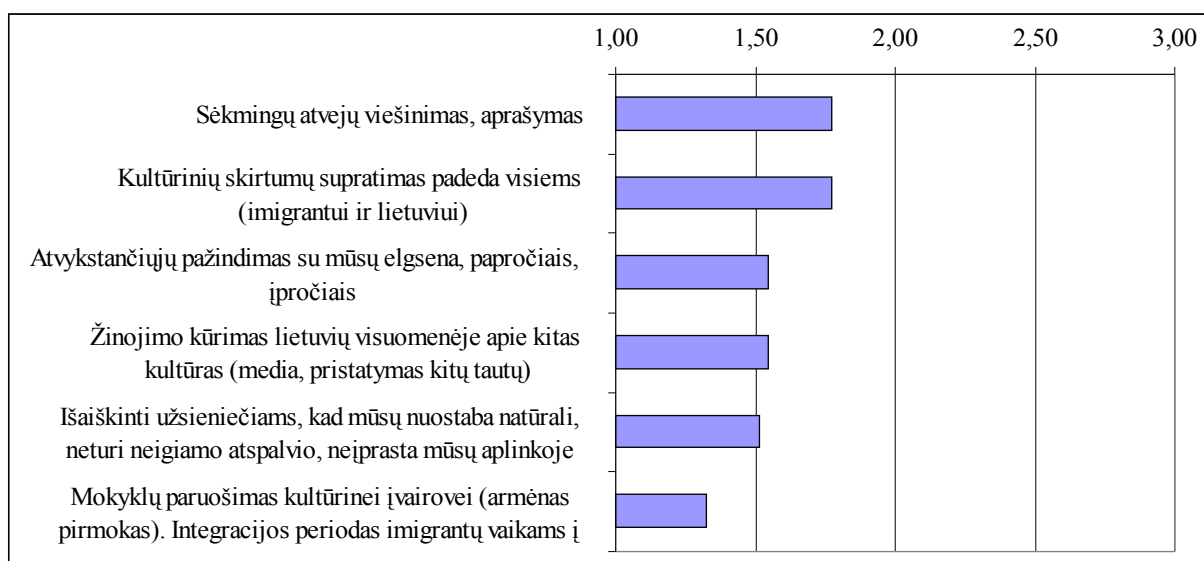
37 pav. Kovos prieš diskriminaciją požymių realumo reitingas

(Iššūkiai - patirtis. Kuo indekso reikšmė mažesnė, tuo požymio realumas didesnis)

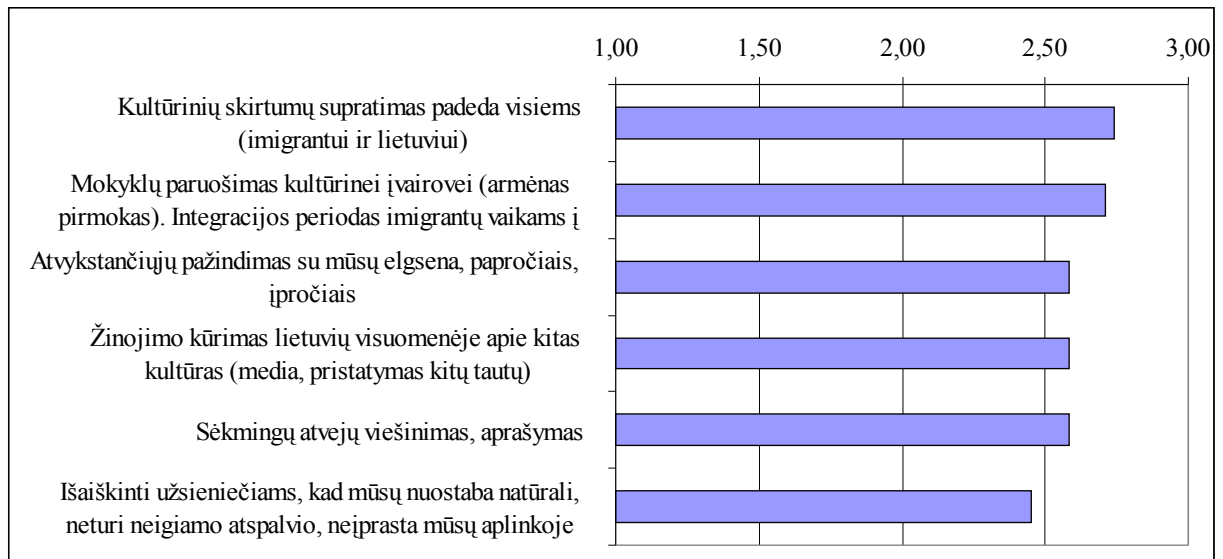

38 pav. Kovos prieš diskriminaciją sprendimų svarbos reitingas

Akivaizdu, kad kultūrinės įvairovės atpažinimas yra kovos prieš diskriminaciją būdas. Taip įvardija Delfi grupės dalyviai. Užsieniečiai turi turėti galimybę susipažinti su lietuviškais papročiais, pažiūromis, įpročiais, analogiškai, lietuviai tyrėtų būti šviečiami apie kitų tautų atstovų papročius, pažiūras, įpročius. Ypač svarbus čia yra imigrantų vaikų tinkamas įsiliejimas į mokymosi aplinkas. Įdomus kovos prieš diskriminaciją projektas būtų sėkmės atvejų viešinimas, atskleidžiant ir imigranto bei jų artimųjų patirtis bei interpretacijas, taip pat viešinant imigrantus supančių asmenų pasikeitusias pažiūras (38, 39 pav.).

39 pav. Kovos prieš diskriminaciją sprendimų būklės reitingas

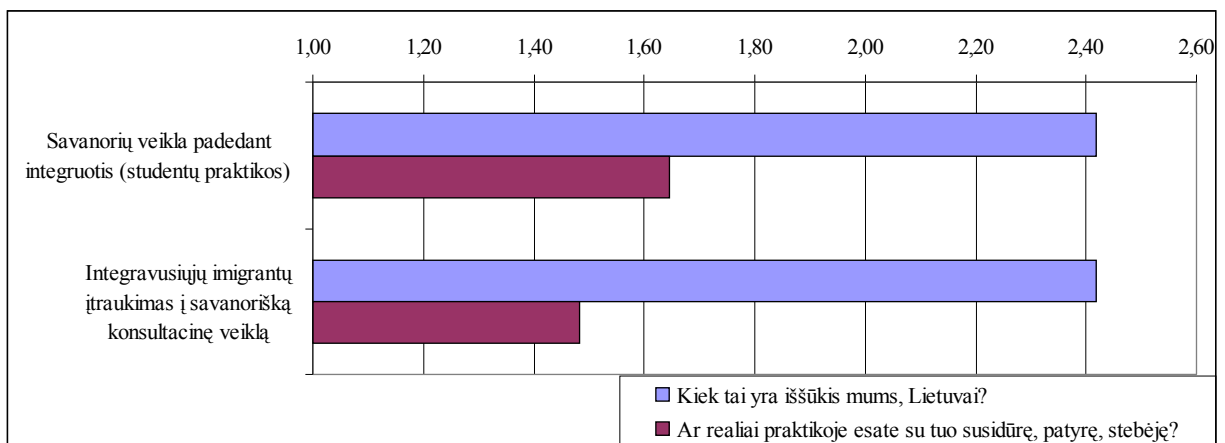

40 pav. Kovos prieš diskriminaciją požymių tikėtino efektyvumo reitingas

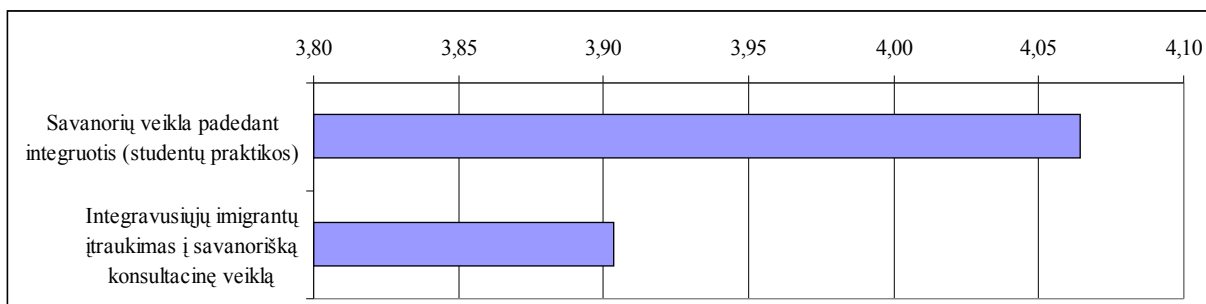
„Kultūrinių skirtumų supratimas padeda visiems“ – šiam esamos būklės požymiui labiau pritaria ($p=0,01$) imigrantų artimieji, taip pat specialistai, nei patys imigrantai (40 pav.). Tai reiškia, kad patys imigrantai abejoja, kultūrinių skirtumų supratimo galia keisti pažiūras. Ko gero, šioje imigranto nuostatoje atsispindi nerimas dėl spaudimo jam pačiam priimti lietuviškąsias normas, kai tuo tarpu jo paties tapatumas nėra atitinkamai valorizuojamas. Toks imigranto vertinimas atspindi nelygiaverčių santykių grėsmę.

4-asis etapas – savanorių įtraukimas

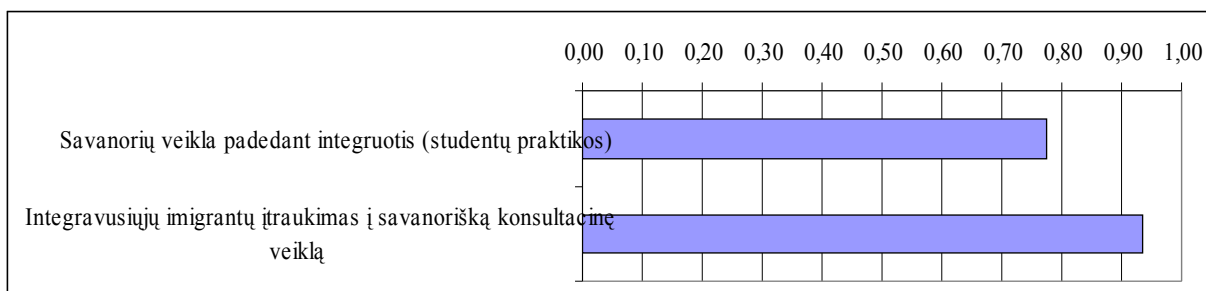
Savanorių įtraukimas – svarbus pagalbos imigrantui būdas, ypač tuomet, kai valstybinės paramos imigrantams struktūros neveikia tinkamai. Delfi grupės dalyviai įvardijo du svarbius savanorystės kelius: vienas yra tradicinis jaunųjų savanorių darbas, kitas – kad savanoriais būtų tie, kurie yra sėkmingai integravęsi (41-46 pav.).

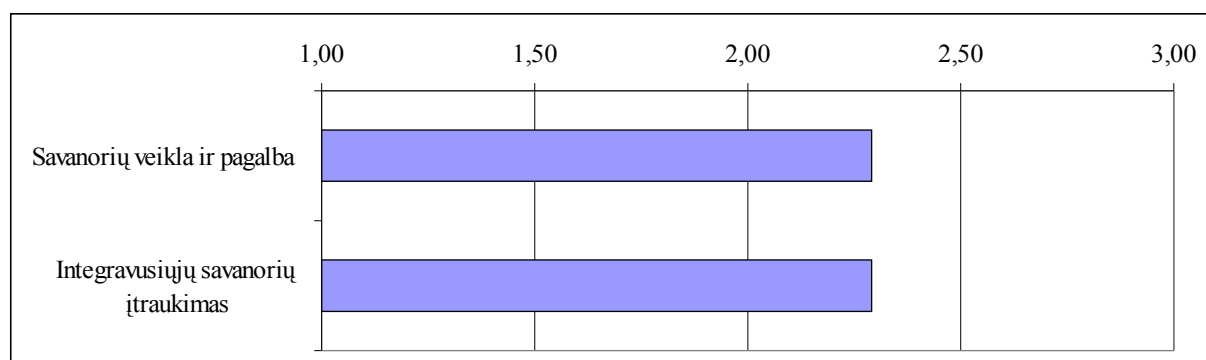
41 pav. Savanorių įtraukimo iššūkių ir patirties požymių reitingas

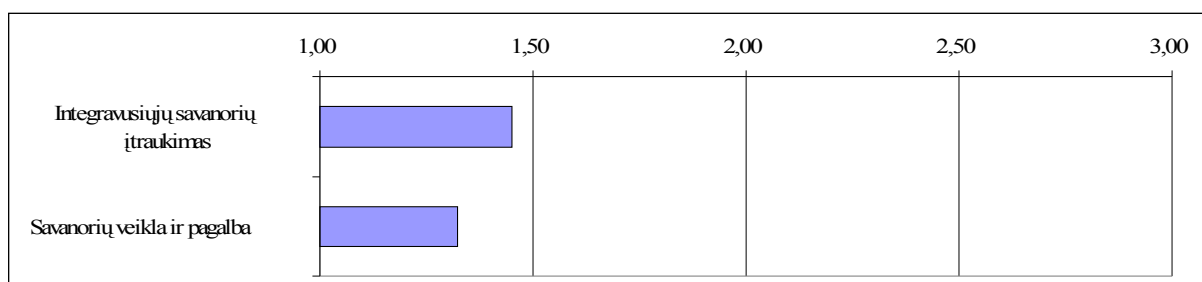
42 pav. Savanorių įtraukimo požymių svarbos reitingas (iššūkiai + patirtis)

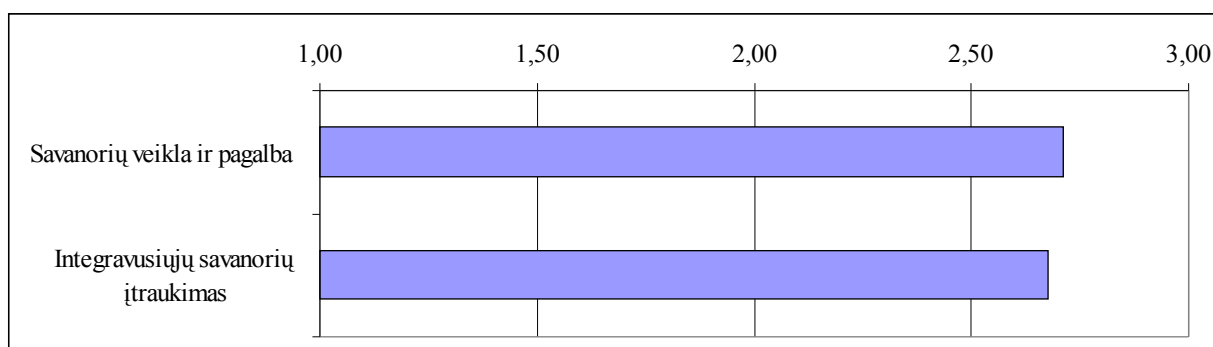
43 pav. Savanorių įtraukimo požymių realumo reitingas (Iššūkiai - patirtis. Kuo indekso reikšmė mažesnė, tuo požymio realumas didesnis)

44 pav. Savanorių įtraukimo sprendimų svarbos reitingas

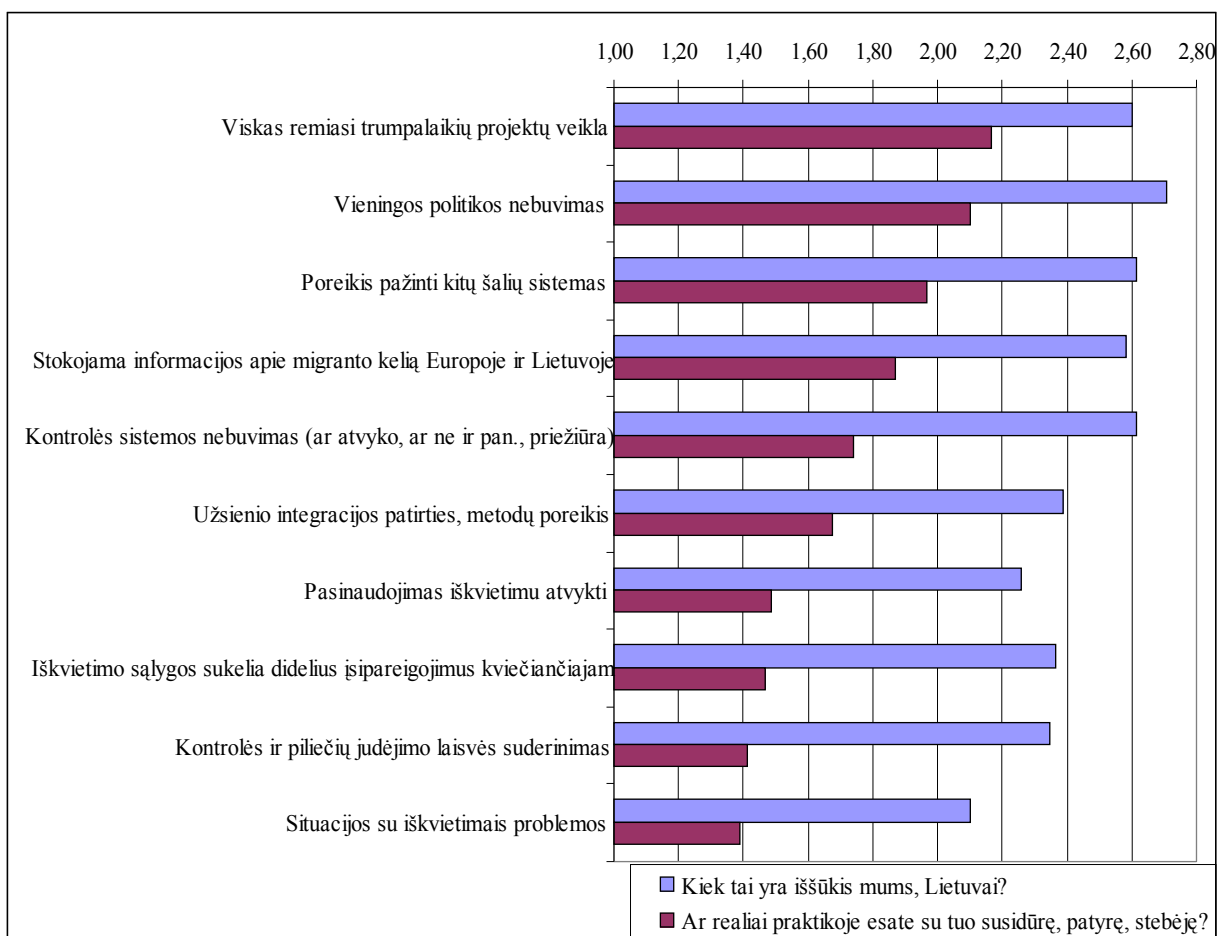
45 pav. Savanorių įtraukimo sprendimų būklės reitingas

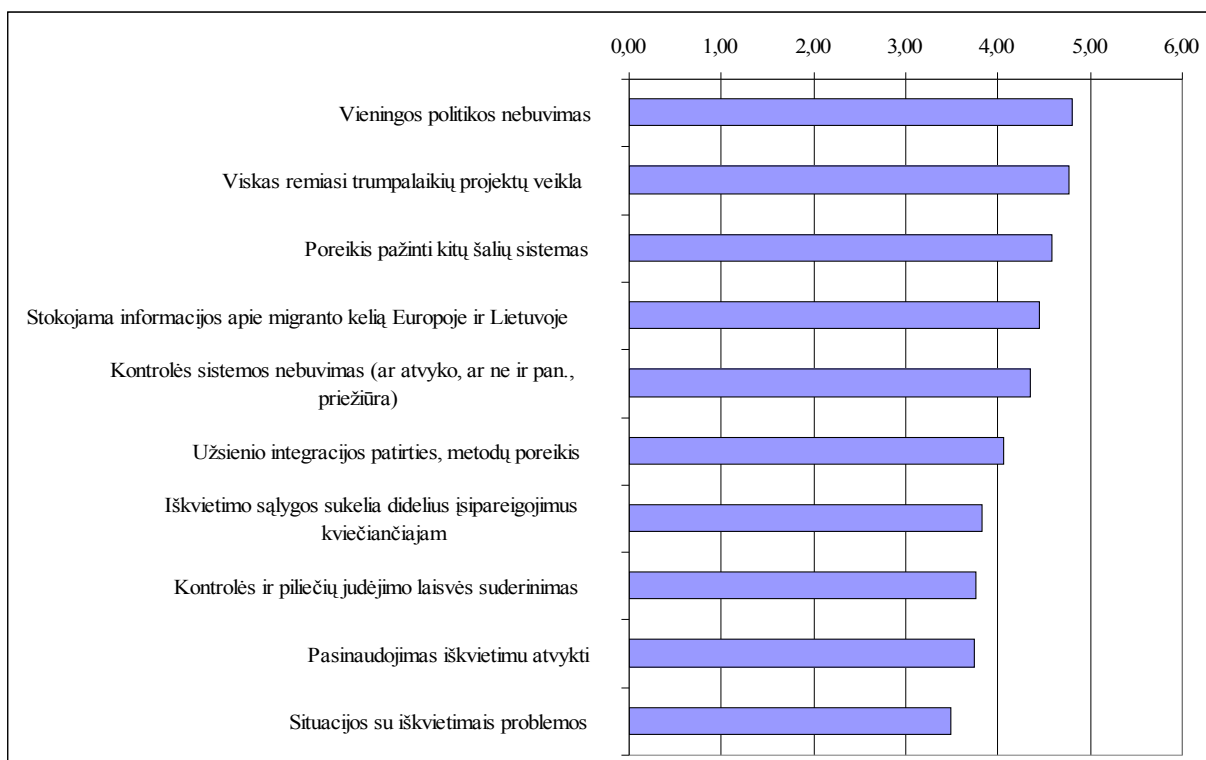
46 pav. Savanorių įtraukimo sprendimų tikėtino efektyvumo reitingas

D) kiti veiksniai:

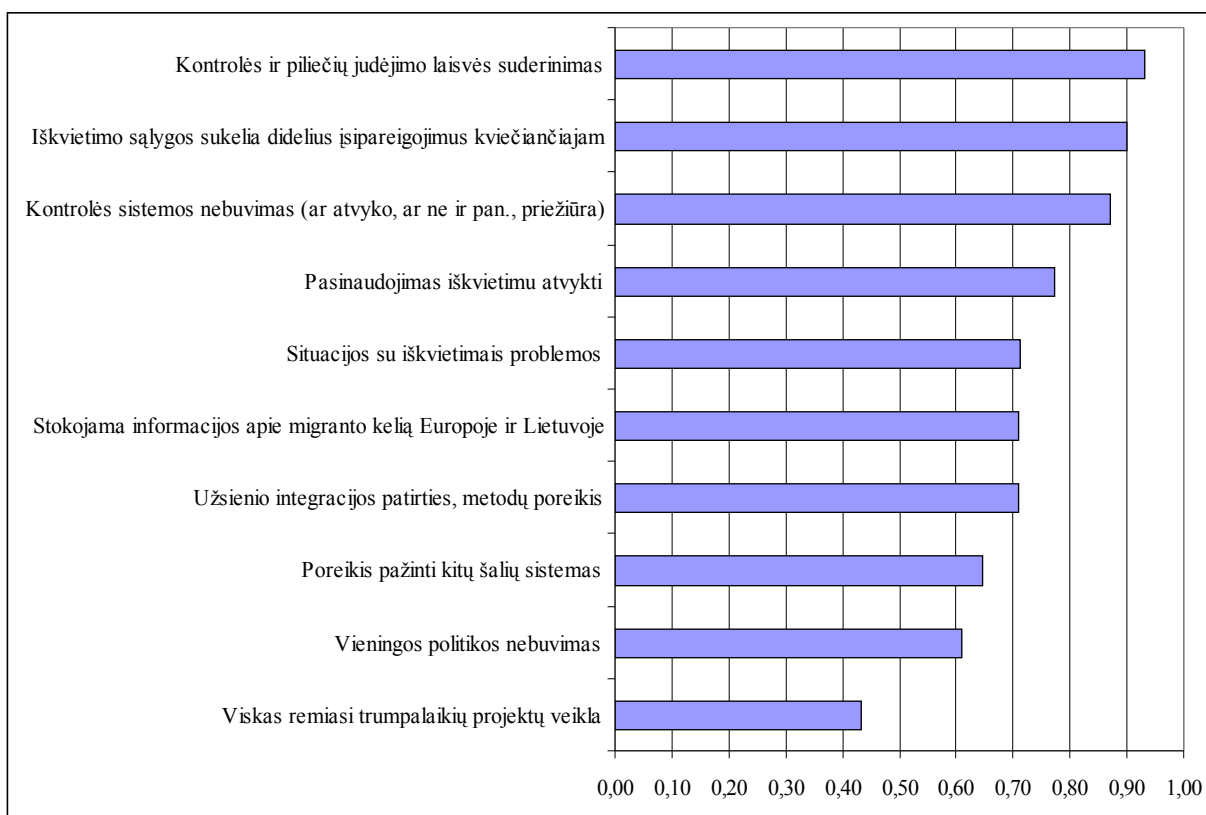
Papildomai, delfi grupės metu, generuotas imigrantų integravimo veiksnys: *Sisteminimas imigracijos reiškinių pažinimas* (47-49 pav.). Akivaizdžia problema įvardijamas imigrantų integracijos projektų trumpalaikiškumas, taip pat vieningos politikos nebuvimas. Labai svarbiu traktuotinas, nors reitingo pozicija nėra itin reikšminga, užsienio gerosios patirties, integracijos metodų pažinimo poreikis.

47 pav. Sistemingos imigracijos reiškinio pažinimo iššūkių ir patirties požymių reitingas

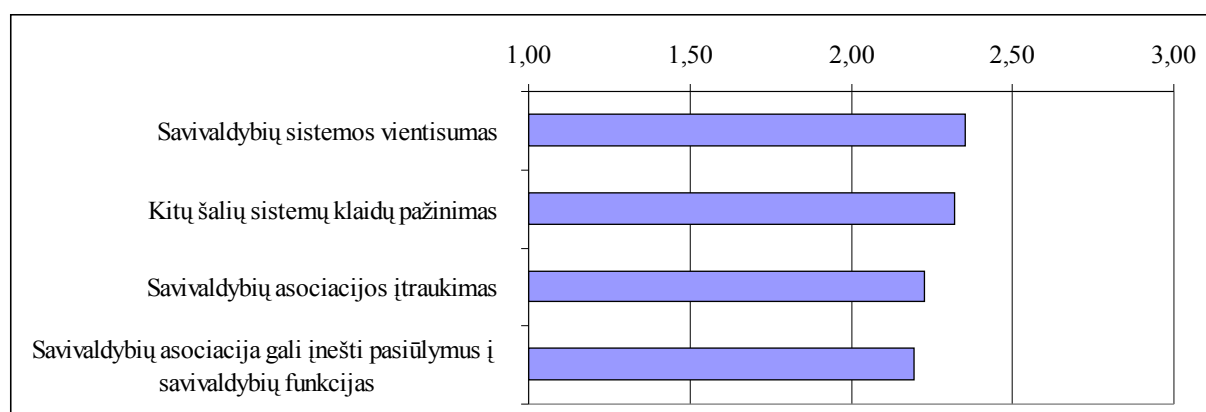
**48 pav. Sistemingo imigracijos reiškinio pažinimo svarbos požymių reitingas
(iššūkių + patirtis)**

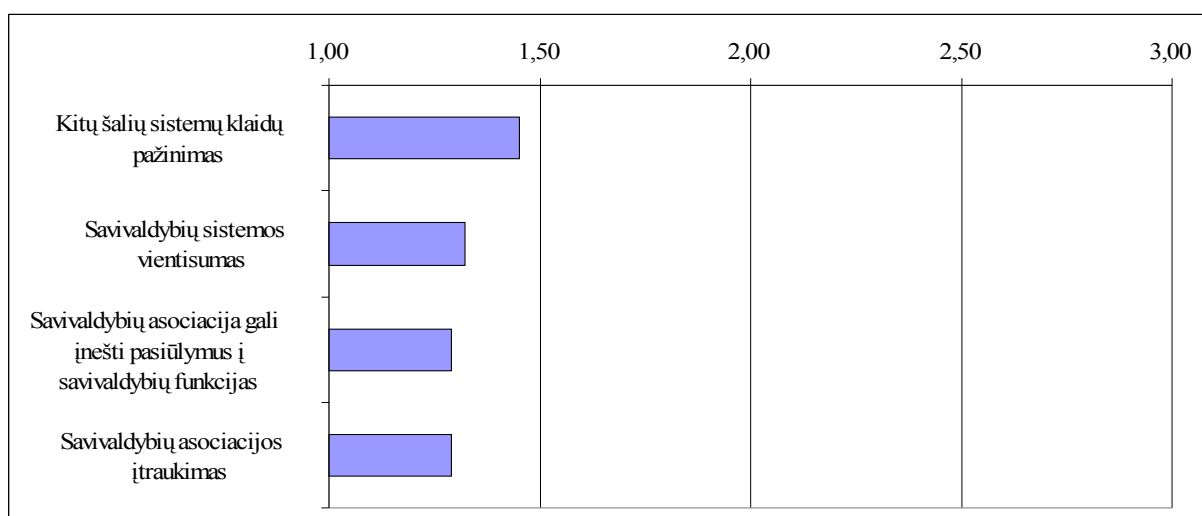
49 pav. Sistemingo imigracijos reiškinio pažinimo požymių realumo reitingas

(Iššūkių - patirtis. Kuo indekso reikšmė mažesnė, tuo požymio realumas didesnis)

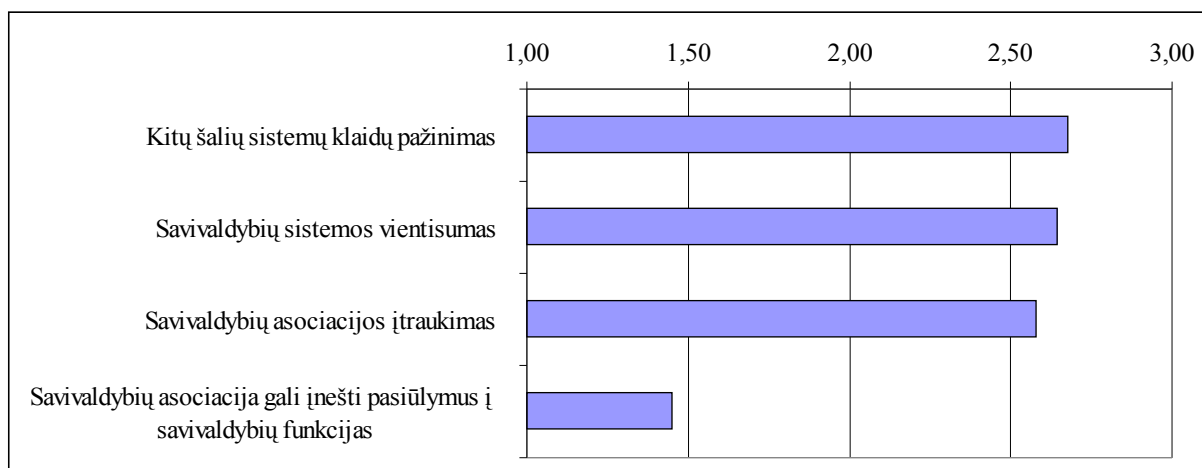
Kaip papildomas ir svarbus veiksnys įvardintas *vietos institucijų atsakomybės ir veiklos*. Argumentuota, kad geriausia imigranto ir bendruomenės poreikius išmano vietos savivaldos institucijos, todėl akcentuotas savivaldybių sistemos vientisumas, kitų šalių sistemų geresnis pažinimas, savivaldybių asociacijos įtraukimas į imigracijos problemų supratimą ir sprendimą

50 pav. Vietos institucijų atsakomybės ir veiklos svarbos reitingas

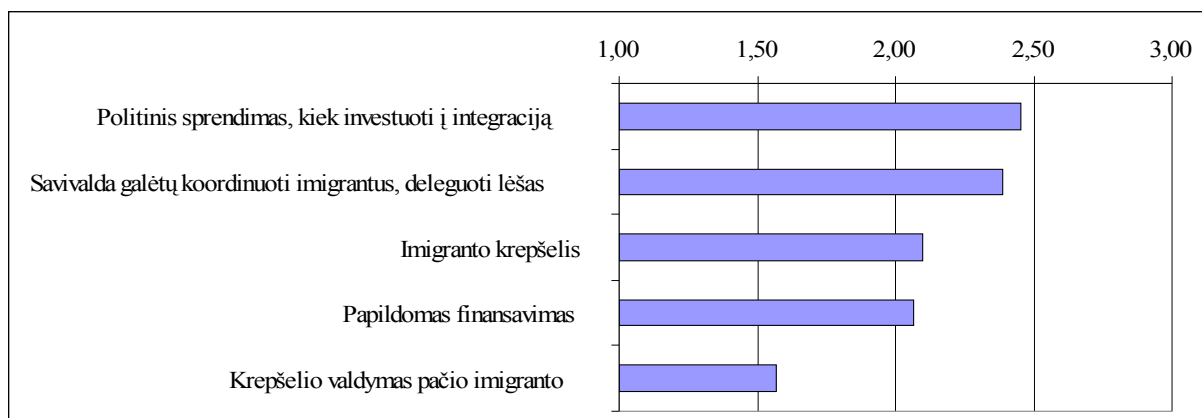

51 pav. Vietos institucijų atsakomybės ir veiklos būklės reitingas

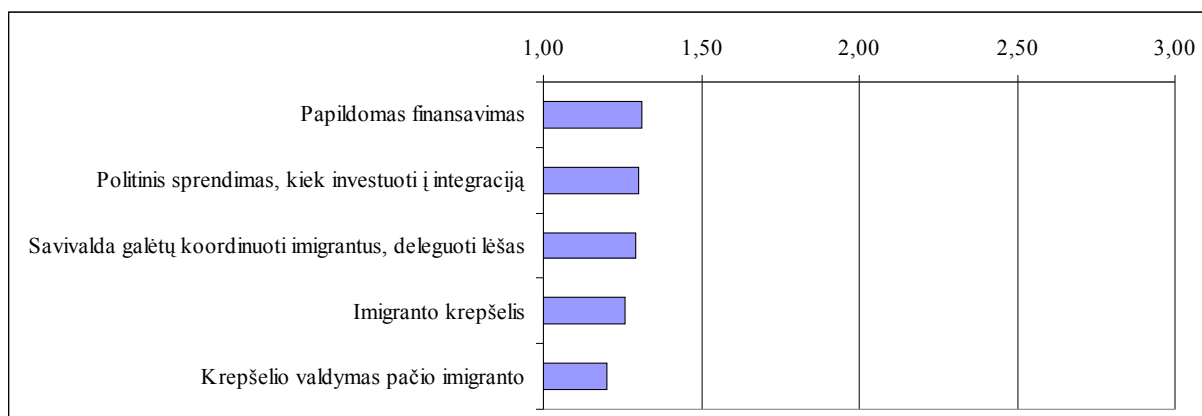

52 pav. Vietos institucijų atsakomybės ir veiklos tikėtino efektyvumo reitingas

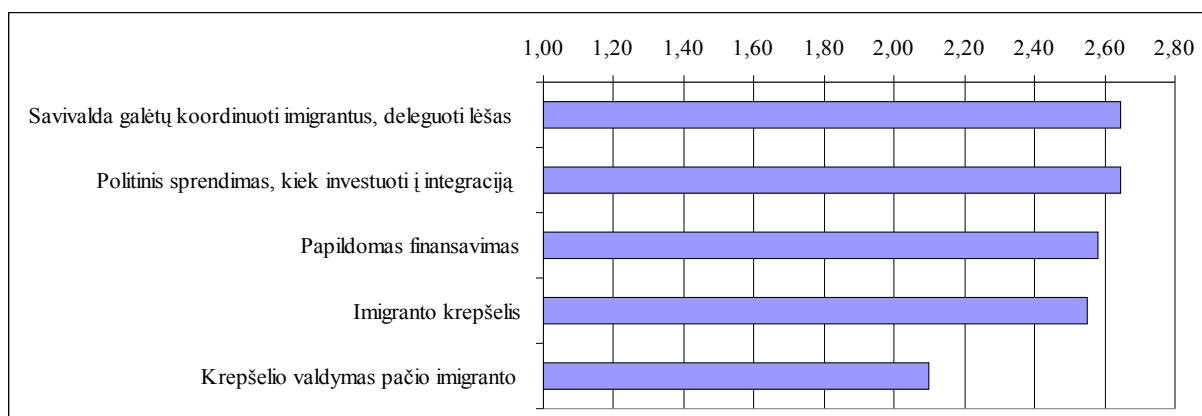
Kitas dar vienas delfi grupės narių įvardintas veiksnys *Finansiniai imigranto situacijos sprendimai* (53-55 pav.). Čia pabrėžiama politinė valia, kaip traktuoti migraciją ir kaip bei kiek į ją investuoti. Tikimasi, kad iš dalies problemą galėtų spręsti „imigranto krepšelis“, kuris leistų imigrantui pasinaudoti socialinėmis bei medicininėmis paslaugomis. Tačiau akivaizdu, kad „imigranto krepšelio“ klausimas dar yra labai ankstyvas, nesubrendęs, ir tik idėjų lygmenyje.

53 pav. Finansinių imigranto situacijos sprendimų požymių svarbos reitingas

54 pav. Finansinių imigranto situacijos sprendimų požymių būklės reitingas

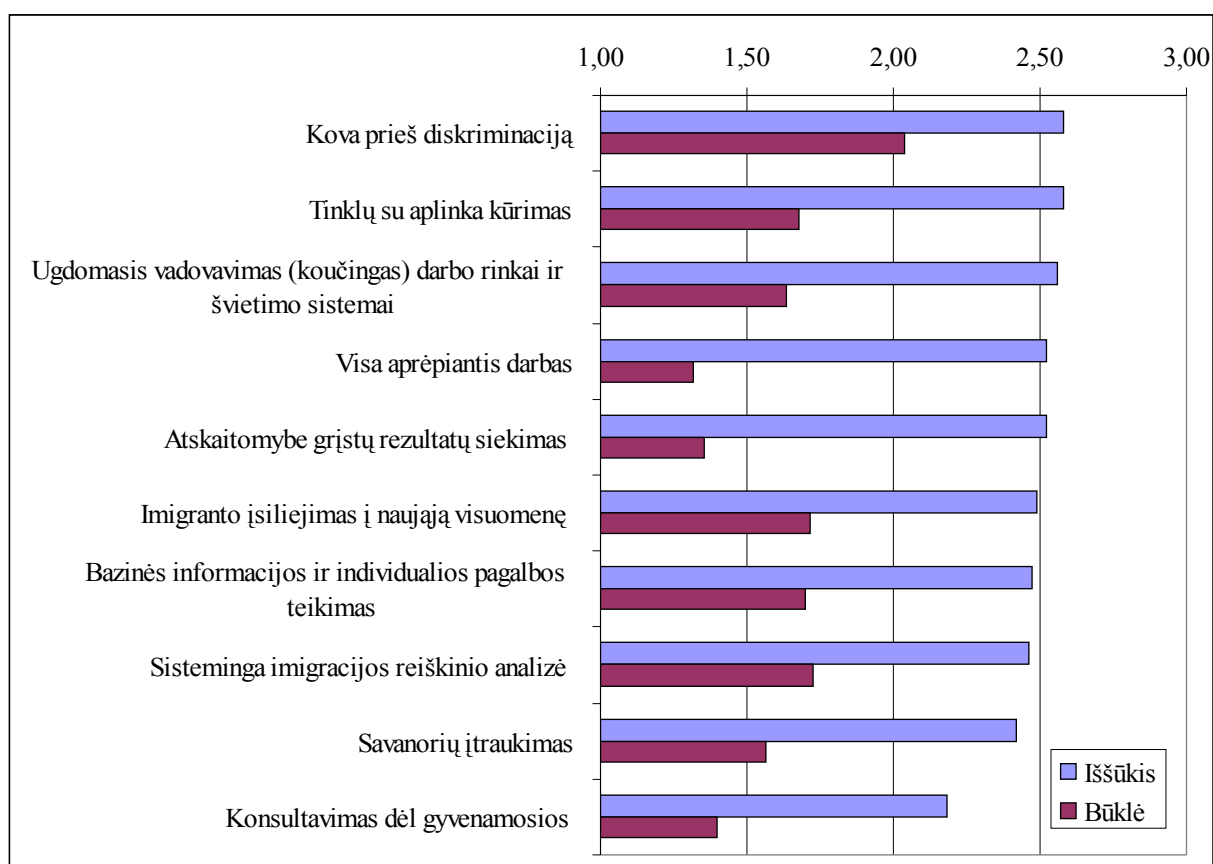

55 pav. Finansinių imigranto situacijos sprendimų požymių tikėtino efektyvumo reitingas

2.2. Imigrantų integracijos ir socialinės partnerystės veiksniai ir jų reikšmės

Siekiant geriau pažinti nagrinėjamą reiškinį, visi aukščiau nagrinėti veiksniai buvo sugrupuoti pagal savo požymius. Tuo buvo siekiama pamatyti visuminį imigrantų integracijos veiksnių poveiklį veiksnių reitingo aspektu (56 pav.).

Vertinant esamą būklę ir iššūkius, paaiškėja, kad didžiausias iššūkis integruojant imigrantus bus ne pačių imigrantų savybės (motyvacija, kompetencijos ir t.t.), tačiau Lietuvos visuomenės gebėjimas priimti imigrantus. Kova prieš diskriminaciją yra vertinamas ne tik kaip svarbiausias imigrantų iššūkis, bet ir kaip labiausiai išreikšta esamos būklės veiksnys. Tai tik patvirtina, kiek svarbi yra visuomenės pozicija imigrantų atžvilgiu, ir tai, kad visuomenės nuostatos, tolerancijos reiškiniai yra esminiai, nulemiantys integracijos proceso sėkmes ir nesėkmes.

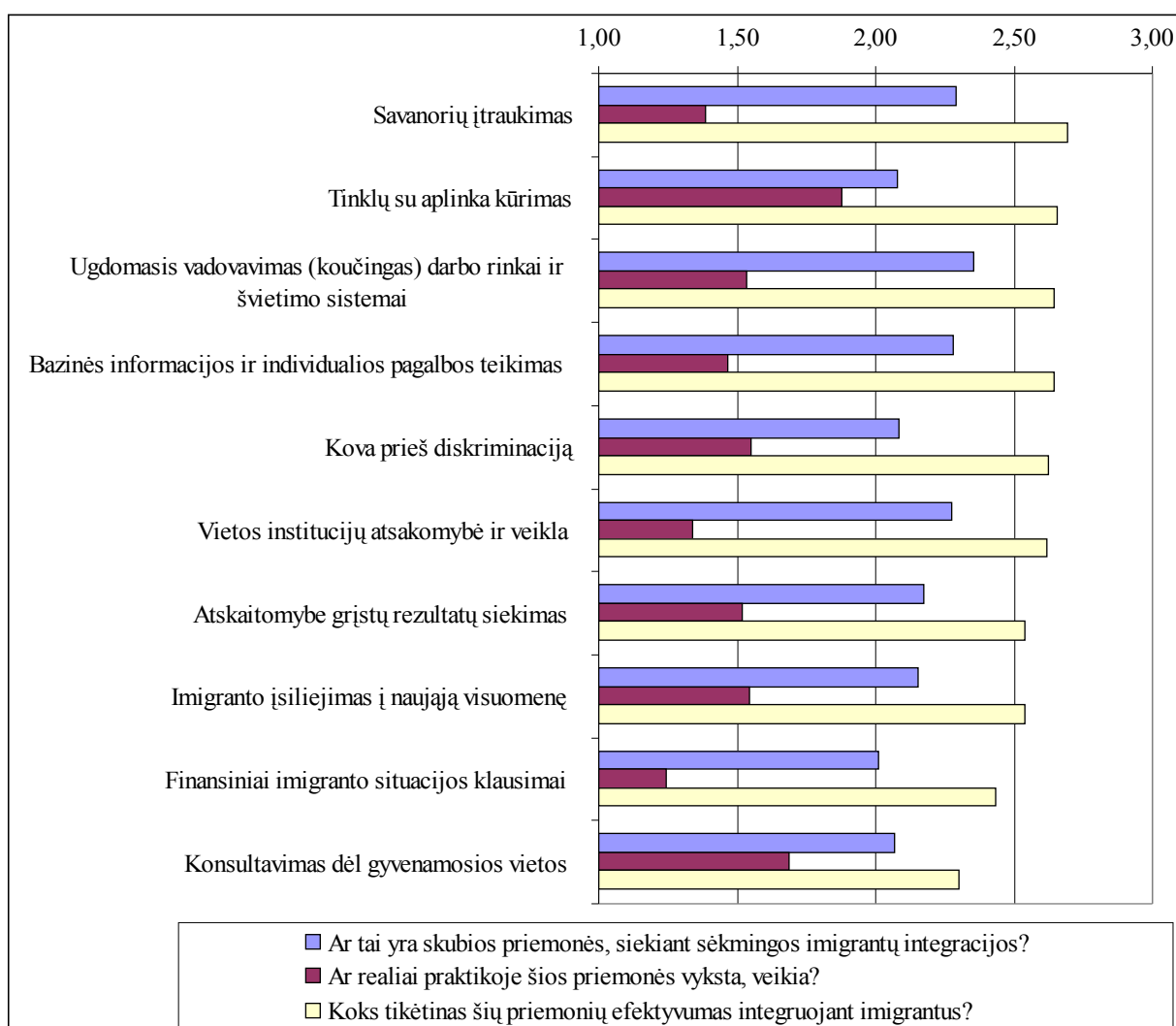
56 pav. Integracijos veiksnių (etapų) iššūkių ir būklės reitingas

Visi kiti aukščiau aptarti veiksniai yra įvardinami kaip svarbus iššūkis Lietuvos visuomenei, socialiniam, švietimo, sveikatos, viešajam sektoriams. Esminis iššūkis yra socialinių tinklų kūrimas, imigranto įgalinimas darbo rinkai, taip pat ir visa aprėpiantis darbas ir kiti veiksniai. Esamos būklės požiūriu, be kovos prieš diskriminaciją, ypač aktualiais veiksniais traktuojami

tinklų su aplinka kūrimas, imigranto įsiliejimas į visuomenę, sisteminga integracijos reiškinio analizė. Šie faktai leidžia įvertinti imigranto integracijos veiksnių svarbą.

Beje, imigrantai labiau nei kiti (jų artimieji lietuviai, specialistai) akcentuoja probleminę tokių veiksnių būklę, kaip įsiliejimas į naująją visuomenę, bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimas, tinklų su aplinka kūrimas, ugdomasis vadovavimas darbo rinkai ir švietimo sistemai ($p=0,01$).

Vertinant priemones siekiant sėkmingos imigrantų integracijos, pabrėžiamas neatidėlioti tokių priemonių, kaip įgalinimas darbo rinkai, savanorių įtraukimas, bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimas (57 pav.).

57 pav. Integracijos sprendimų (etapų) tikėtino efektyvumo, būklės ir svarbos (skubumo) reitingas

Nurodoma, kad labiausiai šiuo metu integracijos praktikoje veikia tinklų su aplinka kūrimas, konsultavimas dėl gyvenamosios vietos. Duomenys rodo, kad esama būklė netenkina poreikio.

Beje, imigrantai labiau nei jų artimieji ar specialistai akcentuoja tinklų su aplinka kūrimo svarbą (skubumą) ($p=0,01$). Mažiausiai yra išplėtoti tokie sprendimai, kaip finansiniai imigranto paramos klausimai, vietos institucijų atsakomybė ir veikla.

Didžiausias tarp visų nagrinėjamų imigrantų integracijos priemonių efektyvumas lauktinas iš savanorių darbo. Lietuvių savanorių, o taip pat integracijos patirtį turinčių imigrantų savanorių darbas galimas kaip ypač efektyvus sprendžiant imigrantų problemas. Toks didelis pasitikėjimo kreditas savanoriškam darbui liudija ir apie tai, kad delfi grupės dalyviai nelabai tikisi valstybinės paramos efektyvumo, todėl paramos akcentus perkelia savanoriškam darbui. Socialinių tinklų kūrimas, kitaip tariant, bendruomenės organizavimas taip pat laikoma ypač efektyvia integracijos priemone. Įgalinimas darbo rinkai, bazinės informacijos ir individualios pagalbos teikimas pagal tikėtiną efektyvumą kone nenusileidžia prieš tai įvardintiems. Šios priemonės traktuotinos kaip naujų iniciatyvų kūrimo, beje, ir jau veikiančių iniciatyvų palaikymo, gairėmis.

IŠVADOS IR ATITINKAMOS REKOMENDACIJOS

Imigranto integracija į Lietuvos visuomenę kelia naujus iššūkius, susijusius tiek su visos visuomenės raida, tiek su imigravusio asmens trajektorijomis ir visuomeniniu dalyvavimu jam jaujoje Lietuvos visuomenėje. Akivaizdu, kad plečiantis imigracijos reiškiniui, auga ir visuomenės daugiakultūriškumas. Visuomenėje daugėja kitataučių, kurie neretai atsineša savo bendravimo įpročius, vertybes, poreikius. Lietuva negali į tai nereaguoti, dar daugiau, privalu reaguoti taip, kad į šalį atvykę asmenys būtų gerai priimti, nes akivaizdu, jei imigrantai patirs regimas ir neregimas kliūtis, atstūmimą ir atskirtį, jų integracija taps problemiška, problemos bumerangu sugrįš Lietuvos visuomenėn. Ne tik imigranto įgalinimas yra svarbu, ypač reikšminga svetingos Lietuvos gyventojų nuostatos, tinkamas specialistų parengimas, institucijų prieinamumas, aiški socialinė politika. Socialinė partnerystė yra esminis principas, numanantis imigracijos proceso dalyvių įvairias sąveikas, reikšmingus sprendimus, aktyvias veiklas. Analizė, išvados ir rekomendacija yra parengtos remiantis tarptautine patirtimi grįstu imigrantų ir pabėgėlių integracijos modeliu siekiant pilietiškumo (Logger, Paulsen, Rothfusz, 2006).

Telkiamasis ties baziniais imigranto poreikiais yra vienas iš esminių imigrantų integracijos veiksmų. Čia kertiniais dalykais tampa imigranto ir institucijų susikalbėjimas (kalbų mokėjimo klausimas), kultūrinių skirtumų pripažinimas, esminė informacija imigrantui, tarnybų prieinamumas, individuali pagalba imigrantui, konsultavimas dėl apgyvendinimo. Kad susikalbėtų imigrantas ir institucijų atstovai, privalo didinti kalbų mokymosi ir pagalbinių priemonių galimybes. Imigrantas turi turėti galimybę nesunkiai susirasti ir pasinaudoti lietuvių kalbos kursais, be to, tarnybų darbuotojai specialistai privalo turėti pagalbines priemones (susikalbėjimo žodynus, vertėjo paslaugas) arba patys mokėti bent vieną užsienio kalbą, kad tarnyboje darbuotųsi skirtingomis užsienio kalbomis galintys bendrauti specialistai. Kultūrinių skirtumų klausimas suponuoja konkrečių tolerancijos ugdymo priemonių įgyvendinimą: televizijos ir radijo laidos lietuviams apie kitų tautų savybes, įvairiausi renginiai numatant ne monokultūrinį, o daugiakultūrinį dalyvavimą, kur skirtingų tautų žmonės asmeninio kontakto būdu gali geriau vienas kitą pažinti ir suprasti. Imigrantams taip pat būtinas lietuvių kultūros (istorijos, papročių, elgsenos) kursas, kuris gali būti integruotas kartu su kalbos kursais. Ypač svarbi esminės informacijos pateikimas imigrantui, pradedant specializuotais internetiniais tinklapiais, lankstinukais su reikalingiausia informacija ir didinant socialinių, medicininių, švietimo, viešojo sektoriaus institucijų atvirumą bei prieinamumą. Labai svarbus ir individuali

pagalba, numananti individualų konsultantą, padedantį imigrantui susiorientuoti lietuviškoje socialinėje, kultūrinėje, institucinėje aplinkoje, priėti prie esamų resursų ar net prisidėti prie naujų resursų kūrimas. Ši išvada ir atitinkamos rekomendacijos nurodo tam tikrą seriją veiksmų ir priemonių, kurios ne tik numano lengvesnį imigranto įsiliejimą į Lietuvos visuomenę, bet ir jo paties įgalinimą, savarankiškumą, svarbų tinkamai dalyvauti Lietuvos visuomeniniame gyvenime.

Telkiamasis ties imigrantų gyvenimo kokybe yra kitas esminis imigranto integracijos į Lietuvos visuomenę veiksnys. Deja, delfi grupė neišskyrė požymių, kurie apibūdintų tokį svarbų veiksmą kaip pasirinkimų kūrimas imigrantui. Pasirinkimų kūrimas numantų įvairių galimybių imigrantams numatymą ir tam tikrą durų toms galimybėms atidarymą. Šis faktas interpretuotinas tuo, kad imigracija ir jos politika Lietuvoje yra dar labai ankstyvoje fazėje, tuo tarpu pasirinkimų kūrimas kaip veikla labiau priskirtina labiau pažengusioms imigracijos srautais ir sprendimais šalims. Imigranto gyvenimo kokybė numano, kad aktualizuojamas imigranto atsineštos kompetencijos (profesinės, asmeninės, bendrosios ir pan.). Čia svarbus individualus konsultavimas, turimų kompetencijų atpažinimas, imigranto nukreipimas viena ar kita profesine ar socialine kryptimi. Kone esminis veiksnys yra socialinių tinklų kūrimas. Akivaizdu, kad be socialinių tinklų imigrantas atsiduria tikrame visuomenės užribyje, o tai sukuria ne individualias imigranto problemas, bet realias visuomenines problemas. Todėl tinklų kūrimas yra esminė priemonė plėtoti sėkmingą imigranto integraciją. Čia ypač svarbu bendruomenių kūrimas ir palaikymas. Bendruomenių formos gali būti labai įvairios, formalios ir neformalios, tautiniu ir netautiniu (interesų, pomėgių, profesinių ir pan.) pagrindu. Labai svarbu, kad tos bendruomenės būtų atviros, sąveikautų su aplinka.

Susitelkimas ties kaimynyste, bendruomenės vystymu ir politika yra dar vienas esminis imigrantų veiksnys. Čia kol kas dar mažai aktualizuojamas visa aprėpiantis darbas, tačiau mažai aktualizuojamas dėl to, kad imigracijos mastai dar nėra dideli. Visa aprėpiantis darbas numano jautrias socialines imigrantų situacijas, numanančias imigrantų vaikų tinkamą įsiliejimą į Lietuvos švietimo sistemą, taip pat pagyvenusių asmenų ar sergančių asmenų socialinę ir medicininę globą. Kol kas ši tema nėra aktualizuojama, tačiau akivaizdu, kad didėjant imigracijos mastams, augs ir šie socialinio jautrumo klausimai. Nesprendžiami jie gali sukelti dideles problemines situacijas, kurios gali atsigręžti į pačią Lietuvos visuomenę. Atitinkamai, labai svarbi kova prieš diskriminaciją, kuri turi būti orientuota į teigiamos

daugiakultūrinės patirties konstravimą. Kaip labiausiai prasminga ir, tikėtina, efektyviausia veikla pripažintas savanorystės plėtojimas šioje srityje. Lietuvių savanorių įtraukimas (panaudojant esamas nevyriausybinės organizacijas, studentų praktikas) leistų plėtoti minėtą individualų konsultavimą, didinti imigrantų prieinamumą prie resursų. Dar daugiau, būtina ieškoti priemonių, kaip į savanorišką veiklą įtraukti jau sėkmingai integravusiuosius imigrantus. Kita vertus, galima galvoti, kad sėkmingai integravęsi imigrantai gali dirbti ne tik savanoriškais pagrindais, bet ir gali būti įdarbinti į su imigrantais dirbančias tarnybas. Svarbu ir atskaitomybe grįstų rezultatų siekimas, kai sukurama stebėsenos ir įsivertinimo sistema, leidžianti tiek specialistams, tiek patiems imigrantams atlikti integracijos proceso savianalizę siekiant didesnio imigranto savarankiškumo ir sociokultūrinės aplinkos prieinamumo.

Delfi grupė identifikavo išimtinai sociokultūrinius veiksnius, kurie nėra numatyti modelyje, kuriuo remtasi analizuojant grupės rezultatus. Atpažintas ***vietos institucijų atsakomybės ir veiklų*** svarba. Neišvengiamai imigracijos procesus sprendžia vietos institucijos – savivaldybės ir seniūnijos – todėl ir jose turi būti atpažintos atsakomybės, veiklos, priemonės. Todėl būtina vietos savivaldos institucijose inicijuoti diskusijas apie imigracijos procesus jų teritorijose, ieškoti problemų prevencijos būdų, didinti viešųjų paslaugų prieinamumą, plėtoti bendruomeniškumą. ***Finansiniai imigranto situacijos sprendimai*** taip pat turi būti apmąstomi, diskutuojami bei diskutuojami jau šiandien, tiek savivaldos institucijose, tiek nacionalinės politikos lygmenyje. Vienaip ar kitaip finansinė parama imigrantams bus skirstoma, ir, kol nėra aiškių finansų skirstymo instrumentų, atlikti imigrantų finansinės paramos galimybių analizes. ***Sisteminis imigracijos reiškinių pažinimas*** numano, kad imigracijos klausimai turi būti reflektuojami iš esmės, ne trumpalaikių projektų ir kitų iniciatyvų metu, bet nacionalinės politikos mastu, kad esminiai principai ir priemonės būtų atpažįstamos visų bei realizuojamos konkrečioje imigranto integracijos praktikoje. Čia labai svarbu užsienio patirties analizė, identifikuojant nesėkmingos ir sėkmingos patirties aspektus, projektuojant nesėkmingos patirties pamokas Lietuvai bei sėkmingos patirties perkėlimo į Lietuvą galimybes.

Pabaigai tam tikra išvada ir rekomendacija, pagrįsta individualia ataskaitos autoriaus, kaip socialinio tyrinėtojo, refleksija. Delfi grupės patirtis parodė, kad ypač svarbu dabartiniame etape atlikti imigracijos atvejų Lietuvoje analizes. Akivaizdu, tai įvardijo ir delfi grupės dalyviai, kad imigrantų atvejai yra labai skirtingi, negalima visus imigrantus sudėti į vieną klasterį, sutraukti į vieną tipą. Būtina identifikuoti ir iširti bent dešimt skirtingų imigracijos

atvejų, nuo ypač nesėkmingos iki ypač sėkmingos. Tokia analizė leistų ne tik atskleisti imigrantų charakteristikas (toks tikslas būtų mažiau svarbus), bet ypač leistų identifikuoti Lietuvos vertybių ir įpročių, viešojo sektoriaus (švietimo, socialinių ir pan.) paramos sistemų prieinamumo, profesinio išitraukimo į darbo rinką ypatybes, atitinkamai daryti poveikį joms įvairiomis intervencijos formomis.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. ANANADIS, B. P. *Globalization, welfare and social partnership* [interaktyvus] 2003, nr. 3(2). [žiūrėta: 2010-11-14]. Priega per Internetą: <http://gsp.sagepub.com/content/3/2/213>
2. BIENIECKI, M., FRELAK, J. *Non-poles on the polish labour market. Problems and challenges*. Gliwice: Caritas.
3. BOJAR, H. *To be an immigrant in Poland. An analysis of the experiences of immigrants from Non-EU countries* [interaktyvus] 2007, nr. 4 (160). [žiūrėta: 2010-11-02]. Priega per Internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=7&hid=10&sid=86efb78c-7189-4823-ace7-6bf0cd6b41f3%40sessionmgr11&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtG12ZQ%3d%3d#db=sih&AN=34158057>
4. DAY, R. *Multiculturalism and the history of Canadian diversity* 2000, University of Toronto press.
5. DRBOHLAV D., DZIUROVA D. *Where are they going? Immigrant izinclusion in the Czech Republic (A case study on Ukrainians, Vietnamese, and Armenians in Prague)* [interaktyvus] 2007, nr. 42 (2). [žiūrėta: 2010-11-22]. Priega per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=10&sid=86efb78c-7189-4823-ace7-6bf0cd6b41f3%40sessionmgr11&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtG12ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=25017441>
6. GOLLAN, P.J., PATMORE, G. *Transporting the European social partnership model to Australia* [interaktyvus] 2006, nr. 48. [žiūrėta: 2010-11-04]. Priega per Internetą: <http://jir.sagepub.com/content/48/2/217.full.pdf+html>
7. JAMES, C., PLAZA, D., JANSEN, C. *Issues of race in employment experiences of Caribbean women in Toronto*. Canadian Woman studies. 1999, nr. 19. (Brabaron, Matisoff, Raižaitis, 1999).
8. KILBRIDE, K.M., ANISEF, P., BAICHMAN-ANISEF, E., KHATTAR, R. *Between two worlds: the experiences and concers of immigrat youth in Ontario*. [interaktyvus] [žiūrėta: 2010-11-24]. Priega per Internetą: www.settlement.org.
9. LEONČIKAS, T. *Sociologinės asimiliacijos sampratos*. Filosofija. Sociologija. 2005, nr.4. Lietuvos mokslų akademijos leidykla.

10. LOGGER, C., PAULSEN, N., ROTHFUSZ, J. *Integration and citizenship. Integration of immigrants and refugees toward citizenship in a democratic society*. 2006. Netherland, Goed.
11. NICHOLS, K. *Why social partnership matters: Irish policies for work – life balance* [interaktyvus] 2006, nr. 3. [žiūrėta: 2010-11-06]. Preiga per Internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=16&hid=104&sid=86efb78c-7189-4823-ace7-6bf0cd6b41f3%40sessionmgr11&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=20855531>
12. OKIN, S.M. *Is multiculturalism bad for woman?* 1999, Princeton University Press.
13. OMIÐVAR, R., RICHMOND T. *Immigrant settlement and social inclusion in Canada* [interaktyvus] 2005. [žiūrėta: 2010-11-14]. Prieiga per Internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=12&hid=10&sid=86efb78c-7189-4823-ace7-6bf0cd6b41f3%40sessionmgr11&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=sih&AN=31820448>
14. ROSADO, C. *Toward a definition of multiculturalism* [interaktyvus] 1996. [žiūrėta: 2010-11-02]. Preiga per Internetą: http://www.rosado.net/pdf/Def_of_Multiculturalism.pdf
15. SILKA, L. *Immigrants in the community: new opportunities, new struggles* [interaktyvus] 2007, nr. 7(1). [žiūrėta: 2010-11-12]. Preiga per Internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=14&hid=104&sid=86efb78c-7189-4823-ace7-6bf0cd6b41f3%40sessionmgr11&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=27785081>